

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE**

**UPRAVLJANJE I RUKOVOĐENJE U ORUŽANIM SNAGAMA
BOSNE I HERCEGOVINE U OPERACIJAMA PODRŠKE
MIRU
- magistarski rad -**

Kandidat:

Edvin Muminović

Broj indeksa: 181-NS/20

Mentor:

Prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, mart 2022. godine.

Sadržaj

UVOD	3
1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU	5
1.1. PREDMET RADA	5
1.2. PROBLEM RADA	5
1.3. OSNOVNI POJMOVI U ISTRAŽIVANJU	6
1.3.1. Sigurnost.....	6
1.3.2. Upravljanje i rukovođenje.....	6
1.3.3. Oružane snage Bosne i Hercegovine	7
1.3.4. Zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.....	7
1.3.5. Operacije podrške miru	8
1.4. OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA	8
1.5. GENERALNA HIPOTEZA	9
1.5.1. Izvedbene hipoteze	9
1.6. METODE ISTRAŽIVANJA	10
1.7. VREMENSKI I PROSTORNI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	10
2. SISTEM ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE.....	10
2.1. Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini	14
2.1.1. Reforme odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine do 2003. godine.....	17
2.1.2. Reforme odbrambenog sistema do 2005 godine	21
2.2. Institucije odbrane Bosne i Heregovine.....	26
2.3. Oružane snage Bosne i Hercegovine	32
2.3.1. Misija i zadaci Oružanih snaga BiH	36
3. OPERACIJE PODRŠKE MIRU.....	37
3.1. Pojam operacija podrške miru.....	38
3.2. Hronologija operacija podrške miru	42
3.3. Savremene operacije podrške miru u 21. vijeku	45
4. ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE U OPERACIJAMA PODRŠKE MIRU. 49	
4.1. Upravljanje i rukovođenje u operacijama podrške miru na međunarodnom.....	51
4.1.1. Strateški kontekst i priroda prijetnje	56
4.1.2. NATO vojne operacije	58
4.2. Upravljanje i rukovođenje Oružanim snagama Bosne i Hercegovine do odlaska u	58
4.2.1. Procedura donošenja odluke za učešće OS BiH u OPM.....	60
4.2.1.1. Nadležnosti i odgovornosti organizacijskih cjelina ZŠ OS BiH i GPK OS BiH tokom procesa donošenja odluke za učešće OS BiH u OPM.....	62

4.3. Učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru ..	69
4.4. Perspektive angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru	72
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	74
POPIS SKRAĆENICA	76
LITERATURA	80
IZVORI	82

UVOD

Promjenama koje su nastale krajem 20. i početkom 21. vijeka na globalnom, regionalnom i lokalnom nivou u sveri društvenih, političkih, vojnih ekonomskih i svih ostalih oblasti savremenog društva, za poslijedicu su imale zaokret u odnosima rješavanja konflikata na svim nivoima. Imajući u vidu činjenicu, da su novonastale promjene direktno ili indirektno uticale na sve države, to jest, kada se posmatraju u smislu djelovanja u rješavanju društvenih konflikata samostalno ili organizovano, djelovanjem kroz međunarodne alijanse, organizacije koalicije ili na neki drugi način, uvijek se na prvo mjesto se postavljala zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta, odnosno sigurnost međunarodno priznatog subjekta. Na osnovu navedenog, države u većini slučajeva teže organizovanom pristupu osiguravanja svog stepena sigurnosti, kako na globalnom/međunarodnom, tako i na regionalnom nivou, pristupajući u razne oblike kolektivnog organizovanja, i u tom djelovanju, odričući se dijela svog suvereniteta u korist alijanse, koalicije ili slično, pribavlja i osigurava sebi što veći stepen sigurnosti za sve elemente društvenog organizovanja, to jest države u cjelini. Kada se razmatra učešće država sa svojim vojnim efektivima u ostvarivanju sigurnosti na međunarodnom nivou, tada se najčešće izvodi i realizuje kroz kolektivni oblik organizovanja, u skladu sa rezolucijama i mandatima UN-a, NATO-a, OSCE-a i EU-e. U skladu sa navedenim, neosporna činjenica, da je Bosna i Hercegovina, članica UN-a i da prema zvaničnom opredjeljenju državnog rukovodstva teži, ka članstvu u EU i NATO-u, te prema tome, implicira na obavezu ispunjavanja međunarodno prihvaćenih ugovora i sporazuma, u konkretnom slučaju prihvaćenih obaveza Bosne i Hercegovine prema UN-u, NATO-u, OSCE-u i EU, a tiču se učestvovanja Bosne i Hercegovine u očuvanju kolektivne sigurnosti, kroz operacije podrške miru. Angažovanje Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru, uključivanjem njenih raspoloživih vojnih efektiva, kako bi kroz UN, NATO, EU, doprinijeli ukupnom naporu u očuvanju sigurnosti na globalnom nivou, otklanjanjem svih vidova i oblika savremenih prijetnji, izvršavat će Oružave snage Bosne i Hercegovine. Održavanje svjetskog mira, poučeni lekcijama iz prošlosti, uzrokovani strahotama iz svjetskih ratova pripalo je OUN-u, prema Povelji Ujedinjenih nacija, rezolucijama i odlukama institucionalnih elemenata u strukturi UN-a. Kompleksnost izvođenja operacija podrške miru, zahtjeva širok doktrinarni pristup, iz razloga brzih promjena situacije na svim poljima u operativnom okruženju. UN u okviru svojih potreba razvio je širok spektar dokumenata u svrhu pomoći, ali i ograničenja učesnicima u operacijama podrške miru. S druge strane, posmatrajući, NATO je, uz puno uvažavanje nacionalnih koncepata, politika, strategija i doktrina zemalja članica, za

svoje potrebe razvio čitav spektar Savezničkih (združenih) koncepata, politika, strategija, doktrina i doktrinarnih publikacija u svrhu potpune podrške i potpunog s pravnog aspekta gledano „pokrivanja“ aktivnosti, radnji i postupaka pri planiranju, organizaciji i realizaciji (izvršenju) operacija podrške miru. Slijed navedenog, doprinio je da se ovaj rad sistemski usmjeri na glavni faktor (element) u izvođenju svih vidova i oblika operacija podrške miru, a to su Oružane snage Bosne i Hercegovine. Namjera je, da se hronološki kroz metod analize sadržaja dokumenata, deskriptivni i komparativni metod, predstavi proces upravljanja i rukovođenja u tranziciji odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine, od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma do danas, angažovanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i postupak do odlaska u operacije podrške miru, kao i da se kroz navedene metode, hronološki predstavi proces i aktivnosti koje provode organizacije u operacijama podrške miru na međunarodnom nivou.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU

1.1. PREDMET RADA

Upravljanje i rukovođenje dio su složenog procesa kojim se nastoji uspješno voditi savremene organizacije. Institucije od značaja za sistem odbrane Bosne i Hercegovine od kojih su, u političkom smislu, najznačajnije Predsjedništvo, Vijeće ministara i Parlament Bosne i Hercegovine nastoje, u skladu sa svojim nadležnostima, upravljati procesima u sistemu odbrane i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine kao operativnom dijelu ovog sistema. Rukovođenje, kao operacionalizacija upravljanja, i komandovanje većim dijelom provode Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine preko Operativne komande i Komande za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru van teritorije Bosne i Hercegovine predstavlja jedan od najsloženijih procesa u sistemu odbrane. Ovaj složeni proces uključuje donošenje odluke, njeno potvrđivanje u državi i na međunarodnom nivou, saradnju sa međunarodnim organizacijama i nacionalnim kontingentima drugih država, vođenje aktivnosti na odlasku, ali i povratku pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. S obzirom na navedeno predmet rada je proces upravljanja i rukovođenja u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine kada izvode operacije podrške miru u inostranstvu.

1.2. PROBLEM RADA

Usvajanjem Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BiH, br. 88/05) u članu 4. (Zadaci Oružanih snaga) definirano je: „a) učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama podrške miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma.“ U cilju osiguranja uvjeta za uspješno upravljanje procesima uključivanja pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacije podrške miru usvojen je i Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu (Sl. glasnik BiH, br. 14/05). Složeni proces upravljanja uključuje donošenje odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine o učešću, kojoj prethodi pribavljanje ocjene opravdanosti učešća sa vanjskopolitičkim, pravnim, sigurnosnim, odbrambenim i finansijskim aspektima koju dostavlja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Odluku Predsjedništva BiH o učešću pripadnika Oružanih snaga BiH razmatra Parlamentarna skupština BiH i daje svoju potvrdu za učešće u operacijama podrške miru.

Pored ovih zakona i složene procedure na nivou institucija Bosne i Hercegovine u Oružanim snagama BiH preduzete su brojne aktivnosti na upravljanju procesom pripremanja, osposobljavanja i obučavanja njenih pripadnika za učešće u operacijama podrške miru. U periodu od nastanka Oružanih snaga BiH njeni pripadnici su učestvovali u operacijama podrške miru. Brojna iskustva iz ovog angažmana uticala su i na procese upravljanja i rukovođenja ali i ocjenu učešća pripadnika Oružanih snaga BiH u operacijama podrške miru. U ovom istraživanju postavljaju se slijedeća pitanja: Šta obuhvataju operacije podrške miru? Kakva je struktura i zahtjevi Oružanih snaga BiH u operacijama podrške miru? Kakvi su rezultati Oružanih snaga BiH u operacijama podrške miru?

1.3. OSNOVNI POJMOVI U ISTRAŽIVANJU

1.3.1. Sigurnost

„Pojam vrlo širokoga značenja. Podrazumijeva općenito stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika njihova ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelokupnu zaštitu države od svih vidova njenoga ugrožavanja, a naposljetku sigurnost podrazumijeva stepen zaštite od ugrožavanja na planetarnom i kosmičkom nivou života, općenito i ljudskog roda u cijelosti.“¹ (2001:348)

1.3.2. Upravljanje i rukovođenje

Uprava. “U savremenom kontekstu postoje dva značenja vezana za pojam uprava. Prvo ide etimologijom da se izrazom administracija odnosno glagolom administrare označava upravljanje nizom složenih poslova u nekoj oblasti društvenih djelatnosti. Drugo značenje je imenica administratio sa složenim značenjem, između ostaloga, upravljanje poslovima i zadacima u nekoj oblasti društvenog rada.“² (2006:24-25). Upravljanje u sistemu sigurnosti „...je, dakle, kontinuirana djelatnost povezivanja svih „faza“ Osnovno značenje pojma upravljanje je izvedeno „iz složenog glagola upravljati, odnosno upravljanja u jedinstven proces donošenja odluke, utvrđivanja politike i ciljeva koje treba da ostvari sistem sigurnosti.“ Pojam upravljanja definiran na ovaj način ukazuje „da se pored upravne djelatnosti obuhvata i proces donošenja odluka, utvrđivanja politike i ciljeva organizacije sistema sigurnosti, politike i ciljeva koje treba da ostvari sistem sigurnosti. “S obzirom da se donošenje osnovnih

¹ Izet Beridan, Ivo Tomić i Muharem Kreso, Leksikon sigurnosti, 2001.

² Jagoš Dujović, Rukovođenje i upravljanje u sistemima sigurnosti, 2006.

odluka o određivanju ciljeva sistema sigurnosti događa izvan ovog sistema neophodno je uočiti značajnu odrednicu. „U slobodnim demokratski organizovanim sistemima državni organi donose odluke o uspostavljanju sistema sigurnosti, određuju njegovu politiku i ciljeve, ali isto tako i organi upravljanja u tako definisanom sistemu donose vlastite odluke, zagovaraju politiku i ciljeve koji nisu u koliziji sa prethodnim nivoom upravljanja, već proizilaze iz odluka politike i ciljeva višeg nivoa u ostvarivanju djelatnosti sigurnosti građana i društvenog sistema koga brane ili štite.“³ (2006:26-27).

Rukovođenje je “organizovana djelatnost na sprovođenju politike, ciljeva i zadataka koje organi upravljanja postavljaju“⁴ (2006:32) u određenoj oblasti pa i u sistemu odbrane i „jedna od funkcija upravljanja“⁵, (2006:32). Prema Dujoviću (2006:20) rukovođenje je „djelatnost vođa i rukovodnih struktura na usmjeravanju pojedinaca, dijelova, jedinica i sistema sigurnosti kao cjeline, u kontekstu ostvarivanja ciljeva i zadataka koji su postavili državni organi pred sistem sigurnosti.“⁶

1.3.3. Oružane snage Bosne i Hercegovine

„(1) Oružane snage su profesionalna, jedna vojna sila koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina. Oružane snage imaju aktivnu i rezervnu komponentu. Oružane snage, kao instituciju Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih, u skladu s Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine. (2) Oružane snage sastoje se iz rodova organiziranih po sistemu pukova. Postoje tri pješadijska puka koji su organizacije odgovorne za vojno naslijeđe i identitet jedinica i naroda iz kojih potiču. Oni nemaju operativna ni administrativna ovlaštenja. (3) Brigada je osnovna formacija Oružanih snaga. Komande brigada sastoje se od pripadnika više pukova. Brigade se sastoje od bataljona iz više od jednog pješadijskog puka.“⁷

1.3.4. Zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

„Zadaci Oružanih snaga su: a) učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma, b) pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada, c) pomoć civilnim

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Zakon o odbrani BiH, Član 2., (Službeni glasnik BiH, broj 88/05).

organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, d) protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini, e) ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.“⁸

1.3.5. Operacije podrške miru

„operacije za podršku miru i druge aktivnosti podrazumijevaju:

1. Operacije sprečavanja sukoba:
 - a) posmatračke misije;
 - b) preventivno raspoređivanje snaga;
 - c) obuku za operacije podrške miru.
2. Operacije očuvanja mira:
 - a) nadgledanje primirja i prekida vatre;
 - b) razdvajanje snaga;
 - c) razoružanje i demobilizacija.
3. Operacije uspostavljanja, provođenja i izgradnje mira:
 - a) kontrola provođenja embarga i sankcija;
 - b) zaštita ljudskih prava;
 - c) vojna pomoć civilnim vlastima;
 - d) stvaranje sigurnosnog okruženja za provođenje humanitarnih operacija.
4. Učešće u aktivnostima međunarodnih sigurnosnih i odbrambenih organizacija, kojima je Bosna i Hercegovina pristupila na osnovu međunarodnih ugovora, a koje ne podrazumijeva aktivnosti iz st. 1.,2.,3. i 7. ovog člana;
5. Humanitarne operacije kao samostalne operacije u slučaju prirodnih, tehničko-tehnoloških ili ekoloških nesreća;
6. Učešće u vojnim vježbama i obuci na osnovu međudržavnih ugovora;
7. Otklanjanje posljedica terorističkih napada.“⁹

1.4. OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA

U dokumentu pod nazivom Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine stoji: „Bosna i Hercegovina odlučna je u nastojanju da iz pozicije korisnika međunarodnih mirovnih napora preuzme ulogu aktivnog sudionika u međunarodnim operacijama podrške miru, za šta je spremna dati na raspolaganje svoje znanje, iskustvo i određene resurse. U skladu s takvim

⁸ Zakon o odbrani BiH, Član 4. (Službeni glasnik BiH, broj 88/05).

⁹ Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, Član 2, (Službeni glasnik BiH, broj 14/05).

opredjeljenjima, oficiri iz Bosne i Hercegovine su s uspjehom služili kao posmatrači UN-a u Kongu, Eritreji i Etiopiji.“¹⁰ (2005:33) U Sigurnosnoj politici Bosne i Hercegovine stoji „Oružane snage BiH realizuju svoju misiju kroz učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, uključujući operacije za podrške miru... Oružane snage Bosne i Hercegovine su angažovane za potencijalne buduće misije više od same obuke“¹¹ (2006:12).

Zakonima kao što su Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 88/05), Zakon o službi u Oružanim snagama BiH (Službeni glasnik BiH, br. 88/05), Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu (Službeni glasnik BiH, br. 14/05) reguliraju se pitanja kojima se doprinosi uspješnom upravljanju i rukovođenju Oružanim snagama Bosne i Hercegovine. S obzirom da postoje i podzakonski akti kao što je Pravilnik o učešću pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu (Službeni glasnik BiH, br. 96/10) jasno je da je potrebno istražiti cjelinu problema upravljanja i rukovođenja u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru.

1.5. GENERALNA HIPOTEZA

Uspješno učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru determinirano je pravilnim provođenjem procesa upravljanjem i rukovođenjem u sistemu odbrane Bosne i Hercegovine.

1.5.1. Izvedbene hipoteze

Uspostavljanjem jedinstvenog sistema odbrane u Bosni i Hercegovini stvoren je lanac komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine i preduslovi za ostvarivanje svih faza upravljanja i rukovođenja u operacijama podrške miru.

Pravilnim upravljanjem i rukovođenjem Oružanim snagama Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru Bosna i Hercegovina se približava zahtjevanim standardima za članstvo u NATO savezu.

¹⁰ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

¹¹ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sigurnosna Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-142-35-1/06, od 8. februara 2006. godine.

1.6. METODE ISTRAŽIVANJA

1. Metod analize sadržaja dokumenata
2. Deskriptivni metod
3. Komparativni metod

1.7. VREMENSKI I PROSTORNI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Vremenski period istraživanja odnosi se na period od nastanka Oružanih snaga Bosne i Hercegovine 2005. godine pa do danas, a prostorni okvir istraživanja odnosi se većim dijelom na Bosnu i Hercegovinu i države u kojima su Oružane snage Bosne i Hercegovine učestvovalе u operacijama podrške miru.

2. SISTEM ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE

„Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini (kolokvijalno nazvan Daytonski mirovni sporazum jer je dogovoren 21. novembra 1995. godine u gradu Dayton, Ohio, SAD), potpisanom 14. decembra 1995. godine u Parizu okončan je rat iz perioda 1992.-1995. godine. Daytonskim mirovnim sporazumom su postavljeni i temelji političkog, pravnog i administrativnog ustrojstva Bosne i Hercegovine. U navedenom sporazumu, Aneks 4, sadržan je Ustav Bosne i Hercegovine. Ustav je najviši zakon jedne države, pa shodno tome sa ovim normativno-pravnim aktom počinje zakonodavni okvir planiranja sigurnosti i odbrane. S obzirom da Ustavom Bosne i Hercegovine nisu trajno riješena sva pitanja sigurnosti i odbrane, da je reforma odbrane uspješno okončana 2005. godine i da su osnovane nove agencije za provođenje zakona i civilne zaštite u području unutrašnje sigurnosti došlo je do usvajanja čitavog niza zakona. Ovim zakonima jasnije je uspostavljen zakonodavni okvir planiranja sigurnosti i odbrane“¹² (2021:170-171), a najbitniji pravni akt i ujedno okvir za uspostavljanje i upravljanje sistemom (vanjske sigurnosti) odbrane je usvajanje Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj: 88/05. Aktivnostima koje su postignute „Reformama sistema odbrane uspostavljena je demokratska kontrola oružanih snaga, u skladu sa praksom i standardima evropskih demokratskih država, koja podrazumijeva civilnu komandu nad oružanim snagama i parlamentarni demokratski nadzor. Civilna komanda nad oružanim snagama ostvaruje se preko demokratski izabраниh organa Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva odbrane. Putem konsenzusa,

¹² Darvin Lisica, Zlatan Bajramović, Planiranje u sektoru sigurnosti, 2021.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ostvaruje vrhovnu operativnu i administrativnu komandu i kontrolu oružanih snaga, u miru i ratu. Na osnovu ustavne pozicije i zakonskih ovlasti, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine odlučuje o upotrebi i razmještanju snaga u operacijama tokom rata ili vanrednog stanja u zemlji, kao i slanju snaga u operacije podrške miru izvan zemlje, donosi odluke o strukturi i veličini oružanih snaga, postavlja i smjenjuje generale, usvaja i donosi doktrinarne dokumente, predlaže Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, odnosno, zahtijeva proglašenje ratnog stanja ili vanrednog stanja. Za odbranu Bosne i Hercegovine angažiraju se značajni ljudski i materijalni resursi i troši veliki dio državnog budžeta, zbog čega je transparentnost posebno važna u procesima planiranja i finansiranja odbrane. Ove dvije funkcije, koje na državnom nivou obavlja Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, uspostavljaju nužnu vezu između vojnih strategija, načina razvijanja mogućnosti da se podrže te strategije, te mogućnosti opskrbe resursima¹³ (2005:22-23).

Prema „Sigurnosnoj politici BiH“¹⁴ je iskazano da „Geopolitičke promjene nastale u Evropi i svijetu nakon pada komunizma, izbijanja regionalnih kriza u jugoistočnoj Evropi i drugdje prouzrokovale su novu globalnu podjelu odgovornosti u odnosu na najznačajnije transatlantske i evropske partnere EU, SAD i Rusku Federaciju, kao i nove oblike saradnje sa zemljama u Procesu stabilizacije i pridruženja EU, kojim je obuhvaćena i Bosna i Hercegovina u statusu potencijalnog kandidata za članstvo. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u dokumentu *Opći pravci i prioritete za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine*¹⁵, utvrdilo je principe, pravce i prioritete vanjske politike kao aktivnu komponentu unutar ukupne sigurnosne politike. Vanjska politika BiH usmjerena je ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja. U međunarodnim odnosima, aktivnosti BiH zasnivaju se na principima koji su sadržani u Povelji UN, Završnom aktu iz Helsinkija i ostalim dokumentima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi, te na opće prihvaćenim principima međunarodnog prava, kao i to da izazovi sa kojima se susreće BiH moraju se razmatrati kako u kontekstu globalnog okruženja, tako i u kontekstu ukupnih regionalnih i unutrašnjih zbivanja. Trendovi i događaji za koje se čini da su daleko, mogu uticati i na našu sigurnost, nekada na potpuno neočekivan način“ (2006:4-6).

¹³ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

¹⁴ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sigurnosna Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-142-35-1/06, od 8. februara 2006. godine.

¹⁵ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Opći pravci i prioritete za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine, broj: 01-645-30/03, od 26. marta 2003. godine

Kada se govori o značaju i kompleksnosti svakog sistema, treba naglasiti da je *Odbrambenom Politikom Bosne i Hercegovine* „odbrambeni sistem BiH dio sigurnosnog sistema BiH. Ovaj sistem predstavlja jedinstven oblik organizacije, resursa i aktivnosti institucija BiH i Oružanih snaga BiH usmjerenih na ostvarivanje definiranih državnih odbrambenih ciljeva, pripreme za odbranu i odbranu države i pomoć civilnom stanovništvu, te aktivnosti kolektivne sigurnosti u okviru međunarodnih sigurnosnih i odbrambenih organizacija. Odbrambeni sistem BiH je koncepcijska i regulatorna osnova iz koje se razvijaju svi drugi podsistemi, resursi, funkcije i planovi odbrane usklađeni sa Zakonom o odbrani BiH. U okviru odbrambenog sistema, BiH organizira, održava i razvija Oružane snage BiH i institucije odbrane nadležne za upravljanje, rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama BiH. U lancu komandovanja i kontrole institucije odbrane i Oružane snage Bosne i Hercegovine su pod vrhovnom komandom i kontrolom Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Glavni podsistemi odbrambenog sistema su Sistem odbrambenog planiranja i Sistem upravljanja odbrambenim resursima. Ovi sistemi su međusobno interaktivni, podržani funkcionalnim i operativnim sistemima odbrane te povezani jedinstvenim Sistemom planiranja, programiranja, budžetiranja i izvršenja“¹⁶ (2008:14), slijedom navedenog proizilazi da „Sistem odbrambenog planiranja čine i implementiraju sve odbrambene strukture, a isti obuhvata resurse, dokumente, procedure, postupke i aktivnosti koji se odnose na odbrambene vojne vizije, politike, strategije, doktrine, smjernice, planove i prioritete. Kao oblik organizacije, resursa i aktivnosti institucija odbrane BiH, ovaj Sistem predstavlja kontinuiran proces procjene odbrambenih sposobnosti i izrade dokumenata od interesa za sigurnost i odbranu države“¹⁷, (2009:2). U daljem razmatranju sistema odbrane Bosne i Hercegovine i definisanju odbrambenog planiranja ukazuje da „osnovna uloga Sistema odbrambenog planiranja je transformacija strateških uputstava državnog rukovodstva u odbrambene planove i druge dokumente kojima se na optimalan način usmjerava i kontroliše upotreba raspoloživih resursa institucija odbrane BiH, te definiše razvoj snaga. Ovaj proces, polazeći od prepoznatih sigurnosnih i odbrambenih ciljeva, identificira interese BiH, izazove i rizike sa kojima se suočava, ciljeve i strategiju odbrane, te rezultira procjenama odbrambenih sposobnosti i prioritetima za finansiranje u oblasti odbrane. Na osnovu navedenog, definiraju se težišni zadaci i prioriteti odbrane, te planiraju i programiraju budžet i resursi institucija odbrane BiH kako bi se omogućio njihov uspješan odgovor na sigurnosne i odbrambene

¹⁶ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Odbrambena Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-2978-51/08, od 26. novembra 2008. godine.

¹⁷ Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, Politika odbrambenog planiranja. broj: 06-o3-3-728/09, od 16. januarara 2009. godine.

izazove i rizike. Ministarstvo odbrane BiH je odgovorno za uspostavu NATO kompatibilnog Sistema odbrambenog planiranja u institucijama odbrane BiH. Posmatrajući institucionalnu strukturu u okviru ovog Sistema, Ministarstvo odbrane BiH definiše Politiku odbrambenog planiranja u cilju razumijevanja elemenata Sistema i uspostave usklađenog procesa odbrambenog planiranja u institucijama odbrane BiH, kako bi iste izvršavale dodijeljene zadatke i ispunile državne ciljeve u oblasti odbrane na efikasan i finansijski prihvatljiv način. Isto tako, Ministarstvo odbrane BiH, u saradnji sa ostalim institucijama BiH i u konsultacijama sa NATO, u okviru Sistema odbrambenog planiranja provodi sveobuhvatan pregled odbrane sa ciljem verificiranja postojećih i razvoja budućih planova razvoja fleksibilnih, modernih, sposobnih i održivih oružanih snaga koje odgovaraju državnim potrebama. Odrambeno planiranje u institucijama odbrane BiH obavezno je usaglašeno sa PARP Upitnikom i drugim dokumentima izrađenim u okviru NATO/PfP¹⁸ (2009:2).

U Bijeloj knjizi odbrane Bosne i Hercegovine stoji „Svrha sistema odbrane Bosne i Hercegovine je da načinom organiziranja, obuke i opremanja oružanih snaga, bude sposoban za provedbu misija koje su, za oružane snage, utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine, Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine i Odrambenom politikom Bosne i Hercegovine. To znači da Bosna i Hercegovina ima mogućnost mobilizirati i upotrijebiti oružane snage, kako bi bio očuvan njen suverenitet, omogućeno učešće u mirovnim operacijama pod međunarodnim mandatom, kao i učešće u operacijama pomoći civilnim organima vlasti u slučaju prirodnih i tehnoloških nesreća i katastrofa¹⁹ (2005:10-11), a da se „Sistem odbrane sastoji od institucija i struktura za odbranu na nivou države, a Predsjedništvo Bosne i Hercegovine kao kolektivni organ je vrhovna vlast nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine i kao jedina pravna vlast koja odobrava mobilizaciju i upotrebu oružanih snaga, aktivnog i rezervnog sastava, vršit će komandu i kontrolu nad svim oružanim snagama Bosne i Hercegovine u svakom trenutku²⁰ (2003:6).

Kao zaključak, kada je u pitanju sistem odbrane možemo reći da „Glavni odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine čine Sistem Odrambenog planiranja i Sistem Upravljanja odbrambenim resursima i pripadajući Sistem planiranja, programiranja, budžetiranja i izvršenja, Funkcionalni i operativni sistemi odbrane, Civilno – vojna saradnja, te Oružane snage Bosne i Hercegovine, kao najvažniji dio Operativnog sistema²¹.

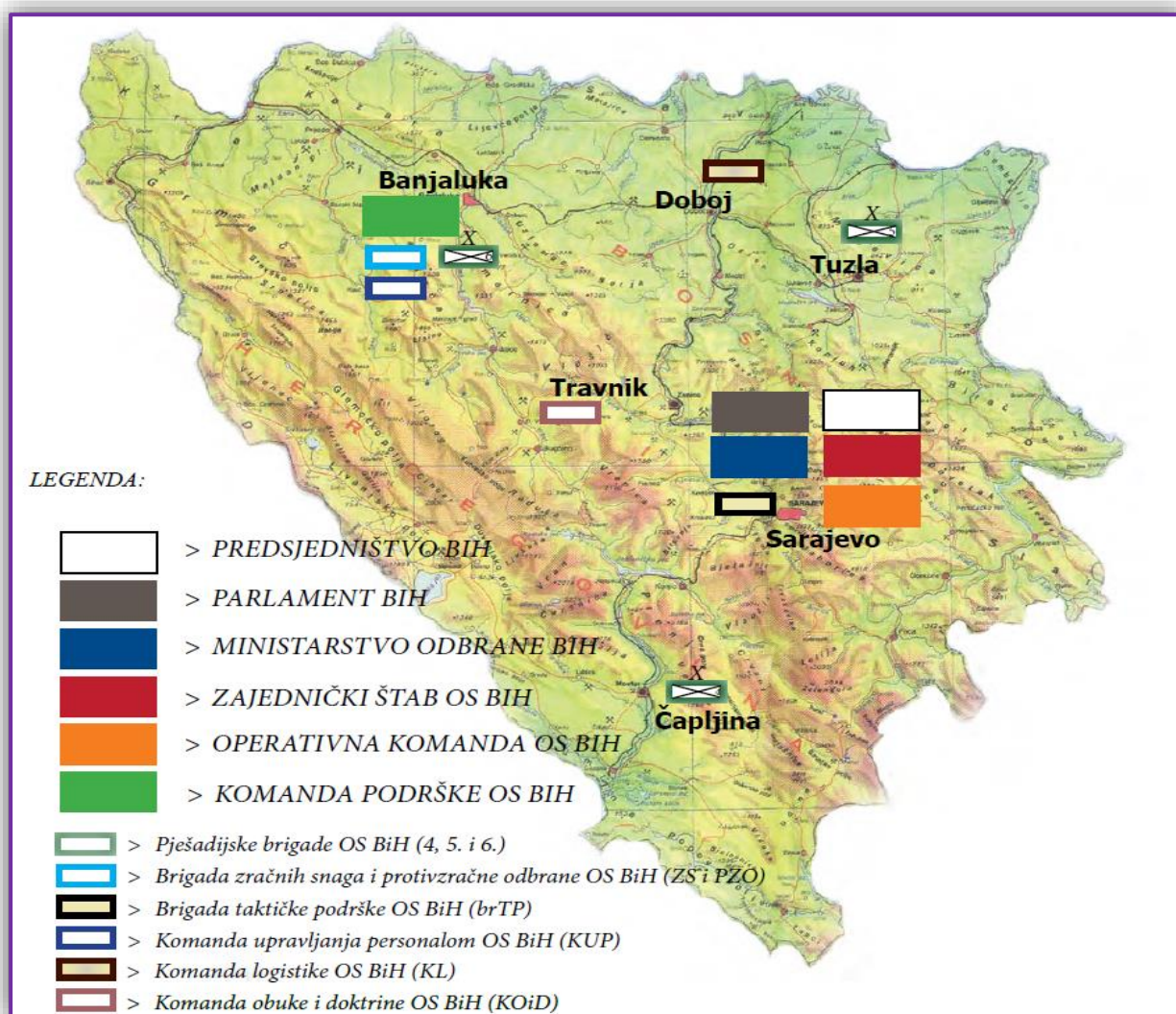
¹⁸ Ibid.

¹⁹ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

²⁰ Izvještaj Komisije za reformu odbrane, 2003.

²¹ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Odrambena Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-2978-51/08, od 26.novembra 2008.godine.

OBRAMBENA STRUKTURA BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: <http://www.mod.gov.ba>, (preuzeto 10.02.2022.godine)

2.1. Reforma odbrane u Bosni i Hercegovini

Aktivnostima koje se su se odnosile na reformu odbrane „Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je u julu 2001. godine donijelo zaključak, kojim je izražena spremnost Bosne i Hercegovine da prihvati obaveze i prava u porodici ravnopravnih evroatlantskih naroda, te da sudjeluje i aktivno doprinosi kolektivnoj sigurnosti. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je, isto tako, jasno izrazilo opredjeljenje za uključenje Bosne i Hercegovine u evropske i evroatlantske integracije i program Partnerstvo za mir, kao i za provedbu potrebnih reformi odbrambenog sistema i reorganizacije oružanih snaga. Imajući u vidu ove ciljeve, u protekle tri godine učinjeni su veliki napori, kako bi se stvorilo okruženje neophodno za uspješan proces reformi odbrambenog sistema, postigla unutarnja

stabilnost, te stvorili uvjeti za kredibilnu kandidaturu za NATO program Partnerstvo za mir²² (2005:6).

Postojeća situacija na teritoriji Bosne i Hercegovine „Nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini u decembru 1995. godine na teritoriji BiH postojale su tri vojske: Armija RBiH, Hrvatsko vijeće obrane (ujedinjeni u Vojsku Federacije BiH) i Vojska Republike Srpske. Dva lanca komandovanja trebalo je staviti pod punu državnu kontrolu, prenijeti ovlasti entiteta u području odbrane na državu i ukinuti entitetske institucije odbrane. Uključivanje Bosne i Hercegovine u evropske i evroatlantske integracije jasno je izraženo kao i spremnost za provođenje reforme odbrambenog sistema i reorganizacije oružanih snaga²³ (2021:211). Kao rezultat nakon potpisivanja i stupanja na snagu Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini „Daytonski Ustav BiH je u pogledu odbrane na državnom nivou predviđao samo jednu instituciju koja je imala nedefiniranu i veoma labavo postavljenu ulogu u vezi sa odbranom - Član 5. b. je zadužio članove Predsjedništva da izaberu Stalni komitet za vojna pitanja (SKVP), određujući njegovu ulogu u koordiniranju aktivnosti oružanih snaga u BiH, dodajući da su članovi Predsjedništva ujedno i članovi SKVP. U okviru samih odbrambenih snaga koje su egzistirale na entitetskim nivoima, prije početka reformi, bilo je više ozbiljnih nedostataka koji su, sami po sebi, zahtijevali promjene. Na osnovu zajedničkih analiza Ministarstva odbrane BiH i Komisije za odbrambenu reformu izdvojeni su indikatori stanja koji su vrlo snažno sugerirali potrebu ozbiljnih reformskih promjena. U cilju prevazilaženja ovih i drugih nedostataka sistema odbrane BiH, a na temelju ranije službeno iskazane namjere Predsjedništva BiH da pristupi Partnerstvu za mir od 10. jula 2001. godine, visoki predstavnik lord Paddy Ashdown je 09. maja 2003. godine formirao Komisiju za reformu odbrane u Bosni i Hercegovini (Defence Reform Commission - DRC), sastavljenu od domaćih i inostranih predstavnika, na čijem čelu se u prvoj godini rada nalazio američki predstavnik James Locher²⁴ (2010:194).

U smislu planskih aktivnosti u oblasti reforme odbrane „Komisija za reformu u oblasti odbrane je definirala svoje ciljeve koji su bili postavljeni na način da se ostvare uslovi potrebni za ulazak BiH u evropske odbrambene strukture i da se pruži značajniji doprinos regionalnoj stabilnosti, te da se postigne sposobnost učestvovanja u međunarodnim mirovnim operacijama. U tom smislu je trebalo ojačati institucije na državnom nivou i sa tog nivoa uspostaviti komandovanje i kontrolu nad oružanim snagama BiH, ostvariti sveobuhvatan i transparentan parlamentarni nadzor odbrambenih struktura, oružane snage strukturirati i

²² Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

²³ Darwin Lisica, Zlatan Bajramović, Planiranje u sektoru sigurnosti, 2021.

²⁴ Selmo Cikotić, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, 2010.

dimezionirati na priuštivom nivou. Zakon o odbrani BiH, donesen 1. decembra 2003. godine, predstavljao je najhitniji zakonski osnov za uspostavu Oružanih snaga BiH i državno dimenzioniranje odbrane uopće. Njime su definisane Oružane snage BiH, nadležnosti državnih i entitetskih institucija, uspostava funkcije komandovanja i kontrole na državnom nivou, uspostava Ministarstva odbrane BiH, Zajedničkog štaba BiH, te Operativne komande BiH, na nivou države se propisuje demokratski parlamentarni nadzor nad Oružanim snagama BiH, osigurava transparentnost odbrambenih poslova i budžeta, te redefiniše uloga SKVP²⁵, (2010:195-196).

Nadalje, „proces reformi odbrambenog sistema, koji je započet formiranjem Komisije za reforme u oblasti odbrane, i nastavljen kroz rad Komisije, bio je usmjeren ka stvaranju jedinstvenog odbrambenog sistema, primjerenog sigurnosnim izazovima i realnim ekonomskim mogućnostima“²⁶ (2005:6), pri čemu je „reformama sistema odbrane uspostavljena demokratska kontrola oružanih snaga, u skladu sa praksom i standardima evropskih demokratskih država, koja podrazumijeva civilnu komandu nad oružanim snagama i parlamentarni demokratski nadzor“²⁷ (2005:22). Kako su „Odbrambene reforme, započete formiranjem Komisije za reforme iz oblasti odbrane, podržane neophodnim zakonodavnim i strukturalnim prilagođavanjima i promjenama od kojih posebnu važnost ima donošenje Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 43/03), te implementacija čitavog niza preporuka i zaključaka Komisije, omogućile su ogroman napredak u uspostavljanju sistema komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama, potpune parlamentarne kontrole na nivou Bosne i Hercegovine, te cjelokupne transparentnosti odbrambenih planova i budžeta“²⁸ (2005:5).

Sama činjenica da je „prije početka odbrambenih reformi 2003. godine, odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine bio opterećen vrlo kompleksnim teškoćama, a plan reformi bio je usmjeren upravo na rješavanje uočenih teškoća i manjkavosti. Smjernice za definirane reformske procese također su proistekle iz analize manjkavosti, koje su se ogledale u sljedećem: 1) *Nedostatku državne komande i kontrole nad oružanim snagama;* 2) *Nedorečenosti i nedosljednosti po pitanju nadležnosti države i entiteta za pitanja odbrane;* 3) *Nepotpunom parlamentarnom nadzoru i kontroli nad oružanim snagama;* 4) *Pomanjkanju transparentnosti u oblasti odbrane na svim nivoima; pitanja odbrane;* 5) *Neispunjavanju međunarodnih obaveza, prije svega vojno-političkih aspekata relevantnih dokumenata OSCE;*

²⁵ Ibid.

²⁶ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

6) *Veličini, strukturama i opremljenosti oružanih snaga, koje nisu bile u skladu s objektivnim potrebama za odbranu i osiguravanje sigurnosti;* 7) *Velikim finansijskim izdvajanjima za odbranu;* 8) *Nekvalitetnom naoružanju i municiji, koji su uskladišteni na velikom broju neodgovarajućih lokacija;* i 9) *Niskom socijalnom standardu profesionalnog sastava oružanih snaga i regrutnog kontingenta na služenju vojnog roka“*, kao i to da je „posljedica takvog stanja bilo suočenje Bosne i Hercegovine sa smanjenjem operativne efikasnosti i opadanjem morala u Oružanim snagama. Osim toga, takvo stanje bilo je prepreka realizaciji izražene namjere Bosne i Hercegovine za uključenje u evroatlantske integracijske strukture. Spremnost i odlučnost za provedbu reformi odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine potaknuta je potrebom za ostvarenjem veće efikasnosti odbrambenog sistema i stvaranjem uvjeta za približavanje evroatlantskim integracijskim strukturama“²⁹ (2005:6-7).

2.1.1. Reforme odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine do 2003. godine

Uzimajući u obzira da je „na kraju rata, brojno stanje Vojske Federacije Bosne i Hercegovine (VFBiH) i Vojske Republike Srpske (VRS) bilo 264.500, odnosno 154.500. U skladu sa Aneksom 1B Dejtonskog sporazuma, u 1996. godini predstavnici dva entiteta i države Bosne i Hercegovine su se dogovorili da se smanji broj teškog naoružanja koje je u posjedu dviju vojski na dogovorene nivoe, te su izjavili da VRS neće prelaziti brojku od 56.000, a VFBiH 55.000 vojnika. Aneksom 1B Dejtonskog sporazuma utvrđeno je da će omjer snaga između dva entiteta biti 2:1. Početkom 1999. godine, državno i entitetsko rukovodstvo je shvatilo da se veličine dviju vojski ne mogu ekonomski održati i počele su aktivnosti na reformi. Vojske su se zatim smanjile na 30.000 u Federaciji Bosne i Hercegovine i 12.000 u Republici Srpskoj. Međutim, ova ukupna brojka od 42.000 vojnika u oružanim snagama i dalje je mnogo veća nego što Bosna i Hercegovina može priuštiti. U 2002. godini izvršena su daljnja smanjenja i oružane snage su smanjene sa ukupno 33.000 na 19.090 vojnika. U 2003. godini Vojska Federacije Bosne i Hercegovine sastoji se od 12.910 profesionalnih vojnika, a Vojska Republike Srpske od 6.180 profesionalnih vojnika. Ovaj broj profesionalnih vojnika i regruta i dalje je ekonomski neodrživ“³⁰ (2003:65).

Kada se govori o državnom nivou, u tom slučaju „institucionalna rješenja odbrane na državnom nivou proizlaze iz četiri glavna izvora: 1) *Ustava Bosne i Hercegovine;* 2) *Odbrambene politike (usvojene u maju 2001. godine);* 3) *Odluke o organizaciji i funkcioniranju institucija za odbranu Bosne i Hercegovine (usvojene u augustu 2002.*

²⁹ Ibid.

³⁰ Izvještaj Komisije za reformu u oblasti odbrane Bosne i Hercegovine, 2003.

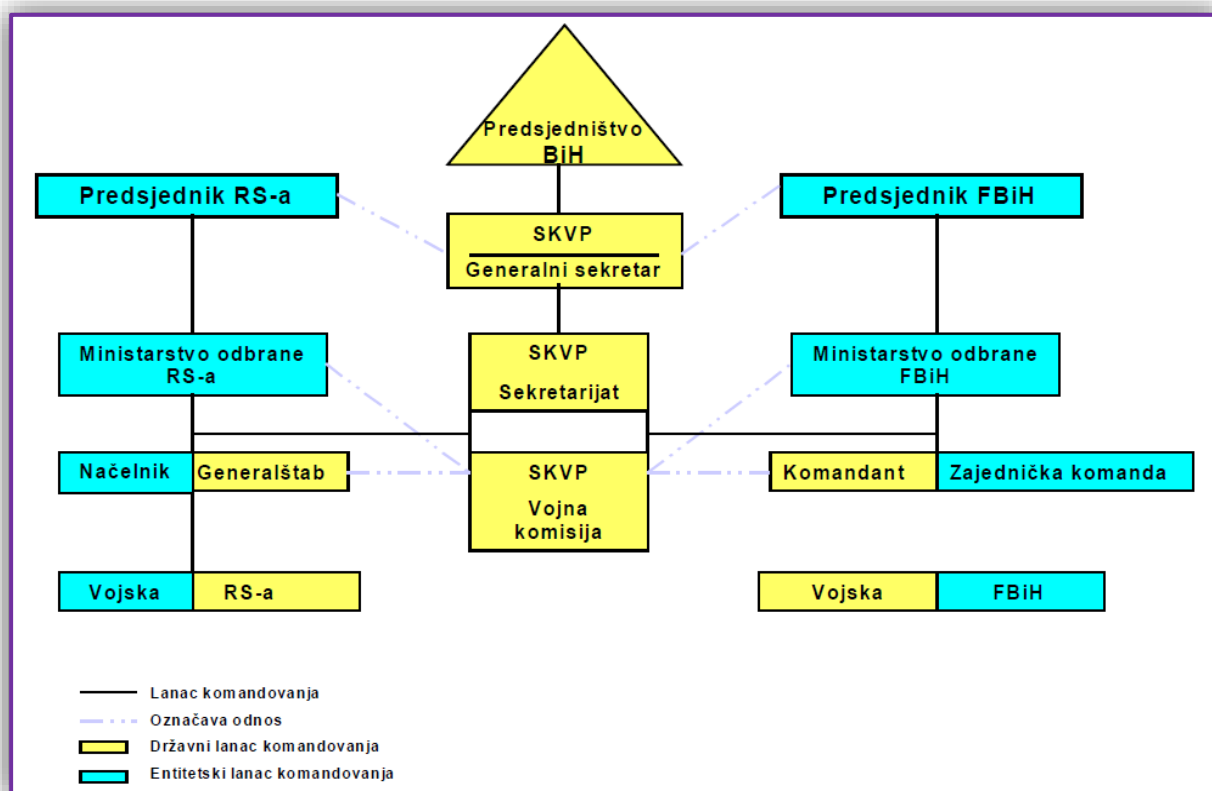
godine); 4) *Poslovnika Stalnog komiteta za vojna pitanja (usvojenog u decembru 2002. godine)*. Ovi dokumenti definiraju nadležnosti, odnose i funkcije institucija u institucionalnom okviru odbrane na državnom nivou i nastoje ocrtati lanac komandovanja od državnog nivoa ka entitetima. Odgovarajuće odredbe postoje i u entitetskim ustavima i zakonima o odbrani, koji daju nadležnost i funkcije entitetskim institucijama. Ove odredbe daju supremaciju u pitanjima odbrane i komande i kontrole entitetima, a time se stvara nejasnoća na čemu počiva supremacija za komandu i kontrolu. I Ustav i Zakon o odbrani Republike Srpske daju ovlaštenje za komandu i kontrolu nad Vojskom Republike Srpske predsjedniku entiteta. U Federaciji Bosne i Hercegovine pravne i ustavne odredbe nisu dosljedne. Ovlaštenje za komandu i kontrolu nad Vojskom Federacije Bosne i Hercegovine dodijeljeno je predsjedniku entiteta. Međutim, pojavljuje se nejasnoća u drugim odredbama jer je ovlaštenje za komandu i kontrolu nad Armijom Republike Bosne i Hercegovine dato bošnjačkom članu Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sa druge strane, komanda i kontrola nad Hrvatskim vijećem odbrane zadržana je za predsjednika ili potpredsjednika entiteta (ovisno o tome koji je od njih iz reda hrvatskog naroda). Zakon o odbrani, međutim, priznaje vrhovnu vlast članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine i konkretno definiše da uspostavljanje i provođenje odredaba mora biti u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Prava i odgovornosti entitetskih organa su osigurana u prijelaznom periodu, pretpostavljajući primjenu amandmana koji nisu nikada realizirani³¹ (2003:42-43).

Prikazom organizacijske strukture, vidljivo je rješenje za odbranu Bosne i Hercegovine u 2003. godini. Iz samog prikaza, jasno je „da postoje dva paralelna i potencijalno suprotna lanca komandovanja jedan, koji se proteže od Predsjedništva Bosne i Hercegovine (u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, Odbrambenom politikom i drugim dokumentima koji razmatraju nadležnosti SKVP i njegovih institucija i drugi, koji se proteže od predsjednika entiteta (u skladu sa entitetskim ustavima i zakonima). U isto vrijeme, u strukturi se također navodi da su predsjednici entiteta u državnom lancu komandovanja jer su oni članovi SKVP. Ministri odbrane entiteta, komandant Zajedničke komande Vojske Federacije Bosne i Hercegovine i načelnik Generalštaba Vojske Republike Srpske su također stavljeni u državni lanac komandovanja kao članovi Vojne komisije SKVP³² (2003:43-44).

³¹ Ibid.

³² Ibid.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IZ 2003 GODINE

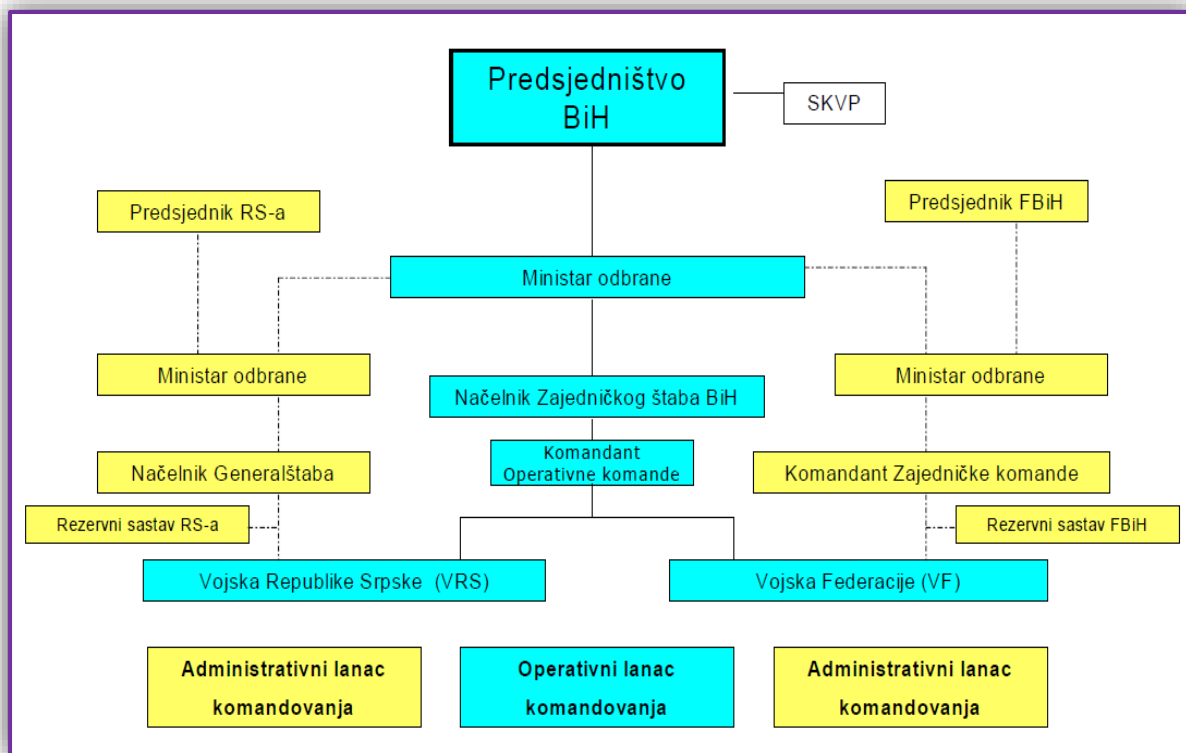
Izvor: Izvještaj Komisije za reformu u oblasti odbrane (2003:44)

Kao posljedica koja je nastala iz „reforme 2001 i 2002. godine, kojima se uspostavio SKVP i njegove institucije, stvorile su kvazilanac komandovanja i kontrole na državnom nivou, ali su stvarna ovlaštenja ostala u entitetima, čiji ustavi i zakoni detaljno definišu odgovornosti za odbranu. Rezultat su bili odvojeni i paralelni lanci komandovanja i dva nivoa vlasti, te oprečna rješenja za komandu i kontrolu, koja se protežu i sa državnog i sa entitetskog nivoa. Iz perspektive kandidature za Partnerstvo za mir, država mora imati ovlaštenje za komandu i kontrolu nad oružanim snagama, te se odvojeno ovlaštenje entiteta za kontrolu i komandu nad vojnim snagama mora ukinuti“³³ (2003:76). Prema odredbama i rješenjima „novi Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, koji je predložila Komisija, podržan je ovim ustavnim imperativima, kao i predloženi amandmani na ustave entiteta, zakone o odbrani, Zakon o Vojski Republike Srpske. Pored ovih prijedloga zakona, Komisija je predložila novi Zakon o Vojski Federacije Bosne i Hercegovine i zakonodavni okvir za novo Ministarstvo odbrane na državnom nivou. Ovaj okvir uključuje amandmane na Zakon o Vijeću ministara i Zakon o ministarstvima i prijedlog Odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine o prijenosu nadležnosti sa Stalnog komiteta za vojna pitanja na Ministarstvo.

³³ Ibid.

Prijedlozi Komisije uvažavaju vrhovnu komandu države u pitanjima odbrane. Predložena je jedinstvena odbrambena struktura Bosne i Hercegovine sa izvodljivom podjelom odgovornosti između institucija države i entiteta. Predsjedništvo bi kolektivno djelovalo u obavljanju komande i kontrole Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u miru, tokom kriznih situacija i u ratu. Ministarstvo odbrane na državnom nivou, na čelu sa ministrom odbrane, uz pomoć dva zamjenika ministra, uspostavilo bi se radi pomoći Predsjedništvu. Ministar bi bio punopravan član Vijeća ministara sa pravom glasa i bio bi imenovan kao svi ostali državni ministri. Ministar bi djelovao u lancu komandovanja za vojne operacije, poznatom kao operativni lanac komandovanja i u lancu komandovanja za popunu, obuku i opremanje oružanih snaga, poznatom kao administrativni lanac komandovanja. Podređen ministru u operativnom lancu komandovanja bio bi načelnik novog Zajedničkog štaba Bosne i Hercegovine. Glavne dužnosti načelnika Š štaba bi uključivale djelovanje u svojstvu višeg vojnog savjetnika Predsjedništva i ministra i prosljeđivanje naređenja operativnim komandama i jedinicama. Zajednički š štab bi pripremao i nadgledao izvršenje naređenja i planirao i usmjeravao vojne operacije. Uspostavila bi se druga nova vojna institucija na nivou države: operativna komanda, na čelu sa komandantom. Ovaj oficir bi služio kao komandant za sve misije u kojima se zahtijeva razmještaj ili upotreba bilo kojeg operativnog dijela Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Entiteti bi i dalje davali značajan doprinos odbrani Bosne i Hercegovine. Oni bi i dalje obavljali administrativne funkcije u popuni, obuci i opremanju Vojske Federacije Bosne i Hercegovine i Vojske Republike Srpske. Svaki od entiteta bi imao Ministarstvo odbrane na čelu sa ministrom. Zajednička komanda bi i dalje postojala u Federaciji Bosne i Hercegovine, a Republika Srpska bi zadržala svoj Generalštab. Dužnosti ovih dvaju vojnih š štabova bi se smanjile na isključivo administrativne funkcije. Vojska Federacije Bosne i Hercegovine i Vojska Republike Srpske bi i dalje postojale i pružale bi operativne kapacitete Oružanim snagama Bosne i Hercegovine³⁴ (2003:76).

³⁴ Ibid.

Prijedlog nadležnosti u odbrambenoj strukturi Bosne i Hercegovine iz 2003. godine (2003:10)

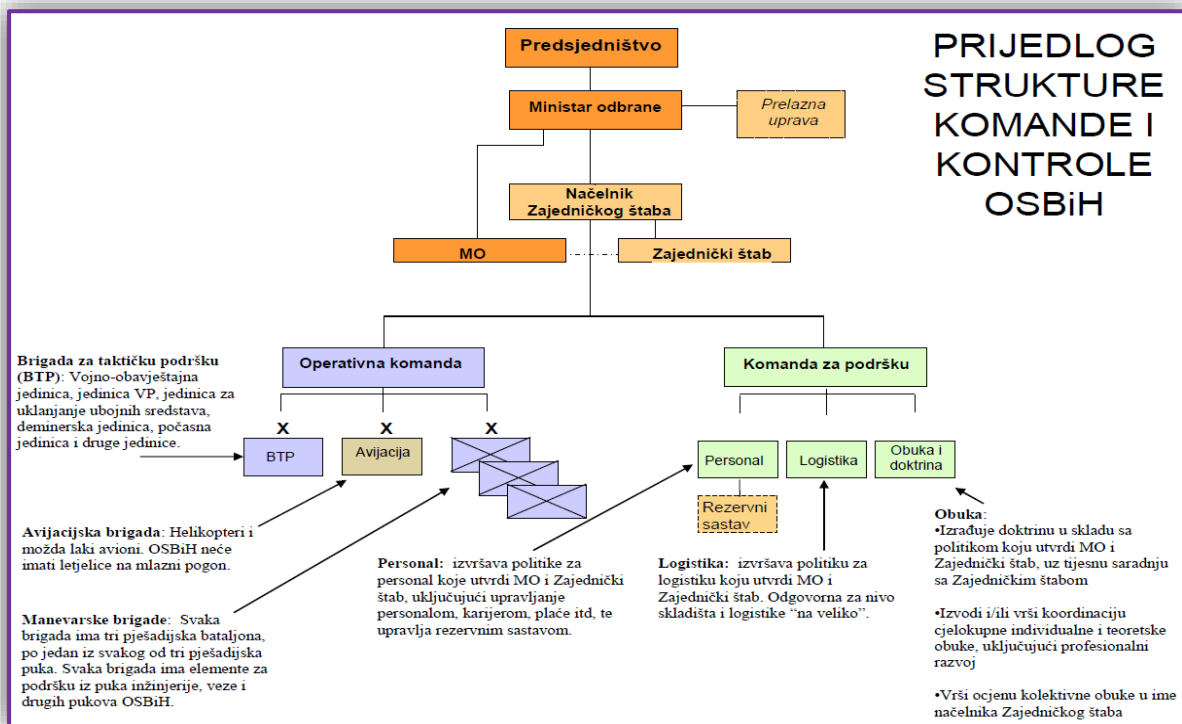
2.1.2. Reforme odbrambenog sistema do 2005 godine

Prema poduzetim radnjama i postupcima u procesu reforme odbrane, kao i nastojanju učesnika u procesu da se na što efikasniji način riješi pitanje reforme, a sve u skladu sa „promjenama u ustavima entiteta i donošenjem novih zakona u toku 2003. i 2004. godine, omogućena je izgradnja jedinstvene odbrambene strukture Bosne i Hercegovine, s odgovarajućom podjelom odgovornosti između države i entiteta, te uspostava mehanizama za djelotvornu komandu i kontrolu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, kao i poboljšanje vojne interoperabilnosti, demokratskog nadzora i transparentnosti“³⁵ (2005:7).

Potrebno je naglasiti da „suštinski cilj reforme odbrambenog sistema je uspostava i jačanje državnih institucija, koje bi djelovale kao vrhovni autoritet u pitanjima vezanim za odbranu. Zbog toga su aktivnosti bile usredotočene na povećanje ovlasti Predsjedništva Bosne i Hercegovine, kao vrhovnog komandanta Oružanih snaga Bosne i Hercegovine; Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, kako bi obavljala funkciju djelotvorne demokratske kontrole nad Oružanim snagama, te uspostava državnih institucija u oblasti odbrane, sposobnih za izvršavanje i podržavanje funkcije komande i kontrole nad Oružanim snagama, koju ima

³⁵ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

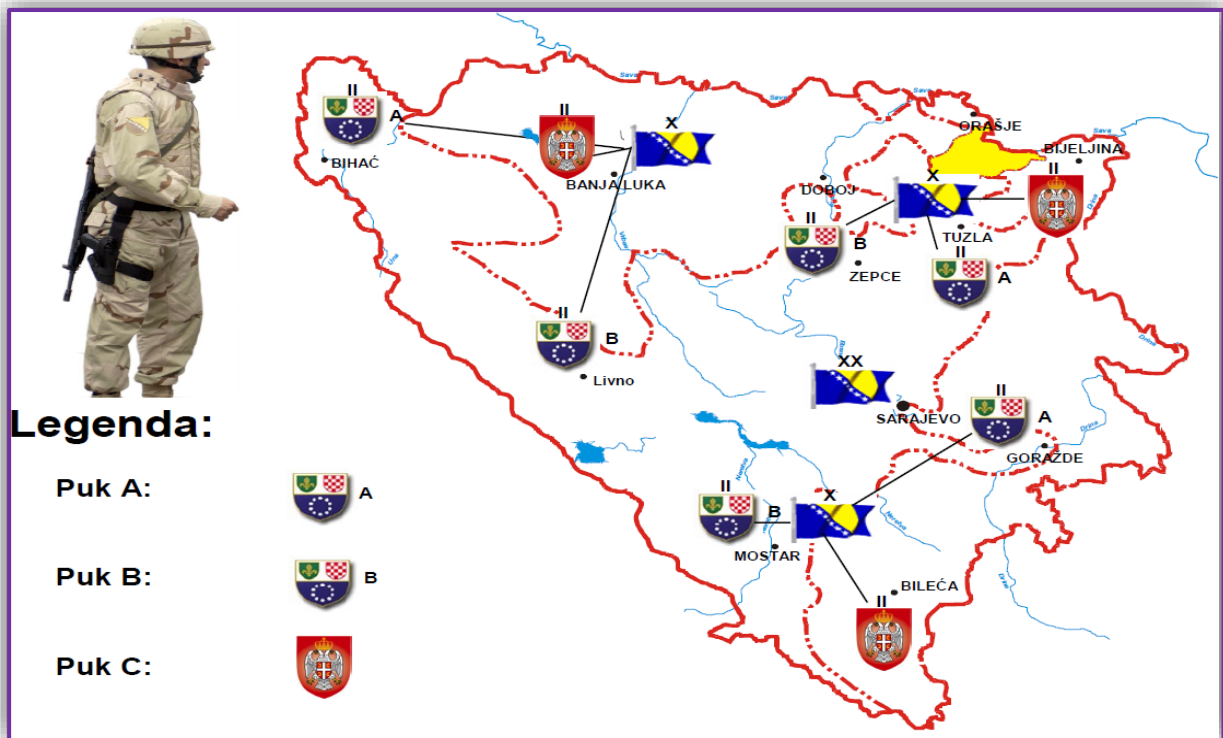
Predsjedništvo Bosne i Hercegovine³⁶ (2005:7). Prema navedenim „preporukama Komisije za reformu odbrane iz 2003.godine bila su predviđena dva lanca komandovanja, administrativni i operativni, na čelu sa Predsjedništvom BiH i državnim Ministarstvom odbrane kao odgovornim tijelom izvršne vlasti. Takva struktura je poboljšala prethodne aranžmane, koji su podrazumijevali odvojene odbrambene strukture prije donošenja zakona iz oblasti odbrane 2003.godine. Bez obzira na to, kontrola nad svakodnevnim funkcioniranjem oružanih snaga se zadržala na nivou entiteta, koji su zadržali većinu funkcija u vezi personala, logistike i obuke. Nadležnost države u administrativnim područjima bila je ograničena na uspostavljanje standarda, a do kraja 2004.godine postalo je jasno da pokušaji provođenja, čak i ovako ograničene nadležnosti nailaze na značajnu institucionalnu inerciju. Ovakva situacija, zajedno sa dokazima da elementi operativnog i administrativnog lanca komandovanja nisu pod punom ni državnom ni entitetskom kontrolom, rezultirali su mandatom Komisije za reformu odbrane s ciljem konsolidacije dva lanca komandovanja i njihovog stavljanja pod punu državnu kontrolu, prenošenja preostalih entitetskih nadležnosti na državu i ukidanje entitetskih institucija iz domena odbrane³⁷, (2005:1-2).

Prijedlog: Lanac komandovanja i kontrole OS BiH (Izveštaj Komisije za reformu odbrane 2005:185)

³⁶ Ibid.

³⁷ Izveštaj Komisije za reformu odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

Prijedlog lokacija brigada i pješačkih pukova u BiH (Izveštaj Komisije za reformu odbrane 2005:187)

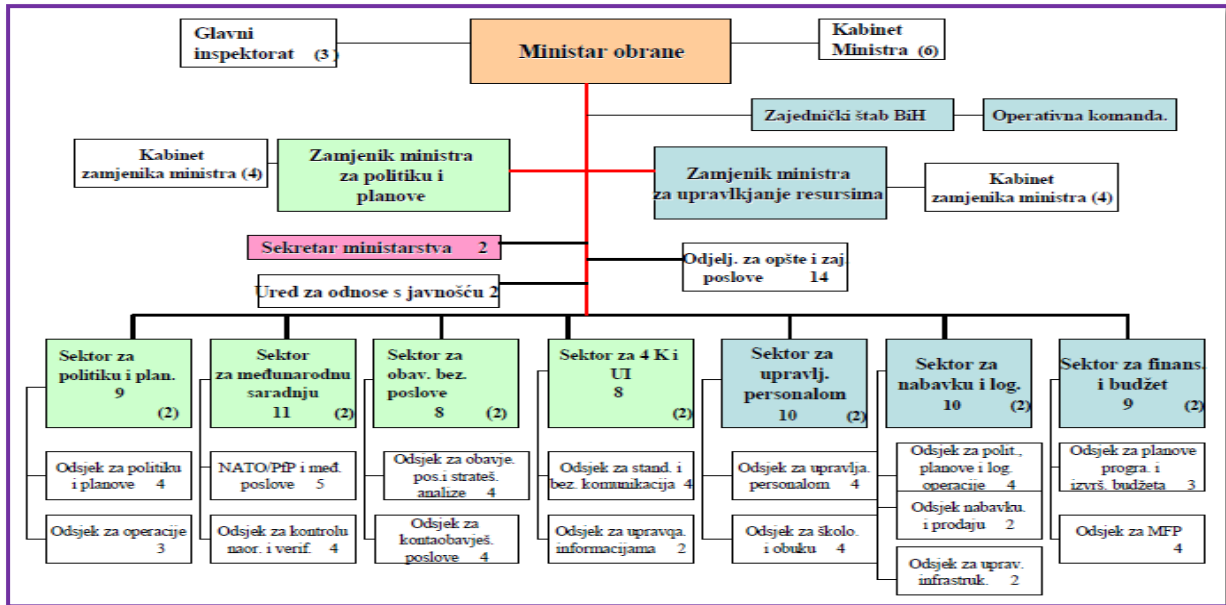

Komandovanje i kontrola Oružanih snaga Bosne i Hercegovine³⁸(Bijela knjiga odbrane BiH 2005:27)

³⁸ U skladu sa Odlukom Visokog predstavnika o produžetku mandata Komisije za reformu u oblasti odbrane od 31.12.2004. godine, vjerovatno će doći do promjene u sistemu komandovanja i kontrole nad oružanim snagama. Komisiji za reformu u oblasti odbrane naloženo je da kroz svoj rad u 2005 godini razmotri i predloži zakonodavne i institucione mjere, nužne za poboljšanje sistema komandovanja i kontrole na nivou BiH, promoviše saradnju sa međunarodnim kaznenim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, ostvari fiskalnu održivost, ojača parlamentarnu kontrolu, promoviše uspostavu jedinstvenih oružanih snaga prenoseći nadležnosti entitetskih ministarstava odbrane na Ministarstvo odbrane BiH, te da implementira preporuke Komisije.

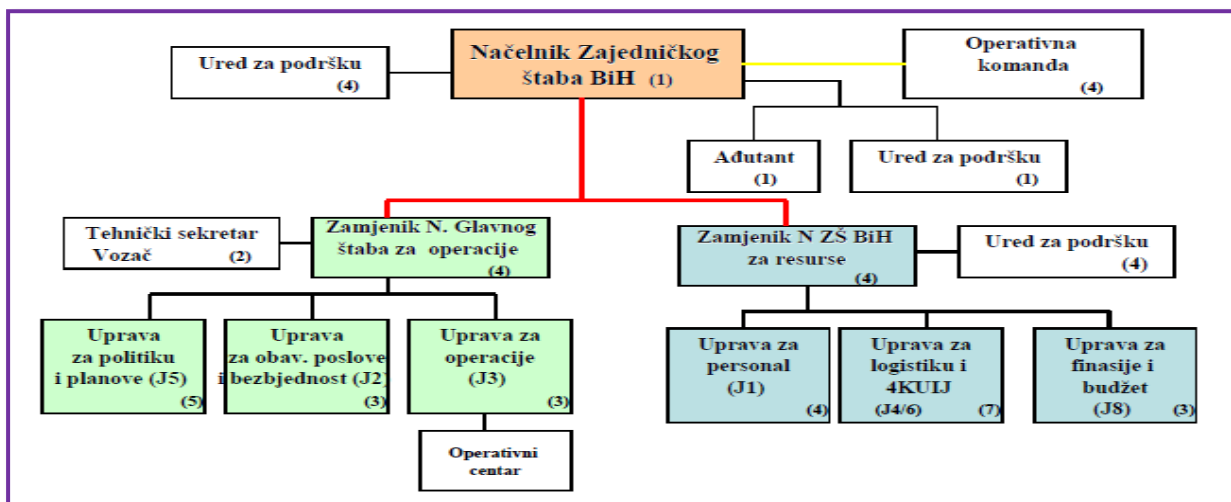
Prema hijerarhijskom prikazu komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine može se zaključiti da „uspostava Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, Zajedničkog štaba i Operativne komande, najuočljiviji su rezultati odbrambenih reformi, jer će ove institucije direktno doprinosti operativnoj sposobnosti i funkcioniranju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, te će omogućiti učešće Bosne i Hercegovine u programima, poput Partnerstva za mir“³⁹,(2005:7).

ŠEMA MINISTARSTVA ODBRANE BiH

Izvor: Bijela knjiga odbrane BiH (2005:8)

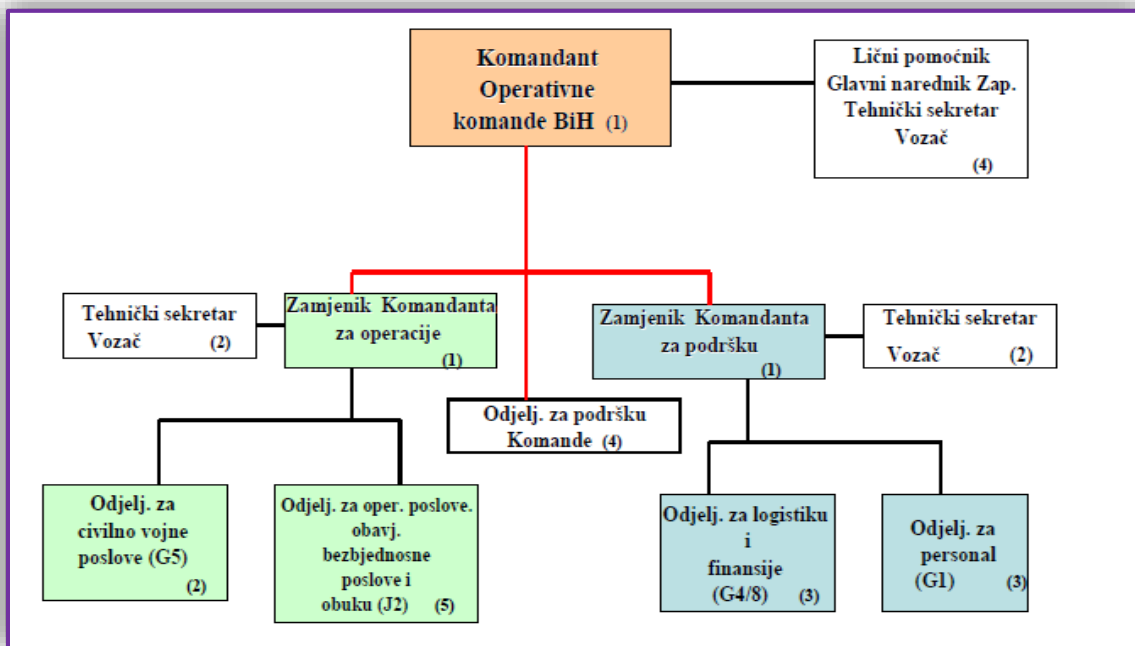
ŠEMA ZAJEDNIČKOG ŠTABA BiH..

Izvor: Bijela knjiga odbrane BiH, (2005:9)

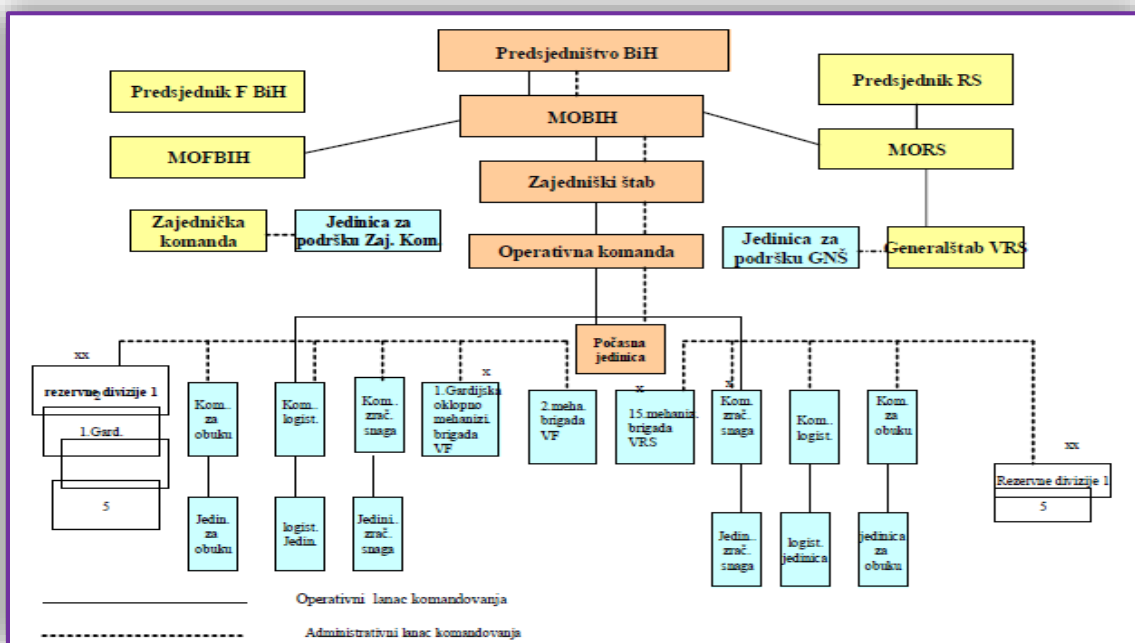
³⁹ Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.

ŠEMA OPERATIVNE KOMANDE BIH

Izvor: Bijela knjiga odbrane BiH, (2005:10)

ORGANIZACIJA ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: Bijela knjiga odbrane BiH, (2005:26)

U suštini „krajnji cilj tranzicije je da se u oblasti odbrane BiH realiziraju promjene koje će državu učiniti sigurnijom i stabilnijom, boljim ambijentom za život i cjelokupan spektar ljudskih djelatnosti, te sposobnom da postane aktivnim članom međunarodne zajednice, odnosno Partnerstva za mir i NATO. Drugim riječima, reformom odbrane se,

primarno, ne žele zadovoljiti zahtjevi ljudi u Briselu (sjedištu NATO-a), već ljudi u Bosni i Hercegovini, kako pripadnika OS BiH, tako i svih građana BiH u cjelini. U tom kontekstu odbrambenu reformu ne treba promatrati samo sa stanovišta stvaranja dugotrajne stabilnosti i sigurnosti u Bosni i Hercegovini, već i sa stanovišta kreiranja ukupnog društvenog ambijenta države koja će biti prosperitetnija od sadašnje⁴⁰, (2010:208).

2.2. Institucije odbrane Bosne i Hercegovine

Iz razloga što jasnijeg i jednostavnijeg shvatanja kada je u pitanju uspostavljanje institucionalne organizacije u sistemu odbrane, bit će hronološki predstavljene neke od najbitnijih aktivnosti koje su predhodile u procesu utvrđivanja zakonskih rješenja u oblasti odbrane u kojim su definirana imstitucionalna prava, obaveze i nadležnosti u sistemu odbrane. Na osnovu navedenog Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na sjednici Predstavničkog doma, održanoj 2. decembra 2003. godine, i sjednici Doma naroda, održanoj 29. novembra 2003. godine, usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona Vijeću ministara Bosne i Hercegovine⁴¹, prema kojim se u sastav Vijeća ministara BiH, uvrštava, tj. dodaje pozicija ministra odbrane BiH., koja nije postojala prema ranijem Zakonu o Vijeću ministara BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 38/02), kao funkcionalna dužnost, pri čemu je navedena izmjena omogućila stvaranje preduvjeta za dalje djelovanje po pitanju formiranja jedinstvenog odbrambenog sistema na nivou države Bosne i Hercegovine, te u konačnici rezultiralo donošenjem Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 88/05). Na osnovu navedenog Zakona *nadležnost Bosne i Hercegovine*⁴² je da kroz ciljeve, civilnu kontrolu, komandovanje i kontrolu, te vojnoobavještajne poslove između ostalog organizira, razvija i održava vojni kapacitet i spremnost Oružanih snaga radi osiguranja suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta, unapređenja ciljeva vanjske politike, ispunjavanja međunarodnih obaveza, zaštite državljana Bosne i Hercegovine, osiguravanja transparentne, demokratske i civilne kontrole nad Oružanim snagama, vršeći komandovanje i kontrolu nad istim. Lanac komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama počinje od Predsjedništva Bosne i Hercegovine do ministra odbrane Bosne i Hercegovine, preko načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga,

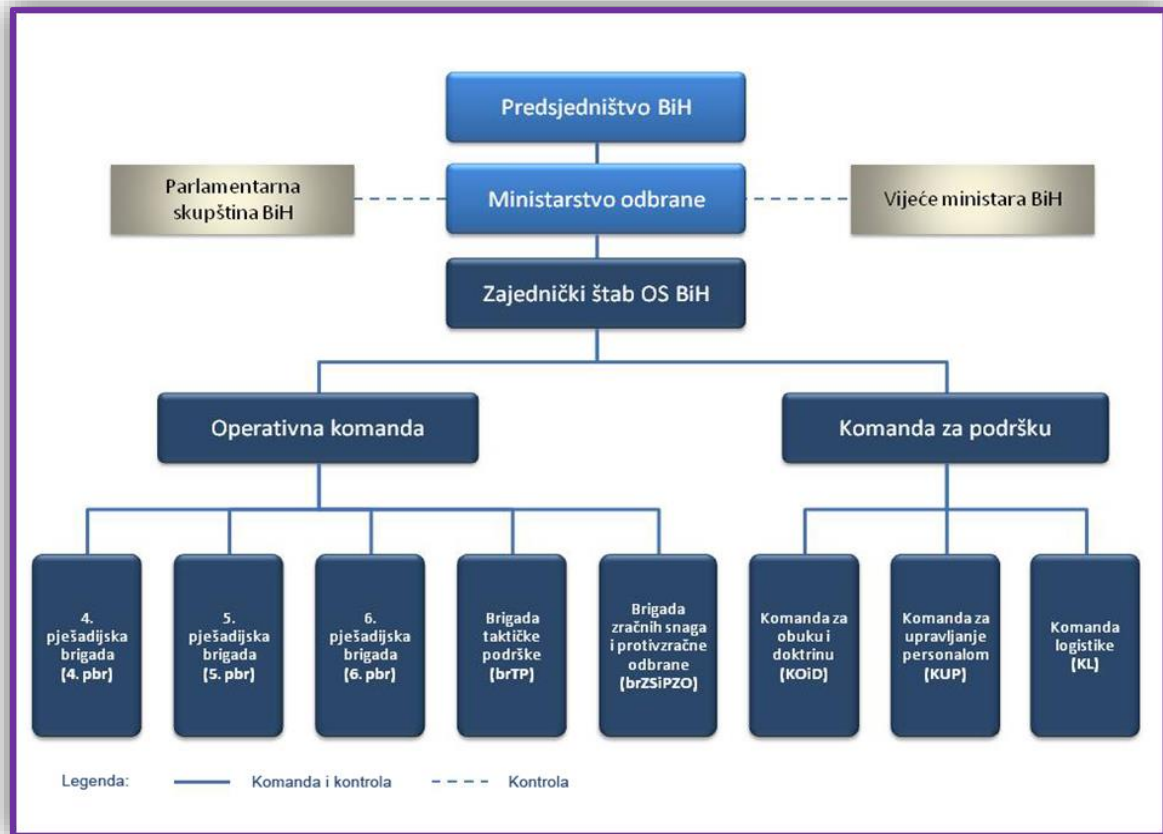
⁴⁰ Selmo Cikotić, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, 2010.

⁴¹ Zakon o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 38/02), u Članu 5. stav 1. u zadnjoj alineji, na kraju, iza riječi: "ministar sigurnosti", umjesto tačke dodaje se zarez i nova alineja, koja glasi: "ministar obrane". PS BiH broj 128/03, 2. decembar 2003. godine, i (Službeni glasnik BiH 42/03).

⁴² Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, Članovi 6., 7., 8. i 9. (Službeni glasnik BiH, broj 88/05).

komandanata Operativne komande Oružanih snaga i komandanta Komande za podršku Oružanih snaga do komandanata podređenih komandi i jedinica.

KOMANDOVANJE I KONTROLA U ODBRAMBENOJ STRUKTURI BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura, (preuzeto 10.02.2022.godine)

Nadležnosti u odbrambenoj strukturi Bosne i Hercegovine:

- a) Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ima vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine;
- b) Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine vrši ima demokratsku i parlamentarnu (civilnu) kontrolu nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine;
- c) Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine je upravna organizacija zadužena za cjelokupnu strategiju i politiku odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine;
- d) Zajednički štab OS BiH je zadužen da pretoči politiku MO BiH u detaljne planove i odgovoran je za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra odbrane;

e) Operativna komanda OS BiH, ima komandu nad svim brigadama i mobilnim jedinicama i ima primarnu odgovornost za realizaciju planova koji se odnose na operacije i kolektivnu terensku obuku;

f) Komanda za podršku OS BiH – upravlja personalom, logistikom i obukom.

Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine jasno su i nedvosmisleno opisana i definisana prava, dužnosti i procedure koje se institucionalno provode u sistemu (vanjske sigurnosti) odbrane. Prema odredbama pomenutog Zakona u institucionalnom djelovanju i upravljanju nad odbrambenim sistemom ima:

a) Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,

b) Predsjedništvo Bosne i Hercegovine,

c) Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,

d) Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine,

e) Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,

f) Operativna komanda Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,

g) Komanda za podršku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

*Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine*⁴³ nadležna je da proglasi ratno stanje na zahtjev Predsjedništva u slučaju direktnog napada na Bosnu i Hercegovinu ili dio Bosne i Hercegovine, da proglasi vanredno stanje na zahtjev Predsjedništva kada postoji prijetnja postojanju Bosne i Hercegovine, prijetnja napada na Bosnu i Hercegovinu ili bilo koji dio Bosne i Hercegovine ili neposredna ratna opasnost, te da vrši demokratsku parlamentarnu kontrolu nad Oružanim snagama i svim institucijama odbrane na nivou Bosne i Hercegovine, kao i da donosi zakone koji se odnose na organizaciju, finansiranje, popunjavanje, obuku, opremanje, razmještaj i upotrebu Oružanih snaga. Potvrđuje postavljenja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga i svih oficira s činom generala Oružanim snagama, nadzire i istražuje sva pitanja koja se odnose na organizaciju, finansiranje, popunjavanje, obuku, opremanje, razmještaj i upotrebu Oružanih snaga, zatim nadzire i istražuje sva pitanja koja se odnose na organizaciju, finansiranje, popunjavanje, obuku, opremanje, razmještaj i potrebu Oružanih snaga i da donosi propise o čuvanju tajnih podataka tokom istraga i razmatranja.

⁴³ Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine Član. 10. (Službeni glasnik BiH, broj 88/05).

*Predsjedništvo Bosne i Hercegovine*⁴⁴, djelujući prema konsenzusu, ima vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama. Odluke donosi konsenzusom i nadležno je između ostalog da zahtijeva proglašenje ratnog i vanrednog stanja od Parlamentarne skupštine, uputi Oružane snage u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija van zemlje, u skladu sa zakonom, da ovlasti ministra odbrane Bosne i Hercegovine da naredi upotrebu i razmještaj Oružanih snaga, angažira vojne snage za pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, određuje i mijenja velčinu i strukturu Oružanih snaga u skladu sa zakonom, odobri organizaciju vojnih snaga za zadatke i misije, postavlja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga, komandanta i zamjenike komandanta Operativne komande Oružanih snaga i komandanta i zamjenike komandanta Komande za podršku Oružanih snaga, informira Parlamentarnu skupštinu o strateškim sigurnosnim i odbrambenim pitanjima, kao i da usvoji Sigurnosnu politiku i Odbrambenu politiku Bosne i Hercegovine s ciljem pružanja strateških smjernica u vanjskim poslovima i pitanjima odbrane.

*Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine*⁴⁵ nadležno je između ostalog i za stvaranje i održavanje odbrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine. Predlaganje budžeta za odbranu Bosne i Hercegovine i izdavanje odobrenja za rashode iz budžeta Bosne i Hercegovine za odbranu, organizaciju, opremanje i snabdijevanje OS, provođenje definiranih politika i smjernica te osiguranje provođenja zakona, ostalih propisa i općih akata iz oblasti odbrane. Organiziranje veze, protuelektronskog osiguranja i kriptozastite OS. Organiziranje i obavljanje inspekcijuskog nadzora nad OS, kao i mjera sigurnosti i zaštite odbrambenog sistema i tajnih podataka odbrane. Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnom odnosima koji se tiču pitanja odbrane, nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga, kao i upućivanje prijedloga Vijeću ministara Bosne i Hercegovine s inicijativom o učešću u operacijama podrške miru kao i druge nadležnosti propisane Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu („Službeni glasnik BiH“, br. 14/05).

*Komandne nadležnosti ministra odbrane*⁴⁶, koje su predmet vrhovne komande i kontrole predsjedništva su izdavanje naređenja načelniku Zajedničkog štaba Oružanih snaga za

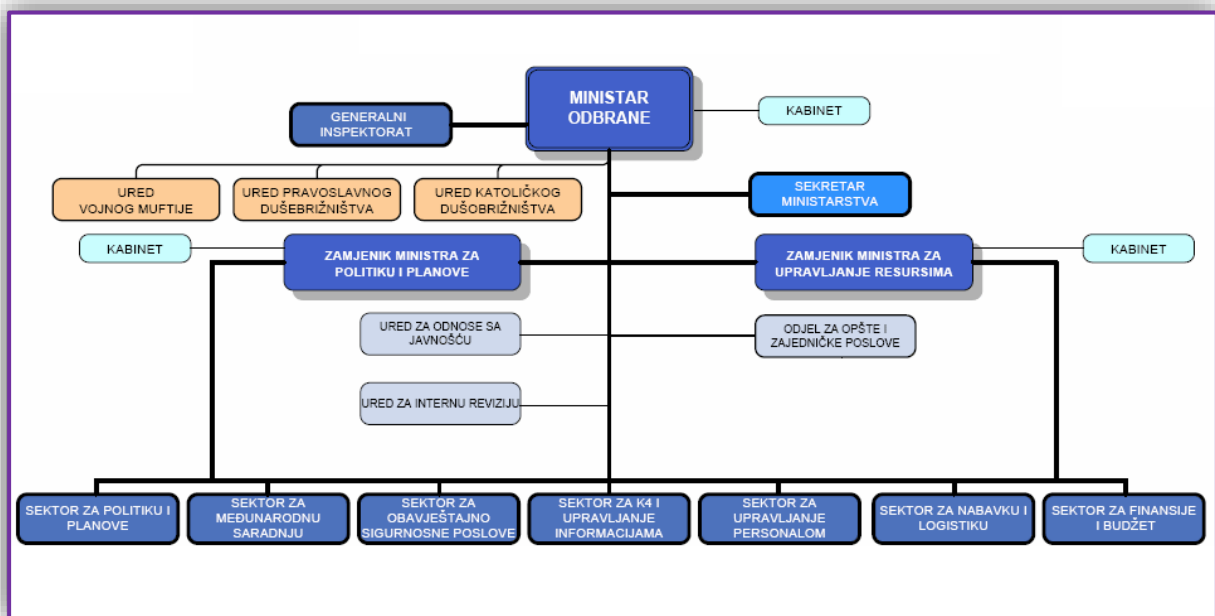
⁴⁴ Ibid. Članovi 11. i 12.

⁴⁵ Ibid. Član 13.

⁴⁶ Ibid. Član 16.

razmještaj ili upotrebu bilo koje jedinice Oružanih snaga u zemlji ili van zemlje da bi se omogućilo provođenje odluka Predsjedništva, aktiviranje rezervnih jedinica i kategorija rezervista, u skladu s zakonom, zatim izdavanje naređenje za razmještaj ili upotrebu bilo kojeg dijela Oružanih snaga, s ciljem pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, u skladu s Članom 44. ovog zakona, kao i da vrši komandu i kontrolu nad svim vojnoobavještajnim poslovima koje obavljaju Oružane snage.

STRUKTURA MINISTARSTVA ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura, (preuzeto 10.02.2022. godine)

*Zajednički štab Oružanih snaga*⁴⁷ je stručni štabni organ potčinjen ministru odbrane, odgovoran je za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra odbrane, uključujući između ostalog, pripremanje i nadgledanje izvršenja vojnih naredbi, po uputstvu ministra odbrane. Izrađuje vojnu strategiju za implementaciju Sigurnosne politike i Odbambene politike Bosne i Hercegovine, po uputstvu ministra odbrane. Planira i implementira angažiranje vojnih snaga u skladu sa zakonom, izrađuje politike kao podršku direktivama i naređenjima koje izda ministar odbrane, te pruža pomoć u vojnom osoblju Ministarstvu odbrane. Zajednički štab čine, načelnik Zajedničkog štaba, zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za operacije, zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za resurse i vojno osoblje iz Oružanih snaga. Popunjavanje Zajedničkog štaba vrši se na prijedlog načelnika

⁴⁷ Ibid. Članovi 20. i 21.

Zajedničkog štaba prema ministru odbrane u skladu s organizacijsko-formacijskom strukturom i procedurama koje uspostavi Predsjedništvo.

*Operativna komanda Oružanih snaga. Komandant Operativne komande Oružanih snaga*⁴⁸ je operativni komandant za sve taktičke jedinice, misije, obuku i multinacionalne vježbe koje zahtijevaju razmještaj i upotrebu bilo kojeg operativnog dijela u Oružanim snagama. Podređen je načelniku Zajedničkog štaba i ima dva zamjenika, koji su mu podrženi u okviru Operativne komande Oružanih snaga. Nadležnosti komandanta Operativne komande Oružanih snaga u okviru lanca komandovanja, pod vrhovnom komandom i kontrolom Predsjedništva između ostalih su izdavanje naređenja podređenim komandama i snagama, neophodna za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi, provođenje politike Zajedničkog štaba, pripremu operativnih planova na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba, utvrđivanje rješenja taktičke komande i kontrole za komande i snage u okviru Operativne komande Oružanih snaga, angažiranje snaga unutar Komande u okviru svojih ovlaštenja za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi, kao i predlaganje inicijative za poboljšanje interoperabilnosti Oružanih snaga s oružanim snagama država članica NATO-a.

*Komanda za podršku Oružanih snaga. Komandant Komande za podršku Oružanih snaga*⁴⁹ je komandant za osoblje, logistiku i obuku i doktrinu. Podređen je načelniku Zajedničkog štaba i ima dva zamjenika komandanta koji su mu podređeni u okviru Komande za podršku Oružanih snaga. U okviru lanca komandovanja, pod vrhovnom komandom, uputstvima i kontrolom Predsjedništva komandant Komande za podršku Oružanih snaga između ostalog nadležan je za izdavanje naređenja i uputstava podređenim upravama i snagama, neophodnim za izvršavanje misija dodijeljenih Komandi, uključujući naređenja i uputstva nad svim aspektima individualne vojne obuke i logistike, provođenje politika, propisa i naredbi Ministarstva odbrane i Zajedničkog štaba vezane za osoblje, logistiku i obuku, pripremu planova za podršku operacijama na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba, pružanje podrške Operativnoj komandi Oružanih snaga na osnovu naređenja načelnika Zajedničkog štaba, predlaganje načelniku Zajedničkog štaba logističkih potreba, standarda za obuku osoblja, opremanje i snabdijevanje Oružanih snaga, kao i utvrđivanje potreba za obukom Oružanih snaga, izradu Nacrta doktrine obuke, te organiziranje i izvođenje individualne obuke.

⁴⁸ Ibid. Članovi 25. i 26.

⁴⁹ Ibid. Članovi 28. i 29.

*Stalni komitet za vojna pitanja*⁵⁰. Dužnosti Stalnog komiteta za vojna pitanja, ako Predsjedništvo ne odluči drugačije su razmatranje i davanje savjeta o Sigurnosnoj politici i Odbrambenoj politici Bosne i Hercegovine, koje se pripremaju po uputstvu ministra odbrane, postavljenju načelnika i zamjenika načelnika Zajedničkog štaba, komandanata i zamjenika Operativne komande Oružanih snaga i Komande za podršku Oružanih snaga. Svi članovi Stalnog komiteta za vojna pitanja s pravom glasa mogu podnijeti žalbu, ako Predsjedništvo ne odobri postavljenje ili smjenu oficira s činom generala, takve žalbe razmatra cijeli Stalni komitet za vojna pitanja i mogu se preinačiti u skladu s Poslovníkom Stalnog komiteta za vojna pitanja.

2.3. Oružane snage Bosne i Hercegovine

Na osnovu odredaba sadržanih u Ustavu Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je na zasjedanju Predstavničkog doma, dana 28. septembra 2005. godine, kao i na zasjedanju Doma naroda, od 5. oktobra 2005. godine, usvojila je Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine. U „Članu 1, navedenog zakona regulira se jedinstveni odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavlja i definira lanac komandovanja i uloga svih elemenata kako bi Bosna i Hercegovina imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Zakon utvrđuje prava, dužnosti i postupke institucija Bosne i Hercegovine, Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i entitetskih organa za odbranu suvereniteta i teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine kao i pružanje pomoći civilnim vlastima“ i Članu 2. stav 1) Oružane snage su profesionalna, jedna vojna sila koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina. Oružane snage imaju aktivnu i rezervnu komponentu. Oružane snage, kao instituciju Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih, u skladu s Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine., stav 2) Oružane snage sastoje se iz rodova organiziranih po sistemu pukova. Postoje tri pješadijska puka koji su organizacije odgovorne za vojno naslijeđe i identitet jedinica i naroda iz kojih potiču. Oni nemaju operativna ni administrativna ovlaštenja, i stav. 3) Brigada je osnovna formacija Oružanih snaga. Komande brigada sastoje se od pripadnika više pukova. Brigade se sastoje od bataljona iz više od jednog pješadijskog puka“⁵¹ (Službeni glasnik BiH", br. 88/05).

Prema tome, iz navedene zakonske odredbe, kao i drugih ključnih dokumenata na upotrebi u MO BiH i OS BiH, „OS BiH su profesionalna, vojna sila koju organizira i

⁵⁰ Ibid. Član 32.

⁵¹ Ibid. Članovi 1. i 2.

kontrolira civilna vlast u BiH. Predviđeno brojno stanje OS BiH je 16.000 pripadnika i to 10.000 PVL, 5000 pripadnika aktivne rezerve i 1000 civilnih lica, uključujući i Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Trenutna veličina i struktura OS BiH nastala je na realnoj procjeni potreba BiH za postojanjem vojnog faktora, te dodijeljenih zadataka definiranim Zakonom o odbrani BiH iz 2005. godine, koji nisu suprotni postojećim kapacitetima i potrebnim operativnim sposobnostima OS BiH. To znači da je veličina OS BiH zasnovana na principima kolektivne odbrane i finansijske priuštivosti i predstavlja kompromis između realnih potreba i mogućnosti zemlje. OS BiH sa ovakvom veličinom i strukturom moraju biti sposobne preuzeti odbranu zemlje i time omogućiti državnom rukovodstvu angažiranje savezničkih i prijateljskih snaga, čime bi se brzo porazio neprijatelj i osigurao mir. Dakle, OS BiH moraju imati operativne sposobnosti izvršavanja punog spektra zakonom dodijeljenih zadataka. Veličina, struktura, organizacija i razmještaj komandi i jedinica OS BiH, definirani su Odlukom Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH, od 05.07.2006. godine i njenim izmjenama i dopunama od 17.01.2008. godine, 18.03.2008. godine, 29.07.2008. godine i od 18.04.2012. godine. Postojeća struktura OS BiH (Shema) zasnovana je na sljedećim općim elementima:

- a) Aktivna i rezervna komponenta OS BiH,
- b) OS BiH su organizirane i struktuirane u jedinice vidova, rodova i službi, pri čemu vidove ne posmatramo u klasičnom smislu kao samostalne organizacijske cjeline,
- c) OS BiH su organizirane i struktuirane u jedinice borbenih rodova, jedinice borbene podrške i jedinice službi borbene podrške,
- d) Struktura profesionalnih i rezervnih vojnih lica je u omjeru: 20 % oficira, 30 % podoficira i 50 % vojnika,
- e) U strukturi popune se nalaze adekvatni procenti zastupljenosti konstitutivnih i ostalih naroda BiH,
- f) OS BiH se, također, sastoje iz rodova organiziranih po sistemu pukova. Postoje tri pješadijska puka (1. pješadijski/gardijski puk, 2. pješadijski/rendžerski puk i 3. pješadijski/Republika Srpska puk) koji su odgovorni za vojno naslijeđe i indentitet jedinica i naroda iz kojih potiču i koji nemaju operativna i administrativna ovlaštenja, komandanti i personal pukova su pod komandom komandanta najbliže brigade, te šest ostalih pukova: puk artiljerijskih jedinica, puk oklopno-mehaniziranih jedinica, puk inženjerskih jedinica, puk rodova borbene podrške, puk službi podrške i puk rodova zrakoplovstva i protivzračne odbrane. Brigada je osnovna formacija OS BiH. Komande

brigada sastoje se od pripadnika više pukova. Brigade se sastoje od bataljona iz više od jednog pješadijskog puka.

- g) Zastupljenost žena u OS BiH je u procentu prosječne zastupljenosti žena u oružanim snagama zemalja članica NATO-a (oko 5%). OS BiH preduzimaju aktivnosti na implementaciji gender odrednica iz Gender akcionog plana (GAP) BiH.

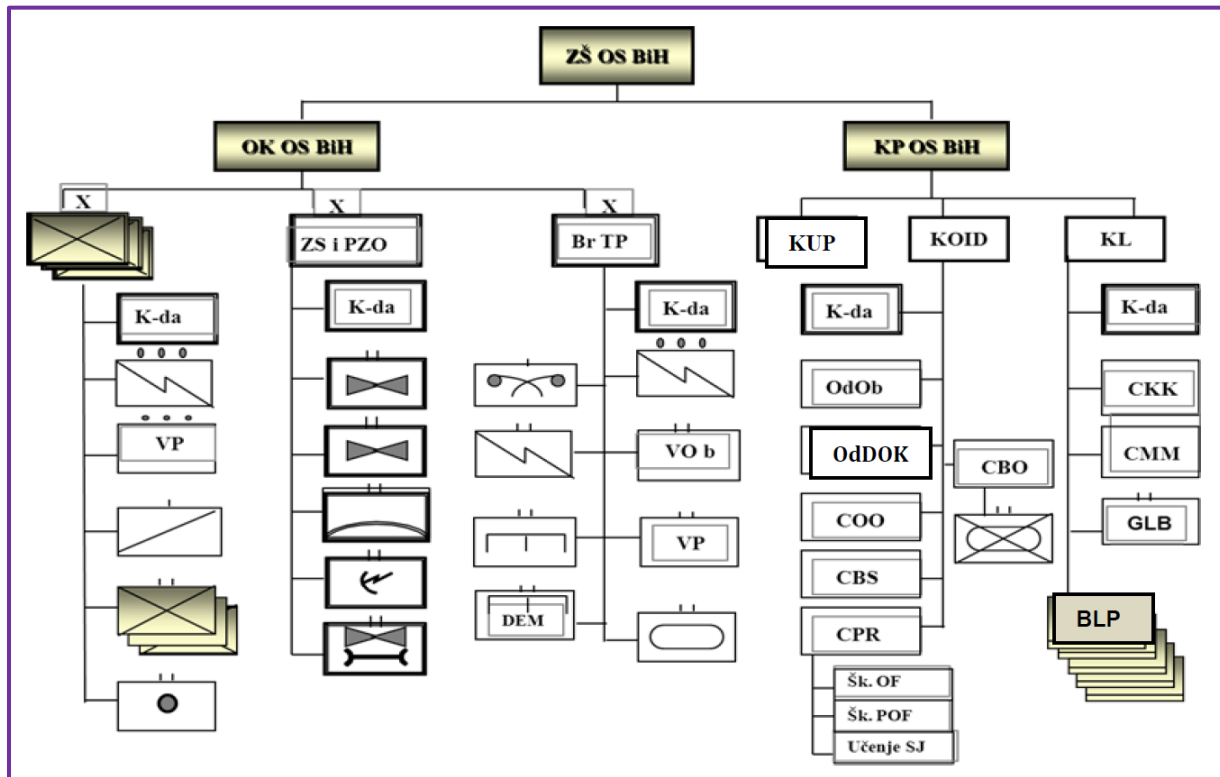
Osnovna načela organiziranja Oružanih snaga BiH:

- 1) **Funkcionalnost** – podrazumijeva skladno funkcioniranje svih organizacijskih dijelova u postizanju zajedničkih ciljeva,
- 2) **Subordinacija** – predstavlja jasan hijerarhijski odnos organizacijskih dijelova kojim se uspostavlja potčinjenost nižeg organizacijskog dijela višem organizacijskom dijelu pretpostavljenom,
- 3) **Kompatibilnost** – podrazumijeva prikladnost organizacije sa organizacijama oružanih snaga zemalja članica NATO-a,
- 4) **Interoperabilnost** – predstavlja sposobnost zajedničkog djelovanja sa oružanim snagama zemalja članica NATO-a u obučavanju, izvođenju vježbi i operacija u izvršavanju dodijeljene misije i zadataka,
- 5) **Efikasnost** – podrazumijeva sposobnost OS BiH da dodijeljenu misiju i zadatke izvršavaju uz angažiranje što manje resursa,
- 6) **Ekonomičnost** – podrazumijeva organizaciju koja izvršava dodijeljenu misiju i zadatke na ekonomski prihvatljiv način,
- 7) **Fleksibilnost** – predstavlja sposobnost organizacije da se lako prilagođava potrebnim promjenama – zahtjevima situacije,
- 8) **Modularnost** – podrazumijeva sposobnost organizacijskih dijelova da se integriraju u više organizacijske dijelove, shodno konkretnim situacijama i zahtjevima. Osnovu organizacije (modul) OS BiH čini bataljon, a osnovna formacija OS BiH je brigada,
- 9) **Integriranost**- podrazumijeva integriranost aktivnog i rezervnog sastava, kao i integriranost jedinica borbenih rodova, borbene podrške i borbene servisne podrške,
- 10) **Standardi veličina i naziva organizacijskih dijelova** – podrazumijevaju međusobnu uvjetovanost brojne veličine organizacijskog dijela, sa nazivom organizacijskog dijela (odjeljenje, vod, četa, bataljon, brigada).

Na osnovu postojećih zakonskih rješenja, referentnih dokumenata i iskustava zemalja članica NATO-a, pristupilo se izradi koncepta rezervnih snaga OS BiH. Predviđeno je da rezervne snage kroz izvršenje zadataka: pružanja pomoći aktivnim mirnodopskim snagama, održavanja

operativne spremnosti, dopune operativnih potencijala i poboljšanja održivosti aktivnih snaga, izvršavaju svoju zakonom definiranu ulogu i zadatke⁵², (2017:25-27).

ORGANIZACIJA U OS BiH

Izvor: TP-1 Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (2017:27)

Obaveze OS BiH koje proizilaze iz zakonske odredbe jasno su definirane u članovima 4. i 6 Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine (Sužbeni glasnik BiH, broj 88/05). u kojima su precizirani zadaci i ciljevi OS BiH, gdje su prema:

„Članu. 4. Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine“ zadaci OS BiH:

- a) učesće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama za podršku miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma,
- b) pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada,
- c) pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- d) protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini, i
- e) ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, (Sužbeni glasnik BiH, broj 88/05“,

dok, su ciljevi prema „Članu 6. pomenutog Zakona, da „Bosna i Hercegovina organizira, razvija i održava vojni kapacitet i spremnost Oružanih snaga radi:

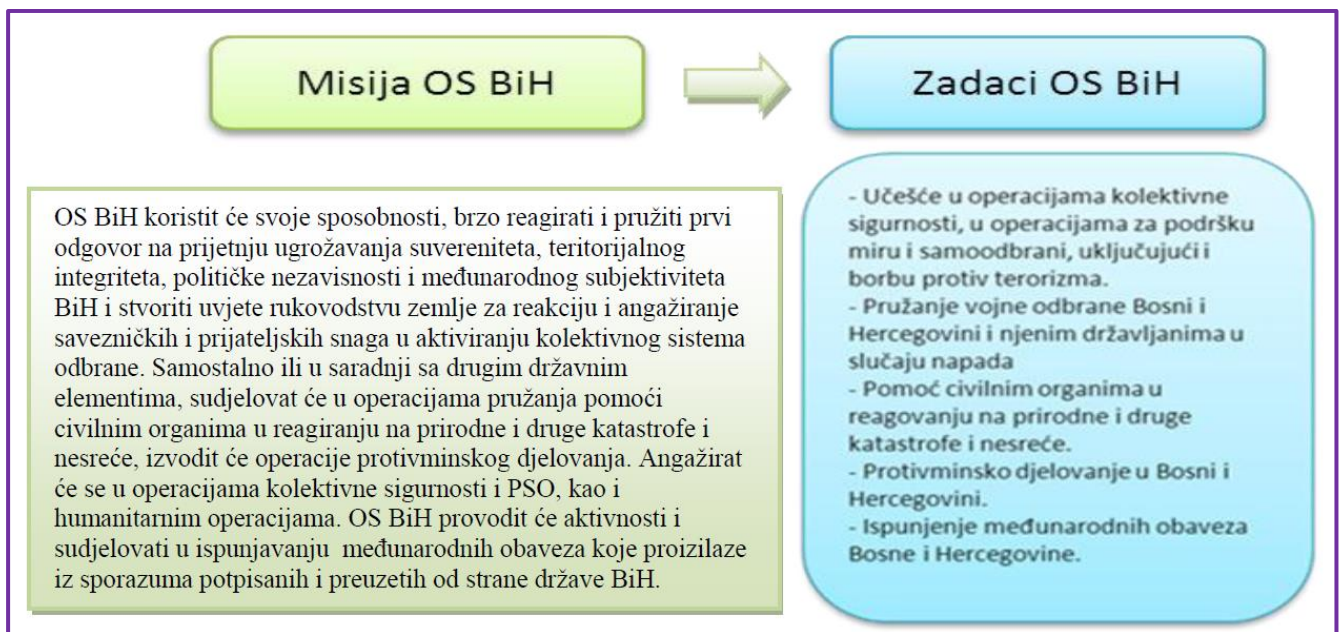
⁵² TP-1 Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, 2017.

- a) osiguranja suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- b) unapređenja ciljeva vanjske politike Bosne i Hercegovine,
- c) ispunjenja međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, i
- d) zaštite državljana Bosne i Hercegovine, (Sužbeni glasnik BiH, broj 88/05).

2.3.1. Misija i zadaci Oružanih snaga BiH

Zbog same prirode operativnog okruženja, koja je pod uticajem procesa evroatlantskih integracija zemalja zapadnog Balkana nastala, ali isto tako rapidnim razvojem asimetričnih prijetnji ili katastrofa i ugrožavanja nastalim kao posljedica prirodnog ili ljudskog djelovanja „OS BiH će biti angažirane u operativnom okruženju sa jasno definiranim lancem komandovanja i kontrole. Unutar zemlje, OS BiH će koristiti svoje sposobnosti da brzo reagiraju i pruže prvi odgovor na prijetnje u slučaju ugrožavanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine i da stvore uvjete rukovodstvu zemlje za angažiranje savezničkih i prijateljskih snaga, te da se, u konačnom, aktivira kolektivni sistem odbrane. Ovakvo opredjeljenje zasniva se na vjerovanju u zajedničke interese i izazove, vjerovanju da se stabilnost i sigurnost Bosne i Hercegovine unutar evroatlantskog područja može postići primarno i najefikasnije kroz saradnju i aktivnosti kolektivne sigurnosti. Savremeno operativno okruženje u kojem će OS BiH izvršavati zadatke van zemlje će biti pod uticajem asimetričnih prijetnji sa kojima se moderan svijet danas suočava. Odgovor na takve prijetnje, često u vidu zajedničkog odgovora snaga NATO-a, EU, UN-a ili neke druge koalicije, u teškim terenskim i klimatskim uvjetima, u nesigurnom i složenom okruženju, zahtijeva da OS BiH budu organizirane, opremljene i obučene za izvođenje kompleksnih i jedinstvenih operacija van zemlje. OS BiH se angažiraju u operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama podrške miru i različitim međunarodnim humanitarnim i mirovnim aktivnostima u okviru međunarodnih odbrambenih i sigurnosnih organizacija i aktivnosti. Učešće u misijama podrške miru, spremnost i odvracanje od agresije, uključujući i borbu protiv terorizma, indirektno predstavlja dio ukupnog napora na preventivnom djelovanju za odbranu zemlje. Veza modernih oblika prijetnji sigurnosti zahtijeva zajedničko djelovanje međunarodne zajednice na njihov izvor. Učešće u operacijama kolektivne sigurnosti pomaže našim snagama da brže postignu interoperabilnost sa snagama NATO-a, i čini ih efikasnijim u budućim operacijama. Misija i zadaci OS BiH proizilaze iz zakona i strateških dokumenata kojima je definiran odbrambeni sistem i postavljeni ciljevi BiH u oblasti sigurnosti i odbrane. U skladu s budućim zahtjevima koji će

se postavljati pred Oružane snage BiH, definirana je misija i zadaci OS BiH. Analizom misije i zadataka razrađen je operativni koncept, utvrđene su potrebne operativne sposobnosti, te elementi organizacije Oružanih snaga potrebni za dostizanje tih sposobnosti. Na osnovu navedenog, a posmatrajući misiju kao seriju povezanih zadataka, primarni zadatak koji sadrži glavne sposobnosti i zahtjeve dodijeljene oružanim snaga, te posmatrajući zadatak kao jasno definiranu i mjerljivu specifičnu aktivnost izvođenu od strane oružanih snaga, a koja doprinosi izvršenju dodijeljene misije, OS BiH dodjeljuju se sljedeća misija i zadaci⁵³, (2017:11-23).

Izvor. TP-1 Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (2017:25).

3. OPERACIJE PODRŠKE MIRU

„Očuvanje mira i sigurnosti danas su nametnuti kao aktuelni izazovi u međunarodnoj zajednici. Odnos ljudskih prava i ljudske sigurnosti posmatra se kroz prizmu sigurnosnih izazova koji individualnu sigurnost i ljudska prava postavljaju kao osnovu nacionalne sigurnosti, a nacionalnu sigurnost postavljaju kao osnovu međunarodne sigurnosti. Siromaštvo, terorizam i prevencija konflikta najvažniji su izazovi kojima se međunarodna zajednica treba posvetiti i oko kojih se očekuje konsenzus kako bi demokracija, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava bili važni ne samo kao istinske humane vrijednosti, već i kao

⁵³ Ibid.

osnova ljudske sigurnosti“⁵⁴,(2017:40). Po svom vidu, odnosno obliku provođenja „mirovne misije Ujedinjenih nacija jedinstven su i dinamičan instrument koji je razvijen kako bi pomogao državama pogođenima sukobima da stvore uvjete za trajni mir. Operacije održavanja mira (peacekeeping), iako eksplicitno nisu predviđene Poveljom Ujedinjenih nacija, razvile su se u jedno od glavnih oruđa UN-a za postizanje mira. Poveljom Ujedinjenih nacija Vijeću sigurnosti dodijeljena je odgovornost za održavanje svjetskog mira i sigurnosti, te ono slijedom toga može usvajati niz mjera u tu svrhu, uključujući uspostavu mirovnih misija. Pravna osnova za takve aktivnosti, pored drugih izvora, nalazi se u poglavljima VI, VII i VIII Povelje Ujedinjenih nacija. U ranim godinama postojanja Organizacije, operacije održavanja mira nisu se pojavile odmah, niti su bile učestale, a prve godine postojanja Ujedinjenih nacija uglavnom su bile nastavak i proširenje sposobnosti posmatračkih misija, kakve je provodila i Liga naroda.“⁵⁵, (2011:378). Potaknuti razvojem dešavanja u Svijetu i analizom istih, kao i same kompleksnosti društvenih konflikata „Organizacija Ujedinjenih nacija (OUN) u očuvanju međunarodnog mira i sigurnosti nastoji pronaći odgovore na novonastalo, promijenjeno sigurnosno okruženje. Njena relativna složenost, pa i sporost pri donošenju odluka, često onemogućava pravovremeno reagiranje, a raspoloživi instrumenti i resursi za rješavanje kriznih stanja su limitirani. Stoga, sve značajniju ulogu u prevladavanju kriza dobijaju međunarodne i regionalne organizacije kao što su NATO i EU. NATO svoje funkcioniranje zasniva i na naprijed navedenim pitanjima sigurnosti na globalnom nivou, te je kroz vojno angažiranje izvan teritorija država članica NATO-a preuzeo ulogu najznačajnijeg faktora međunarodne sigurnosti“⁵⁶ (2013:18).

3.1. Pojam operacija podrške miru

Pojam operacije podrške miru (PSO, eng. Peace Support Operations) „je danas široko korišteni pojam od velikog broja civilnih agencija kako bi se objasnile njihove aktivnosti u slučajevima hitne humanitarne pomoći. OPM su višefunkcionalne operacije, provode se nepristrano, obično uz podršku međunarodno priznatih organizacija kao što su Ujedinjene nacije ili organizacija za evropsku sigurnosti i saradnju (OSCE), uključujući vojne snage, diplomatske i humanitarne agencije. OPM su oblikovane s ciljem postizanja dugotrajnog političkog rješenja ili drugih specifičnih uvjeta“⁵⁷, (2009:10). Podrška miru (eng. Peace

⁵⁴ A. Zonjić, I. Kraljević „Društvena i tehnička istraživanja“ Ujedinjeni Narodi -između ljudskih prava i sigurnosti 2017.

⁵⁵ R. Jakešević, Mirovne misije Ujedinjenih Nacija nakon hladnog rata, 2011.

⁵⁶ TP-1 Doktrina OS BiH, 2013, (prijedlog)..

⁵⁷ ATP-3.4.1.1, Tehnike i postupci u operacijama podrške miru, 2009.

support) je „napor ili djelovanje poduzeto nepristrasno da se obnovi ili održi mir, i to djelovanje može se manifestovati kroz:

- a) **Prevenciju sukoba** (eng. Conflict Prevention), izraženo je kroz djelovanje u podršci miru da se identificiraju i nadziru potencijalni uzroci sukoba, te da se poduzmu pravovremene mjere kako bi se spriječila pojava, eskalacija ili nastavak neprijateljstava. Svrha prevencije sukoba je spriječiti međudržavne i unutardržavne sporove od eskalacije u oružani sukob. Mjere koje međunarodna zajednica poduzima za sprječavanje sukoba mogu se usvojiti kada se kriza pojavi ili tokom perioda relativnog mira, prvi ima za cilj da spriječi neposredan sukob, dok drugi nastoji da izgradi sposobne i legitimne institucije koje omogućavaju da se sporovi vode i arbitriraju bez pribegavanja nasilju. Prevencija sukoba u kontekstu podrške miru ima za cilj sprječavanje neizbježnog sukoba.
- b) **Stvaranje mira** (eng. Peacemaking), djelovanje ili naponi podrške miru koji se poduzimaju nakon pokretanja sukoba kako bi se osigurao prekid vatre ili mirno rješenje koje uključuje prvenstveno diplomatsku akciju podržanu, kada je potrebno, direktnom ili indirektnom upotrebom vojnih kapaciteta ili sredstava. Uspostavljanje mira uključuje prvenstveno diplomatski vođene aktivnosti koje imaju za cilj uspostavljanje dogovorenog sporazuma između glavnih sukobljenih strana, kao što je prekid vatre ili mirovni sporazum, a provodi se nakon početka sukoba. Mirotvorci mogu predstavljati međunarodnu organizaciju kao što su Ujedinjene nacije, država, grupa država ili regionalna organizacija. Vojne snage su u stanju da podrže proces uspostavljanja mira davanjem vojnih savjeta drugim akterima i pretnjom upotrebe sile kao prinude da bi odvratile glavne sukobljene strane od nastavljanja sukoba umjesto da se upuštaju u pregovore.
- c) **Nametanje mira** (eng. Peace Enforcement), je djelovanje ili napor podrške miru osmišljen da okonča neprijateljstva primjenom niza mjera prisile, uključujući upotrebu vojne sile. Vjerovatno će se provesti bez strateškog pristanka nekih, ako ne i svih, glavnih sukobljenih strana. Svrha nametanja mira je vraćanje mira i sigurnosti u situacijama kada je, na primjer, Vijeće sigurnosti UN-a odobrilo prinudnu akciju na osnovu postojanja prijetnje miru, kršenja mira ili akta agresije. Prinudna akcija će se koristiti za nametanje kompromisnog rješenja glavnim sukobljenim stranama. Politička vizija o tome kako bi predloženo rješenje trebalo da izgleda biće osnova svake strategije za intervencije. Nametanje mira zahtijevat će odobrenje Vijeća sigurnosti UN-a u skladu s Poglavljem VII Povelje UN-a jer se provodi bez pristanka nekih, ako ne i svih, glavnih sukobljenih strana uključenih u sukob, što može uključivati i državu u kojoj je kriza se odvija. U takvim

slučajevima, UN će vjerovatno ovlastiti treću stranu, bilo da se radi o regionalnom sigurnosnom akteru, kao što je NATO, ili koaliciju država da provede mandat za sprovođenje mira. Operacije nametanja mira mogu zahtijevati širok spektar vojnih sposobnosti da bi se izvršila velika prisila na sukobljene strane da pregovaraju o prekidu neprijateljstava. Snage za podršku miru (PSF) trebale bi biti spremne koristiti silu da fizički razdvoje glavne sukobljene strane ili da zaustave zločine. PSF također treba očekivati da će nanijeti i pretrpjeti žrtve u tom procesu. Iako razlika između upotrebe vojne sile za sprovođenje mira i rata ponekad može biti zamagljena, postoje dvije važne razlike. Prvo, politički cilj u provedbi mira je prisiliti glavne sukobljene strane da postignu rješenje. Drugo, vojni cilj u provedbi mira nije osigurati vojnu pobjedu bilo koje strane, već nepristrasno korištenje sile za zaustavljanje neprijateljstava. Održavanje percepcije nepristrasnosti tokom ranih faza operacije nametanja mira može biti teško. To je zato što vojna sila može biti usmjerena protiv jedne strane, čije su akcije glavni uzrok međunarodne zabrinutosti i razlog za intervenciju, na primjer, štetni efekti djelovanja države na njeno civilno stanovništvo. Upotreba vojne sile u provođenju mira ne rješava uzroke sukoba, može samo zaustaviti neprijateljstva. Ostvarivanje daljeg napretka i održavanje mira često je uloga mirovnih snaga. Tranzicija između dvije vrste vojnih snaga uključenih u ove vrste operacija mora biti zasnovana na uslovima, a ne pridržavanju unaprijed određenog vremenskog okvira. Stepenn sigurnosti postignut od strane PSF-a lako bi mogao biti poništen narednim vojnim snagama sa manjim kapacitetom. Vojni planeri treba da kontinuirano informišu i utiču na ovaj proces tranzicije kako bi osigurali da vojne snage razumiju operativno okruženje i da su u stanju da podrže procese očuvanja mira i izgradnje mira.

- d) **Očuvanja mira** (eng. Peacekeeping), je djelovanje ili napor podrške miru koji je osmišljeni da pomogne u provedbi primirja ili mirovnog rješenja i da pomogne u postavljanju temelja za održivi mir. Sprovodi se uz stratešku saglasnost svih glavnih sukobljenih strana. Održavanje mira se provodi u skladu sa ovlastima Poglavlja VI Povelje UN-a i zasniva se na strateškom pristanku glavnih sukobljenih strana nakon mirovnog rješenja ili prekida vatre, gdje je došlo do prekida neprijateljstava. Svrha očuvanja mira je spriječiti ponavljanje sukoba, ublažiti humanitarne krize i pomoći razvoju državne vlasti tamo gdje su kapacitet i legitimitet države slabi ili osporeni. PSF treba da bude spreman da upotrebi silu za sprovođenje mandata. Održavanje mira mogu provoditi UN, regionalna organizacija ili njeni članovi, i vjerovatno će uključivati mješavinu vojnih, policijskih i civilnih učesnika. Ključno vojno osoblje - komandant mora planirati i provoditi aktivnosti

kako bi osigurao da PSF, zajedno sa ostalim mirovnim akterima, aktivno podržava mirovni proces. Održavanje mira je višedimenzionalne prirode. Koristi se kao dio šireg međunarodnog odgovora kako bi se omogućilo ili osiguralo sigurno okruženje i pomoglo u implementaciji sporazuma sklopljenih između sukobljenih strana kako se mirovni proces razvija. Neke aktivnosti izgradnje mira mogu provoditi vojne i civilne mirovne snage, djelimično, kako bi se izgradilo povjerenje među lokalnim stanovništvom, kao i među sukobljenim stranama uključenim u mirovni proces. Rane aktivnosti izgradnje mira:

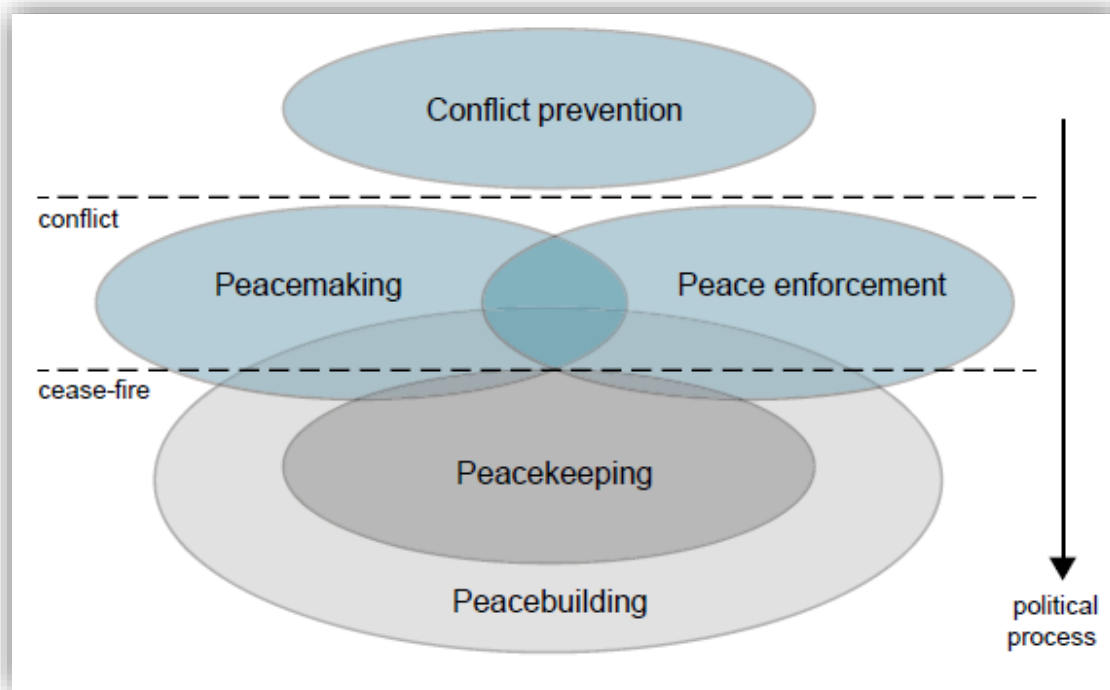
- (a) Pomoć političkom procesu unaprijeđenjem dijaloga i podrškom lokalnoj upravi.
- (b) Podrška programima razoružanja, demobilizacije, reintegracije i početne faze reforme sektora sigurnosti, policije, vladavine prava i pravosuđa.
- (c) Pomoć u stvaranju okvira za dugoročniji razvoj.

Preklapanje između aktivnosti očuvanja mira i aktivnosti izgradnje mira naglašava složenu prirodu savremene podrške miru⁵⁸(2014:1-2 – 1-6).

Iz navedenog proizilazi da „podrška miru obuhvata niz djelovanja ili napora koji podržavaju međunarodni mir i sigurnost. Različite vrste napora za podršku miru ne predstavljaju sekvencijalni proces u kojem jedan nužno mora dovesti do sljedećeg; na primjer, očuvanju mira neće nužno prethoditi nametanje mira. Međutim, ključno vojno osoblje ili komandanti i njihovi štabovi trebaju razumjeti kako se različite vrste djelovanja ili napora odnose, nadopunjuju ili preklapaju jedni s drugima, tako da njihove akcije podržavaju, a ne potkopavaju, tekući politički proces. Drugi učesnici ili akteri bi mogli koristiti termine koji se odnose na podršku miru u drugačijem kontekstu ili na drugačiji način od NATO-a. Takve razlike treba identifikovati rano u procesu planiranja kako bi se izbjegla zabuna između različitih vojnih i civilnih učesnika ili aktera. Slika ispod, pruža osnovni konceptualni okvir za vizualizaciju kada se ove vrste napora dešavaju u i oko sukoba⁵⁹, (2014:1-2).

⁵⁸ AJP-3.4.1, ALLIED JOINT DOCTRINE FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO PEACE SUPPORT, Edition A, Version1, DECEMBER 2014.

⁵⁹ Ibid.

Izvor: AJP-3.4.1, (2014:1-3), Osnovni konceptualni okvir

3.2. Hronologija operacija podrške miru

"Mi, narodi Ujedinjenih nacija, rješeni da spasemo buduća pokoljenja užasa rata, koji je dva puta u toku našeg života nanijeo čovječanstvu neopisive patnje, da uspostavimo vjeru u osnovna prava čovjeka, u dostojanstvo i vrijednost ljudske ličnosti, u ravnopravnost muškaraca i žena, nacija velikih i malih, da uspostavimo uvjete pod kojima će moći da se očuvaju pravda i poštovanje obaveza koje proističu iz ugovora i drugih izvora međunarodnog prava, kao i da radimo na društvenom napretku i poboljšanju životnih uvjeta u većoj slobodi i u tom cilju da budemo tolerantni i da zajedno živimo u miru, jedni sa drugima, kao dobri susjedi, ujedinitimo svoje snage radi održanja međunarodnog mira i sigurnosti i da osiguramo, prihvatanjem principa i ustanovljenjem metoda, da će se oružana sila upotrebljavati jedino u općem interesu, da koristimo međunarodne mehanizme u cilju unapređenja ekonomskog i socijalnog napretka svih naroda, odlučili smo da ujedinitimo svoje napore..."⁶⁰, (2019/02:2).

Pregledom različitih izvora u literaturi, kao i sagledavanjem činjeničnog stanja u pogledu dešavanja na Svjetskoj sceni ili bolje rečeno globalnom nivou, te analize stog, proizilazi da „vizija koju su imali kreatori Povelje o organizaciji koja će osiguravati i održavati mir zahvaljujući sporazumima velikih sila pokazala se, u većini slučajeva, nerealističnom. Ujedinjene nacije pronašle su se pred izazovom pronalaženja načina i puteva

⁶⁰ I. Janev, Međunarodne organizacije i integracije, 2019/02, „Preambula Povelje UN“.

djelovanja koji će u velikoj mjeri biti prilagođeni stvarnim odnosima u međunarodnoj zajednici i koji će UN-u omogućiti ispunjenje temeljne obaveze koja je, usprkos svim svjetskim problemima, ostala neizmijenjena ± održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. U tim nastojanjima sistem kolektivne sigurnosti dopunjen je aktivnostima UN-a koje zovemo mirovnim operacijama. Mirovne operacije nisu predviđene Poveljom UN-a, već su dopuna djelovanja organizacije. U literaturi se mirovne operacije obično dijele na dvije kategorije: 1.) posmatračke operacije (upućivanje misija posmatrača za nadzor, posredovanje) i 2.) operacije koje uključuju upotrebu oružanih snaga. Mir je pravo koje svi trebaju uživati i uvjet je cjelovitog ljudskog razvoja, omogućuje sva druga prava, a uživanje temeljnih prava ostvaruje istinski mir, zasnovan na slobodi i pravdnosti. Jedan od najvažnijih izazova s kojima se čovječanstvo suočava jest različitost u razmišljanjima, o načinima na koje ljudi razmišljaju jedni o drugima, o načelima tolerancije i poštovanja, pitanjima kulturoloških razlika i sl. Važan zadatak UN-a bit će okupiti narode svijeta oko minimuma globalnih vrijednosti koje se nalaze u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima. Po svojoj prirodi Ujedinjene nacije eminentni su mirotvorci. Pojedinci tvrde, i to se ne može poreći, kako UN ima dosta nedostataka u izgradnji mira koji proizlaze iz njihove nemoći, međutim ostaje činjenica, da uvijek na kraju na Ujedinjenim nacijama ostaje zadatak da učine sve što se može kako bi se pomoglo u promicanju i izgradnji mira bez obzira o kojem se narodu u sukobu radi⁶¹, (2017:49.51). „Misije održavanja mira ili mirovne misije (eng - peacekeeping) pokazale su se kao najefikasniji alat koji je UN imao na raspolaganju kako bi pomogao državama koje su prolazile težak put od oružanih sukoba do mira. Tradicionalne mirovne misije, koje se vezuju za razdoblje Hladnog rata, u literaturi su se često označavale kao šesto i po poglavlje Povelje, čime se nastojalo ukazati na njihovu prirodu, to jest prikazati ih kao nešto što se nalazi na graničnom području između mirnog rješavanja sporova i snažnijih mjera propisanih u poglavlju VII. Mirovne misije UN, kao mehanizam očuvanja mira i sigurnosti u Svijetu, počele su da se razvijaju krajem četrdesetih godina 20. vijeka. One su, prošavši kroz nekoliko faza transformacije, opstale do danas, i to ne samo u sklopu UN-a nego i regionalnih organizacija. U njihovih sedam decenija postojanja mogu se razaznati posebne karakteristike mirovnih misija, i, u skladu s njima, moguće je razvrstati ih u nekoliko generacija. Kako je, međutim, u posthladnoratovskom dobu većina oružanih sukoba vođena unutar država, prepoznato je da klasični pristup ne može da da zadovoljavajuće rezultate. Glavni izazovi, naime, nisu ležali u samom zaustavljanju sukoba, već u periodu nakon njega, kada je trebalo

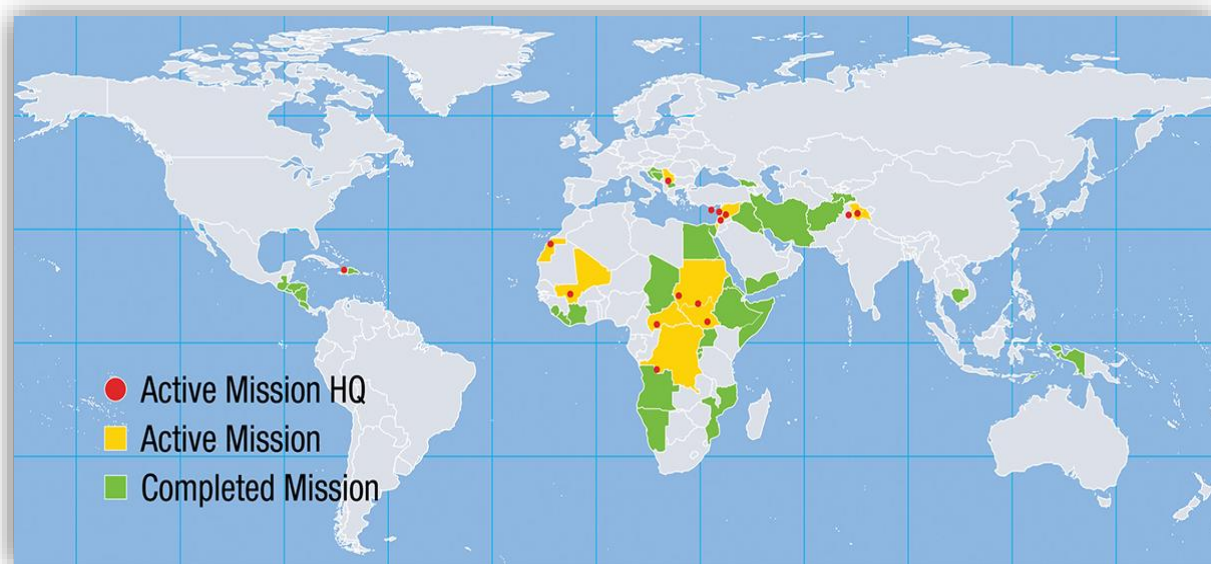
⁶¹ A. Zonjić, I. Kraljević „DRUŠTVENA I TEHNIČKA ISTRAŽIVANJA“ Ujedinjeni Narodi -između ljudskih prava i sigurnosti 2017.

ponovo izgraditi državu, njene institucije, kao i pravni i ekonomski sistem, čime bi se dugoročno otklonila mogućnost za ponavljanje oružanog konflikta. Samo obustavljanje konflikta bez vraćanja života u normalne tokove i bez izgradnje institucija pokazalo se nedovoljnim za uspostavljanje dugotrajnog mira⁶², (2017:7). Prema i slijedu navedenog „potrebno je također naznačiti kako je sam koncept mirovnih misija od početka njegove primjene do savremenih trendova u 21. vijeku prošao kroz brojne preinake, prilagođavajući se zahtjevima promijenjene prirode sukoba i u skladu s tim, potrebi za različitim sposobnostima osoblja uključenog u provođenje mirovnih misija i različitim strateškom okruženju (kako na regionalnom tako i na globalnom nivou). Drugim riječima, mirovne misije pod okriljem Ujedinjenih nacija evoluirale su u skladu sa promjenama u prirodi sukoba i izmijenjenim političkim okruženjem. U jeku hladnoga rata, kada su mirovne misije kao sredstvo za smirivanje/rješavanje sukoba započele svoj razvoj, njihova puna afirmacija uveliko je bila otežana čestom paralizom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, kao tijela koje u svojoj nadležnosti ima odobravanje upućivanja mirovnih snaga u ratom zahvaćena područja. Bio je to odraz tadašnje geopolitičke slike Svijeta, podjele na Istok i Zapad, odnosno rivalstva između dvaju polova svjetske moći sa Sjedinjenim Američkim Državama i Sovjetskim Savezom kao dva suprotstavljena centra. S nagovještajem raspada bipolarne podjele Svijeta, strateški kontekst za mirovne misije Ujedinjenih nacija značajno se promijenio. Iako su postojale naznake da će vodeće svjetske države biti sklonije smanjivanju nego povećanju svojih međunarodnih obaveza, to se ipak nije dogodilo. Pokazalo se da je ipak teško prekinuti trend međunarodno koordiniranih napora pri upravljanju krizama. Taj trend započeo je tokom završnih faza Iransko-iračkoga rata, kada je dolaskom Mihaila Gorbačova na vlast u Sovjetskom Savezu okončana paraliza Vijeća sigurnosti. Sa prestankom opasnosti od veta, započelo je razdoblje bliske saradnje između pet stalnih članica (Vijeća sigurnosti, op. a.). To je značilo i pomak od tzv. tradicionalnih mirovnih misija (ograničenih na strogo vojne zadatke.) prema tzv. višedimenzionalnim misijama, namijenjenima implementaciji sveobuhvatnih mirovnih sporazuma i stvaranju uvjeta za održivi i trajni mir⁶³, (2011:379). Gledano po vremenskoj liniji „do 1978. godine, bilo je pokrenuto 13 mirovnih operacija Ujedinjenih nacija koje se smatraju akcijama mirnog rješavanja sporova. Ove operacije odnosile su se na kontrole prekida vatre, posredovanje između zaraćenih strana, promatranje, kontrole graničnih linija. Posmatrači su u tom razdoblju upućivani u Grčku, Indoneziju, Palestinu, Koreju, Libanon, Pakistan, Indiju, Egipat, Kongo, zapadni Irian, Jemen, Cipar,

⁶² D. Milenković, D. Ignjatović, I. Novaković, ANALIZA NACIONALNIH KAPACITETA ZA DOPRINOS MEĐUNARODNIM CIVILNIM MISIJAMA, 2017.

⁶³ R. Jakešević, Mirovne misije Ujedinjenih Nacija nakon hladnoga rata, 2011.

Sinaj. U razdoblju od 1989. godine pa sve do 1994. godine pokrenuta je ukupno 21 mirovna operacija. U ovoj fazi UN-a, mirotvorci su imali različite zadatke: praćenje izbora, zaštitna funkcija, proces demilitarizacije (Sarajevo, Goražde), humanitarna pomoć i dr. Ujedinjene nacije, međunarodna organizacija za očuvanje mira sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa, ekonomije, tolerancije i ljudskih prava i sloboda nisu se proslavili tokom rata u Hrvatskoj, posebno u Bosni i Hercegovini u kojoj su pripadnici UN zaštitnih snaga, UNPROFOR, doživljavali različita poniženja. Pred očima zaštitnih snaga UN-a, u zaštićenim zonama u Srebrenici i Žepi počinjeni su najveći zločini od Drugog svjetskog rata⁶⁴, (2017:49-50). Hronološki gledano na osnovu zvaničnih podatakana prostoru Srednjeg Istoka, Europe, Azije i Pacifika, Amerike i Afrike, u proteklih 70 godina, od svog osnivanja do danas, pod Organizacijom UN pokrenuta je 71 misija, a trenutno aktivnih je 12, koje se razlikuju po vrsti, tipu odnosno obliku provođenja.

Izvor: <https://peacekeeping.un.org/en/un-peacekeeping-70-years-of-service> (preuzeto 23.02.2022. godine)

3.3. Savremene operacije podrške miru u 21. vijeku

Sagledavajući društveno-politička, kao i vojno-politička zbivanja na Svjetskoj sceni „oslobođeno okova bipolarnosti, Vijeće sigurnosti uspostavljalo je veće i kompleksnije mirovne misije, često u svrhu implementacije sveobuhvatnih mirovnih ugovora između sudionika unutardržavnih sukoba. Osim toga, mirovne misije sve više su počele uključivati nevojne elemente kako bi se time osigurala održivost misija. Kako bi se zadovoljila sve veća

⁶⁴ A. Zonjić, I. Kraljević „DRUŠTVENA I TEHNIČKA ISTRAŽIVANJA“ Ujedinjeni Narodi -između ljudskih prava i sigurnosti 2017.

potreba za složenim mirovnim misijama, 1992. godine unutar Ujedinjenih nacija stvoren je Odjel za mirovne operacije. Svrha mirovnih misija, kao što im i sam naziv sugerira, usmjerena je ka postizanju stanja među državama ili unutar država koje karakterizira odsustvo upotrebe nasilja u postizanju definiranih ciljeva. Drugim riječima, svrha im je postizanje stanja mira između i unutar država. Međutim, pojam mira nije tako jednostavan i obuhvaća mnogo više sastavnica od puke odsutnosti neprijateljstava⁶⁵, (2011:388). Prema tome, „neusklađenost između stvarnih potreba, s jedne, i mogućnosti djelovanja UN-a, s druge strane, dovela je u prvoj polovini devedesetih godina 20. i početkom 21. vijeka, do pokušaja da se mehanizmi UN-a osnaže, te da se države članice podstaknu da daju kvalitetniji doprinos i obavežu se na predanije djelovanje u okvirima Povelje UN. Tako su se razvile tzv. višedimenzionalne ili sveobuhvatne mirovne misije, to jest mirovne misije druge generacije. One obuhvataju širok spektar aktivnosti za koje više nisu dovoljne samo vojne snage nego sve važnija postaje njihova civilna komponenta, pa se tako uz tradicionalni oblik mirovnih misija (*peacekeeping*) sve češće pojavljuju misije izgradnje mira (*peacebuilding*), stvaranja mira (*peacemaking*), nametanja mira (*peace enforcement*) i postkonfliktne izgradnje mira (*postconflict peace building*). Različiti tipovi mirovnih misija iziskuju mnoštvo sposobnosti ne samo od vojne, nego sve više od civilne komponente koja je izuzetno važna u izgradnji uslova za trajan i održiv mir. Drugim rječima, bila je prepoznata potreba za civilnim stručnjacima koji će u ključnom periodu neposredno nakon oružanog sukoba, a uz saglasnost države domaćina, suštinski doprinijeti rekonstrukciji njenog sistema ili nekih elemenata aktivnim učešćem u procesu, pružanjem pomoći tamo gdje je potrebna i stvaranjem osnova za ponovnu izgradnju nacionalnih kapaciteta u različitim oblastima državne uprave. Od tog momenta stalno se širi broj oblasti u kojima su civilni stručnjaci potrebni, pošto se kroz učenje iz iskustva, odnosno iz prakse u konkretnim misijama prepoznaju nove potrebe i nove oblasti u kojima je postkonfliktna rekonstrukcija potrebna. Karakter mirovnih misija i operacija se vremenom značajno mjenjao. U poslednjih 20 godina, one sve više dobijaju karakter misija zasnovanih na podjeli rada, u kojima, uslijed različitog karaktera samih misija i operacija, sve veći značaj, pored pripadnika oružanih snaga i pripadnika službi za spasavanje, imaju i stručnjaci različitih profila. Održavanje mira danas ujedinjuje angažovane aktere, snage, legitimitet, dijeljenje odgovornosti, i sposobnost da se rasporede i održe vojne i policijske jedinice sa raznih dijelova planete, i da one djeluju integrisano sa pripadnicima civilnih komponenti mirovnih misija (*eng - civilian peacekeepers*) da bi se ostvarili različiti, multidimenzionalni ciljevi. Savremene multidimenzionalne mirovne misije ne iscrpljuju se

⁶⁵ R. Jakešević, Mirovne misije Ujedinjenih Nacija nakon hladnog rata, 2011.

samo u uspostavljanju i održavanju mira i sigurnosti, već se također bave omogućavanjem/fasilitacijom političkih procesa, zaštitom civila, pomoći u razoružavanju, demobilizacijom i reintegracijom bivših boraca u društvo, ali i pomaganjem u organiziranju izbora za organe vlasti, zaštitom i promocijom ljudskih prava, i pružanjem pomoći u uspostavljanju ili obnavljanju vladavine prava. To su upravo i razlozi zbog kojih jedna mirovna misija danas teško da može samo da se sagleda, samo kao *mirovna operacija, operacija uspostavljanja mira, operacija nametanja mira, operacija očuvanja mira; operacija vojno-humanitarne pomoći ili operacija humanitarne pomoći*. One se, s obzirom na njihovu sve veću kompleksnost od 1990. godine sve više posmatraju kao integrisane misije. Devedesetih godina prošlog vijeka značajno je, naime, porastao broj međunarodnih mirovnih operacija u Africi koje su bile veoma kompleksne. Ove nove misije bile su relativno širokog spektra i višestrukog karaktera u poređenju sa tradicionalnijim mirovnim operacijama, sa ovlaštenjima da mogu da upotrijebe silu kao nužno sredstvo, kako bi sprovodili u djelo svoje mandate. Tako je nastala ideja integrisanih misija, koja je prvi put pomenuta u Brahimijevom izveštaju 2000. godine, koji je predstavio osnivanje Operativnih grupa integrisanih misija (eng - Integrated Mission Task Forces - IMTF) sa ciljem da se u planiranju i sprovođenju mirovnih operacija udruže svi relevantni akteri⁶⁶, (2017:7-9).

U smislu izvođenja operacija u okviru operacija punog spektra, „uspješno provođenje OPM zahtjeva jasno razumljivu i široko prihvatljivu doktrinu, a to je posebno važno kad se operacije izvode u sklopu savezničkih, višenacionalnih ili koalicijskih snaga. U eri brzih promjenjivih situacija, uključiti načelna pitanja koja nisu opće prihvaćena ili ona novonastala, bilo bi nezadovoljavajuće. Izvođenje OPM zahtjeva razmatranje i sljedećih dodanih načela: *Nepristranost-objektivnost, Dogovor, Ograničenja upotrebe sile, Cilj/ Krajnji cilj, Jedinstvo napora, Fleksibilnost, Zakonitost, Sigurnost, Vjerodostojnost, Uzajamno poštovanje, Transparentnost Operacija, Sloboda kretanja i Civilno-vojna saradnja i koordinacija*. OPM su oblikovane kako bi spriječile ili završile sukob i spriječile nastavak sukoba mirenjem sukobljenih strana, a ne kao kratkotrajni i površni prekid sukoba upotrebom sile. OPM imaju za cilj da stvore uvjete u kojima diplomatske i humanitarne agencije mogu bolje popraviti simptome i uzroke sukoba, te tako postići dugotrajni i održivi mir, dok snage za nametanje mira mogu smanjiti svoj operativni profil i provoditi operacije održavanja mira, lako naoružane snage koje se razmještaju za operacije održavanja mira ne mogu odmah provoditi zadatke nametanje mira bez pojačanja, potrebne obuke, povlačenja i novog mandata kao i

⁶⁶ D. Milenković, D. Ignjatović, I. Novaković, ANALIZA NACIONALNIH KAPACITETA ZA DOPRINOS MEĐUNARODNIM CIVILNIM MISIJAMA, 2017.

pravila angažovanja (ROE). Odgovor na ovaj tip pitanja odnosi se neposredno na vrstu ROE. U OPM, ROE bi trebala imati neposrednu vezu s sporazumom o statusu snaga SOFA (eng. States of Forces Agreement), ako on postoji. ROE određuju stepen i način na koji sila može biti primjenjena i ona su oblikovana tako da osiguraju takvu primjenu sile koja je pažljivo nadzirana. ROE nemaju namjeru da ih se koristi za dodjeljivanje specifičnih zadataka ili kao sredstvo za izdavanje taktičkih uputstava. U prenošenju naređenja na bilo kojem nivou, uvijek se mora postupati u okviru ROE, ali ne i da ih koristi do krajnjih granica koje su dozvoljene u tim pravilima angažovanja. ROE su obično pisana u obliku zabrane ili dozvole, za određene zemlje ROE su naredbe / naređenja, a ne smjernice. Kada su ROE izdane kao zabrane, one će biti naredbe / naređenja u lancu C2, ali ne i da poduzmu određene radnje. Kada su ROE izdane kao dozvole, one će biti smjernice u lancu C2, da određene radnje mogu biti poduzete, ako se procjenom odluči poželjnim, a sve s ciljem izvršenja zadataka. ROE su stoga izdaju kao skup parametara kojim se pružaju informacije o granicama suzdržljivosti koje su nametnute ili o granicama dopuštene slobode kada se izvršava zadatak. Usklađenost bilo kakve radnje s bilo kojim ROE, ne garantira njegovu zakonitost, nego i dalje ostaje komandna odgovornost da se upotrijebi samo onaj stepen sile, koji je potreban, razborit i zakonit u datim okolnostima. Kao minimum, ROE će uvijek dopustiti primjenu sile (smrtonosne) u samoodbrani, a primjenjena sila koja se koristi ne smije biti veća od one koja je potrebna za ostvarenja cilja samoobrane. Fizička upotreba sile trebala bi se koristiti samo kada to zahtijeva situacija, i treba je provesti brzo i kontrolisano i uz upotrebu potrebnih sredstava. Kada izvode OPM, mirovne snage se oslanjaju na aktivnosti koje su u skladu sa Poveljom UN, principima i metodama koje su se pokazale efikasnim u sličnim operacijama. Aktivnosti OPM uključuju širok raspon različitih operacije koje se izvode paralelno sa primjenom drugih, nevojnih, mjera. Svaka OPM zahtijeva da su mirovne snage nepristrasne. Važno je napomenuti da se različite komponente operacije trebaju međusobno dopunjavati i da će određena aktivnost obično biti podržana od strane jedne ili više dodatnih aktivnosti⁶⁷, (2009:9-17).

⁶⁷ ATP-3.4.1.1 Tehnike i postupci u operacijama podrške miru, januar 2009.

4. ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE U OPERACIJAMA PODRŠKE MIRU

Kako je predstavljeno u Vojnoj strategiji BiH „učesće u operacijama podrške miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma posredno predstavlja dio ukupnih napora na preventivnom djelovanju na odbrani zemlje. Povezanost savremenih oblika ugrožavanja sigurnosti zahtjeva zajedničko djelovanje međunarodne zajednice na njihovom izvoru. Samo učesće u operacijama podrške miru omogućava našim snagama brže dostizanje interoperabilnosti sa snagama NATO, ali i sa druge strane čini nas prepoznatljivim u budućim operacijama. Bolja osposobljenost, profesionalizam i visoka efikasnost naših jedinica u ovim operacijama značajno doprinose ukupnim naporima za odvratanje potencijalnih protivnika“⁶⁸ (2016:12). Uzimajući u obzir vremensku liniju početka angažmana pripadnika vojnih i policijskih struktura u OPM, evidentno je da već „od 2000. godine Bosna i Hercegovina aktivno učestvuje u najvažnijim mirovnim misijama i operacijama podrške miru širom svijeta. Učesće u mirovnim misijama iz BiH su prvo uzeli policijski službenici i službenice od Istočnog Timora, Haitija, Kipra, Liberije, Sudana, do Južnog Sudana. Godinu kasnije, učesće su također uzeli pripadnici i pripadnice Oružanih snaga BiH i to u misijama u Etiopiji i Eritreji, Kongu, Iraku, Afganistanu, Maliju i Centralnoafričkoj Republici. (...) kao što je navedeno, svoj angažman, (...), BiH je započela 2000. godine u okviru misije Ujedinjenih nacija u Istočnom Timoru (United Nations Mission of Support in East Timor - UNMISSET), upućivanjem pripadnika policijskih struktura, a zatim 2001. godine slanjem pripadnika OS BiH u misiji u Etiopiji i Eritreji (UNMEE - United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea). Pored navedenih, BiH je uzela učesće u još 11 različitih mirovnih misija pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija (UN), Sjevernoatlantskog saveza (NATO - North Atlantic Treaty Organization) i Evropske unije (EU), a u nekoliko od tih misija njen angažman i dalje je aktivan.“⁶⁹ (2018:7-10). Kako bi sve aktivnosti Bosne i Hercegovine imale svoj legalitet kada su u pitanju OPM, „za upućivanje pripadnika oružanih snaga u misije u inozemstvu, kao dio sigurnosne, vanjske i odbrambene politike, država je uspostavila zakonske okvire, na osnovu kojih se može uočiti i stepen demokratske kontrole u ovoj oblasti“⁷⁰ (2011:3).

Kako je „prvo učesće BiH u međunarodnoj mirovnoj misiji bilo 2000. godine, kada su policajke i policajci upućeni u mirovnu misiju u Istočnom Timoru, godinu dana kasnije, OS

⁶⁸ Vojna strategija Bosne i Hercegovine, 2016.

⁶⁹ D. Hadžović, M. Hodović, A. Kržalić, BiH u mirovnim misijama - doprinos održavanju mira širom svijeta, CSS, 2018.

⁷⁰ Sekretarijat zajedničkih službi Parlamentarne skupštine BiH, Istraživački sektor, Istraživanje broj: 097, Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije u inozemstvu, Sarajevo, 10.06.2011.

BiH su po prvi put učestvovali u operacijama podrške miru slanjem svojih članova u mirovnu misiju u Etiopiji i Eritreji. Od tada, kontingenti policije BiH su učestvovali u operacijama podrške miru u Haitiju, Kipru i Liberiji 2004. godine, nakon čega su slijedile mirovne misije u Sudanu i Južnom Sudanu. Pripadnici policijskih struktura i OS iz BiH su i danas nastavili svoj angažman u mirovnim misijama i operacijama podrške miru širom svijeta, čime je jasno da BiH iskazuje opredjeljenje da, kao odgovorna članica međunarodne zajednice, adekvatno doprinosi zajedničkim naporima za uspostavljanje i očuvanje mira i stabilnosti u svijetu. Tačnije, od početka angažovanja policijskih struktura i OS BiH, skoro 1.500 pripadnika sudjelovalo je u mirovnim misijama i operacijama podrške miru širom svijeta i taj broj se povećava sa svakom rotacijom. Učešće, aktivnosti, postupak povlačenja, te način finansiranja u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu u kojim sudjeluju pripadnici jedinica OS BiH, policijski službenici, državni službenici i zaposlenici uređuje se *Zakonom o učešću pripadnika oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima*. Ovaj Zakon je usvojen postfacto, odnosno nakon što su prvi policijski službenici poslani u mirovnu misiju još u toku 2000. godine. Zakonom se uređuju institucionalizirani postupci razmatranja i donošenja odluka o učešću predstavnika BiH u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inozemstvu. Istim zakonom je propisano da se u procesu određivanja sastava predstavnika BiH koji će se slati u operacije mora voditi računa i o stručnosti, zahtjevima misije, nacionalnoj zastupljenosti, i drugim uslovima vezanim za misiju, kao što su uslovi obuke. Pored ovog zakona, značajni su i *Pravilnik o sudjelovanju pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu*, kao i *Pravilnik o postupku upućivanja pripadnika policijskih službi u Bosni i Hercegovini u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inostranstvu*. Svi učesnici u operacijama podrške miru su zakonski obavezni da prođu proces obuke koji se obavlja prije i neposredno nakon dolaska u misiju. Tijelo koje je ovlašteno za provođenje obuke je Centar za obuku za operacije podrške miru u Butmiru (Peace Support Operations Training Centre - PSOTC), čiji su kursevi institucionalno akreditovani od UN-a i NATO-a, što u praksi znači da zadovoljavaju kriterije propisane od nosioca mirovnih operacija. Tokom treninga u PSOTC-u, predstavnici policijskih struktura i OS iz BiH se pripremaju i osposobljavaju za rad u mirovnim operacijama, kao i za brojne izazove sa kojima se mogu susresti na terenu. Također, PSOTC u preduputnoj obuci kandidata koristi i iskustva prethodnih učesnika mirovnih misija i to u svim fazama obuke, od planiranja, dizajniranja i izvođenja nastavnih sadržaja. Najčešće se koristi kombinacija predavanja, diskusija i

praktičnih vježbi, a jedna od značajnih metoda jeste i interaktivna panel diskusija između lica koja su bila u misiji i polaznika kursa. Ovo daje učesnicima obuke mogućnost direktnog postavljanja pitanja od posebnog interesa u vezi sa misijom, koja je od neprocjenjive važnosti za dalju pripremu kao i za rad u misiji. Samim tim, PSOTC pored pružanja obrazovanja i obuke za operacije podrške miru, indirektno doprinosi promociji interesa BiH u svijetu. Učešće pripadnika iz BiH u operacijama podrške miru je ocijenjeno pozitivno i na njih se može gledati kao na jedan vid ambasadora. Njihovi izvanredni uspjesi su privukli pažnju svjetskih medija kroz različite događaje u misijama gdje su učestvovali i za svoj profesionalan i predan rad su nagrađeni priznanjima UN-a, NATO-a i lokalnih vlada⁷¹(2018:11-12).

4.1. Upravljanje i rukovođenje u operacijama podrške miru na međunarodnom nivou

Neosporna činjenica, kada je u pitanju NATO, da su „Ujedinjene nacije u središtu šireg institucionalnog okvira u sklopu kojeg djeluje Savez. To je načelo ugrađeno u sporazum kojim je utemeljen NATO. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a osigurale su mandat za glavne NATO-ove mirovne operacije na Balkanu i u Afganistanu, a također omogućavaju okvir i NATO-ovoj misiji za obuku u Iraku. U posljednjih se nekoliko godina saradnja između NATO-a i Ujedinjenih nacija razvila daleko izvan granica njihovog zajedničkog angažmana na zapadnom Balkanu i u Afganistanu. Odnosi između dviju organizacija u postupnom su porastu na svim nivoima: na terenu, konceptualno i politički, kao i institucionalno. Saradnja i konsultacije sa stručnim tijelima UN-a ne odnose se samo na upravljanje kriznim situacijama, već se protežu na cijeli niz pitanja, poput planiranja za slučaj civilnih vanrednih stanja, civilno-vojne saradnje, borbe protiv trgovine ljudima, aktivnosti borbe protiv mina, i borbe protiv terorizma. Priznanje direktnog odnosa Sjevernoatlantskog sporazuma i Povelje Ujedinjenih nacija temeljno je načelo Saveza. Povelja UN-a, potpisana od strane pedeset država u San Franciscu 26. juna 1945. godine, pruža pravnu osnovu za stvaranje NATO-a i uspostavlja sveukupnu odgovornost Vijeća sigurnosti UN-a za međunarodnu sigurnost i mir. Ova su dva temeljna načela ugrađena u NATO-ovom Sjevernoatlantskom sporazumu, potpisanom u Washingtonu 4. aprila 1949. godine. Preambulom u Washingtonskom sporazumu jasno se daje na znanje da je Povelja UN-a okvir unutar kojeg djeluje Savez. U svojim su uvodnim rečenicama potpisnici Washingtonskog sporazuma iznova potvrdili svoju vjeru u načela i smisao Povelje UN-a. U Članu 1. obavezuju se na mirno rješavanje

⁷¹ D. Hadžović, M. Hodović, A. Kržalić, BiH u mirovnim misijama - doprinos održavanju mira širom svijeta, CSS, 2018.

međunarodnih nesuglasica i suzdržavanje od prijetnji ili upotrebe sile u bilo kojem obliku koji nije u skladu s Poveljom UN-a. Član 5. Washingtonskog sporazuma direktno se poziva na Član 51. Povelje UN-a u pogledu preuzimanja prava Saveznika da individualno ili kolektivno poduzmu onakvu akciju kakvu smatraju nužnom za samoobranu. Spomenuto uključuje upotrebu oružanih snaga. Štoviše, ono obavezuje zemlje članice na prekid svih oružanih napada i ostalih mjera koje slijede nakon toga, u trenutku kada Vijeće sigurnosti UN-a poduzme mjere potrebne za uspostavu i održanje međunarodnog mira i sigurnosti. Daljnja pozivanja na Povelju UN-a mogu se naći u Članu 7. Sjevernoatlantskog sporazuma, u kojem stoji da Sporazum ne utiče, niti će u bilo kojem pogledu biti interpretiran kao takav, na prava i obaveze saveznika pod Poveljom UN-a, te potvrđuje primarnu odgovornost Vijeća sigurnosti UN-a za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Naposljetku, stav u Članu 12. Sjevernoatlantskog sporazuma omogućuje reviziju Sporazuma nakon deset godina u slučaju da jedna od strana to zatraži. Navodi se kako bi se revizija mogla dogoditi u svjetlu novih promjena koje utiču na mir i sigurnost sjevernoatlantskog područja, uključujući i razvoj svjetskih i regionalnih dogovora pod Poveljom UN-a. Sjevernoatlantski je sporazum stupio na snagu 24. avgusta 1949. godine. Nijedna od strana nije zatražila njegovu reviziju kako je predviđeno Članom 12., iako je Savez u svakoj etapi razvoja držao provedbu Sporazuma pod stalnim nadzorom kako bi osigurao njegove ciljeve. Po pitanju praktične primjene od osnivanja Saveza 1949. godine formalni odnos i Ujedinjenih nacija i Sjevernoatlantskog saveza ostao solidno povezan njihovim temeljnim dokumentima, odnosi na radnom nivou između institucija Ujedinjenih nacija i Saveza ostali su uglavnom ograničeni. Stanje se izmijenilo 1992. godine, kada su, u kontekstu rastućeg sukoba na zapadnom Balkanu, njihove uloge u upravljanju kriznim situacijama dovele do jačanja praktične saradnje između dviju organizacija. Nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Daytonski sporazum) 14. decembra 1995. godine, Ujedinjene nacije, su na temelju Rezolucije 1031 Vijeća sigurnosti UN-a, dodijelili mandat NATO-u za provedbu vojnih aspekata mirovnog dogovora. To je ujedno bila i prva NATO mirovna operacija. U sklopu novog mandata, Provedbene su snage pod vodstvom NATO-a (Implementation Forces, IFOR) započele s operacijama u Bosni i Hercegovini 16. decembra 1995. godine. Godinu dana kasnije zamijenjene su Stabilizacijskim snagama (Stabilisation Force, SFOR) pod vodstvom NATO-a. Tokom svojih mandata, obje multinacionalne snage usko su surađivale s drugim međunarodnim organizacijama i humanitarnim agencijama na terenu, uključujući UN-ove agencije kao što su Visoki povjerenik Ujedinjenih nacija za izbjeglice (High Commissioner for Refugees, UNHCR) i Međunarodne policijske namjenske snage (International Police Task

Force, IPTF). Saradnja između NATO-a i UN-a odigrala je ključnu ulogu u Afganistanu. 11. augusta 2003. godine, Savez je službeno preuzeo Međunarodne snage za pomoć sigurnosti (International Security Assistance Force, ISAF), snage s mandatom UN-a koje su isprva bile zadužene za podršku sigurnosti u i oko Kabula. S vremenom je ISAF, nizom rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, dobio zeleno svjetlo za djelovanje u ostalim regijama u zemlji s ciljem širenja autoriteta centralne vlasti i omogućavanja razvitka i obnove. Savez je na određeno vrijeme rasporedio i dodatne vojne snage u Afganistan radi pojačanja ISAF-ove podrške nastojanjima afganistanske vlade u pokušaju stvaranja sigurnog okruženja uoči predsjedničkih izbora u oktobru 2004. godine, te za parlamentarne i općinske izbore u septembru 2005. godine. Generalni sekretar NATO-a redovno šalje izvještaje Generalnom sekretaru UN-a o napretku postignutom u NATO-ovim operacijama, kao i o ostalim ključnim odlukama Sjevernoatlantskog vijeća za područja upravljanja kriznim situacijama i o borbi protiv terorizma. Sastanci na nivou osoblja odvijaju se i s drugim UN-ovim organizacijama poput UN-ovog Ureda za borbu protiv droge i kriminala, a NATO-ovi eksperti sudjeluju u događajima koja organiziraju druga tijela UN-a. Kada je riječ o planiranju za slučaj civilnih vanrednih stanja, odnosi između Evroatlantskog centra za usklađivanje odgovora na katastrofe i humanitarne poslove, koji osigurava stalnog oficira za vezu pri EADRCC-u, dobro su utemeljeni. NATO također aktivno pridonosi radu UN-ovog Odbora za suzbijanje terorizma (UN Counter-Terrorism Committee, UN CTC) - utemeljenog u skladu s Rezolucijom 1373 Vijeća sigurnosti UN-a, prihvaćenom nakon terorističkih napada na Sjedinjene Američke Države 11. septembra 2001. godine, te sudjeluje u posebnim sastancima odbora okupljajući međunarodne, regionalne i subregionalne organizacije uključene u sam proces⁷² (2006:263-266).

Potaknuti dešavanjima, ne tako vremenski daleko u prošlosti, bolje rečeno dešavanjima na prostoru Evrope u bliskoj prošlosti, „u aprilu 1999. godine, tokom samita šefova država i vlada zemalja članica NATO u Washingtonu, D. C odobren je ažurirani Strategijski koncept. Time se Savez obavezao ne samo na odbranu svojih članica već i na mir i stabilnost u svojoj regiji i okruženju. Stoga je široko definirao dvije vrste NATO vojnih operacija – Član. 5. Kolektivne odbrambene operacije i izvan Člana 5. Operacije odgovora na krizne situacije (CRO). OPM kontinuirano se razvijaju u kontekstu CRO. Takve operacije dizajnirane su za rješavanje složenih vanrednih situacija i snažnih izazova u državama koje propadaju ili se nalaze u neizvjesnom i nesigurnom strateškom okruženju. OPM se provode

⁷² ODNOSI NATO i UN, <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/part9.pdf> (preuzeto 01.02.2022).

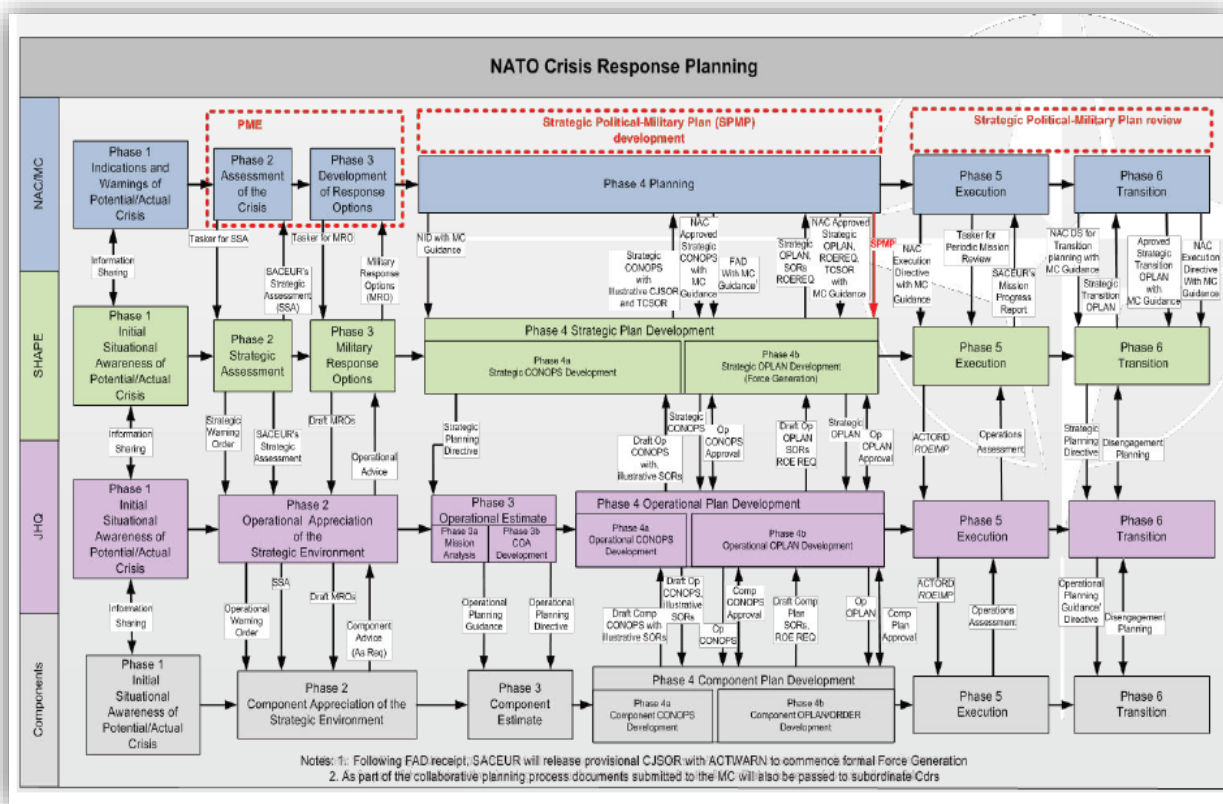
nepristrasno, obično u znak podrške međunarodno priznatoj organizaciji kao UN ili OSCE. OPM uključuju vojne snage, diplomatske i humanitarne agencije i osmišljene su tako da postignu dugoročna politička rješenja opstojnosti ili drugi određeni uslov. Same operacije uključuju širok spektar aktivnosti, kao odgovor na složene hitne slučajeve uglavnom uključuje i vojne i civilne elemente. Zapravo, vojna uloga je obično stvaranje potrebnih uslova da druge organizacije rade svoj posao i na taj način stvaraju stabilno, samoodrživo i sigurno okruženje na duži vremenski period. OPM su prema tome karakteristične višenamjenske i višeslojne aktivnosti u kojima predstavljena vojna doktrina pokazuje suštinsko partnerstvo za šire političke i civilne aspekte rješavanja sukoba. Kontekst NATO odgovora na složene hitne slučajeve opisan je u MC 327/2 izvan-Člana 5. Operacije odgovora na krizne situacije, i opisuje strateško okruženje za operacije podrške miru (OPM - PSO), koje zajedno obuhvataju političke aspekte sa činjeničnim informacijama koje pokrivaju NATO i druge relevantne organizacije. Obično će NATO biti pozvan da djeluje kao podrška međunarodno priznatoj organizaciji kao što su Ujedinjene nacije ili Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju. U izuzetnim okolnostima, Sjevernoatlantsko vijeće (NAC) može se odlučiti za preuzimanje jednostranog djelovanja. To će tijelo izdati mandat, na primjer Vijeće sigurnosti UN-a rezolucija, koja pruža smjernice i ovlasti sudionicima. Ako se NATO složi podržati misiju pod pokroviteljstvom druge organizacije, NAC zadržava smjernice i ovlasti za raspoređivanje NATO snaga⁷³ (2001:xi-1-1).

Kada se posmatra „zajednička saveznička doktrina za operacije odgovora na krizu koja nije u skladu sa članom 5, opisuje osnovne principe i različite vrste operacija pokrenutih izvan mandata člana 5. i naglašava razmatranja relevantna za uspješno vođenje ovih operacija. Ova posebno prepoznaje osjetljivost na politička razmatranja i istaknutu ulogu nevojnih subjekata, kako vladinih tako i nevladinih. Međutim, svim operacijama se u osnovi može pristupiti na isti sveobuhvatan način jer NATO snage moraju očekivati da u kratkim vremenskim okvirima izvedu širok spektar potencijalno istovremenih aktivnosti u spektru sukoba, od borbenih akcija do humanitarne pomoći. Ono što će varirati i biti promjenjivog karaktera biće mandati, ograničenja i pokretači koji će biti faktori u analizi misije, razvoju plana, odabiru plana i izvršenju. Operacije odgovara na krize izvan Člana 5. (NA5CRO) mogu se opisati kao multifunkcionalne operacije koje obuhvataju političke, vojne i civilne aktivnosti, pokrenute i izvršene u skladu s međunarodnim pravom, uključujući međunarodno humanitarno pravo, doprinoseći sprječavanju i rješavanju sukoba i upravljanju krizama ili služe u humanitarne svrhe, u postizanju deklariranih ciljeva Alijanse. Potreba da NATO bude sposobn odgovoriti

⁷³ AJP-3.4.1 - PEACE SUPPORT OPERATIONS, JULY 2001

na krizu izvan koncepta kolektivne odbrane prema članu 5. Sjevernoatlantskog ugovora prvi put je identificirana u Strateškom konceptu iz 1991., a potom je ponovljena na samitu u Washingtonu 1999. Samit u Washingtonu prepoznao je da je buduće učešće NATO-a u operacijama odgovora na krizne situacije koje nisu u skladu sa članom 5. (NA5CRO) kako bi se osigurala i fleksibilnost i sposobnost izvršavanja evoluirajućih misija koje nisu opisane u članu 5., uključujući one koje doprinose djelotvornoj prevenciji sukoba. Vojna misija Alijanse NA5CRO fokusirana je na doprinos djelotvornom upravljanju krizama kada se čini da ne postoji direktna prijetnja NATO državama ili teritorijama koje bi inače jasno potpadale pod Član 5. kolektivne odbrane, NA5CRO su glavni dio doprinosa Alijanse efikasnom upravljanju krizama i imaju za cilj da odgovore na takve krize pravovremenim i koordiniranim načinom, gdje bi te krize mogle uticati na sigurnost NATO država, ugroziti stabilnost i dovesti do sukoba na periferiji Alijanse. NA5CRO uključuje vođenje i sudjelovanje Alijanse u cijelom nizu operacija prema uputama NAC-a. Također, NA5CRO, NATO može provoditi u bilo kojem dijelu svijeta, za razliku od specifičnog evroatlantskog područja definisanog za operacije iz člana 5; te ovo implicira da NA5CRO može imati ekspedicijsku prirodu. NA5CRO će se provoditi samo pod političkom kontrolom i strateškim vodstvom NAC-a. NATO sam može provoditi operacije uz učešće i saradnju sa drugim međunarodnim organizacijama ili državama domaćinima koji nisu članice NATO-a. Ujedinjene nacije, Evropska unija, Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju su organizacije koje se bave pitanjima sigurnosti i imaju političke, ekonomske, kulturne ili vojne odnose sa zemljama članicama NATO-a. NATO može djelovati u područjima u kojima su uključene druge međunarodne organizacije (bilo s regionalnim mandatom, kao što je Afrička unija ili posebnim, kao što je Međunarodni krivični sud ili Međunarodni komitet Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca⁷⁴, (2010:1-1).

⁷⁴ AJP-3.4(A), ALLIED JOINT DOCTRINE FOR NON-ARTICLE 5 CRISIS RESPONSE OPERATIONS, OCTOBER 2010.

The NATO Crisis Management Process (NCMP)⁷⁵ (2016:7)

(Primjer, proces upravljanja krizama u NATO-u)

4.1.1. Strateški kontekst i priroda prijetnje

Razvojem prirode prijetnji i „kako se sigurnosno okruženje nastavlja mijenjati, ono jeste i biće složeno, globalno i podložno nepredvidivim događajima. Razvoj međunarodne sigurnosti ima sve veći uticaj na živote građana savezničkih i drugih zemalja. Protivnici koji proizlaze iz ovih situacija mogu se kretati od tradicionalnih nacionalnih država i drugih organizacionih entiteta, do transnacionalnih entiteta kao što su teroristi, kriminalne mreže i paravojske, od kojih svaki želi da iskoristi širok spektar sposobnosti i metoda da izazove NATO nacije i globalnu stabilnost. Mir, sigurnost i razvoj su međusobno povezani nego ikad. Ovo stavlja premiju na blisku saradnju i koordinaciju među internacionalnim organizacijama koje igraju svoje odgovarajuće, međusobno povezane uloge u prevenciji i upravljanju krizama. Osim toga, nastaviti će se tražiti jedinstvene sposobnosti Alijanse za ublažavanje ljudskih patnji kroz humanitarnu pomoć i operacije pomoći u katastrofama. Države, nacije, transnacionalni akteri i nedržavni entiteti nastaviće da izazivaju i redefinišu

⁷⁵ Ltc. René Orellana, Director, Joint Plans Department NATO School Oberammergau, Germany, NATO OPERATIONS PLANNING PROCESS, AN OVERVIEW, KIEV, UKRAINE April 2016.

globalnu raspodjelu moći, koncept suvereniteta i prirodu ratovanja. U budućim sukobima, vojne jedinice mogu se susresti sa širokim spektrom protivnika, različitog po kvalitetu, kvantitetu, nivou kontrole (moguće od strane lokalnih vlasti) i namjerama. Ovi protivnici mogu koristiti mnoštvo redovnih ili neregularnih aktivnosti, ili bilo koje i sve u kombinaciji, kako bi postigli željene ciljeve protiv bilo koje zemlje posebno ili bilo koje koalicije općenito. Pored prijetnji o kojima se govori, treba napomenuti da bi se snage Alijanse koje provode NA5CRO vrlo vjerovatno mogle suočiti s prijetnjama mnogo drugačije prirode. Konkretno, potencijalne prijetnje koje bi mogle zahtijevati operacije odgovora na krizu uključuju prirodne pojave kao što su zemljotresi, vremenske prilike, poplave, vulkanske erupcije i druga prirodna dejstva, kao i katastrofe koje je prouzrokovao čovjek, kao što su požari, izlivanje nafte i drugi industrijski incidenti. Kada se istražuje porijeklo sukoba i, što je još važnije, način na koji se oni mogu riješiti, treba uzeti u obzir sve ključne elemente nacije ili društva, vojni i sigurnosni aspekti ne mogu se rješavati izolovano. Unutar funkcionalnog društva, instrumenti nacionalne moći su dopunjeni unutrašnjim komponentama nacionalne i lokalne uprave uključujući vladavinu prava, obrazovni sistem, komercijalni sektor i institucije koje se bave dobrobiti i zdravljem stanovništva. Ovi međuzavisni elementi su neodvojivi od kulture i istorije na kojima se zasnivaju i kombinuju se da formiraju naciju ili društvo. Identificiranje i razumijevanje sastavnih dijelova je temelj svake operacije u ovoj oblasti. Krize često proizlaze iz neuspjeha nacija ili društava da upravljaju jednim ili više ovih elemenata u korist stanovništva, tako da se potencijalni izvori sukoba uklone ili ublaže. U svakom ključnom konstituentu mogu postojati izazovi za temeljne kulturne vrijednosti ili može postojati percepcija nejednakosti u pogledu etničkog porijekla, klase, spola ili religije. Ove percepcije mogu pokrenuti ili potaknuti sukob. Identificiranje uzroka sukoba pomoći će u određivanju načina na koji u kontekstu specifične kulture i historije, regenerirati, reformirati, a zatim i održati komponente koje nisu uspjele. Lokalni kapacitet za suočavanje sa neslaganjem i sukobima može biti kritičan faktor. Neslaganje samo po sebi nije loše, važna je sposobnost lokalnog društva da to mirno upravlja i riješi. S vremenom, izvorni uzroci sukoba mogu ili postati nejasni ili evoluirati u sam sukob koji postaje način života. U takvim okolnostima, rješavanje pitanja koja dozvoljavaju ili podstiču nastavak sukoba biće sve važnije. Tamo gdje klice sukoba leže u etničkom porijeklu, klasi ili religiji, bit će potrebna akcija svih sastavnih dijelova kako bi se osiguralo da se potencijal za sukob smanji ili ukloni. Ovo će biti komplikovano potrebom da se uzmu u obzir drugi faktori koji nepovratno mijenjaju ili su promijenili društvo ili naciju, na primjer, uticaj zaraznih bolesti ili genocida. Nijedan entitet ne može se baviti svim sastavnim dijelovima. Biće potrebna akcija od strane civilnih i vojnih

agencija, vlada, međuvladinih organizacija, nevladinih organizacija i pojedinaca, čime će se obuhvatiti sveobuhvatni pristupi biračima. Snage NATO-a mogu djelovati kao podrška drugim nacionalnim entitetima, IO-ima i IGO-ima sa kojima bi projektni zadatak (TOR), memorandum o razumijevanju (MOU) trebao biti potpisan na odgovarajućem nivou navodeći vrstu podrške koju će pružati NATO snage⁷⁶(2010:1-1 – 1-3).

4.1.2. NATO vojne operacije

Sve „zemlje članice NATO-a u potpunosti učestvuju u Alijansi i podjednako su posvećene uslovima Severnoatlantskog ugovora, posebno recipročnom obavezi datoj u članu 5. da se oružani napad neprijatelja na jednog ili više njih smatra napadom na sve članice i Alijansu. Ovo je poznato kao kolektivna odbrana.. Strane će pomoći napadnutoj članici ili stranama poduzimanjem radnji koje smatraju potrebnim, uključujući upotrebu oružane sile, za obnavljanje i održavanje sigurnosti sjevernoatlantskog područja. Dok NA5CRO se kreće od operacija podrške prvenstveno povezanih s civilnim agencijama preko operacija podrške miru, suprotstavljanja aktivnostima neregularnih prijetnji do borbe. U okviru operacije pod vodstvom NATO-a, ovo bi moglo uključivati, ali nije ograničeno na, operacije izvlačenja, zadatke podrške pomoći u katastrofama i humanitarnim operacijama, traganje i spašavanje ili podršku operacijama evakuacije neboraca, provođenje slobode plovidbe i preletanja, provođenje sankcija i embarga, podrška aktivnostima stabilizacije i rekonstrukcije, provedba mira i protupobunjenička djelovanja (COIN). Osim toga, NATO vojna politika od Vojnog komiteta (MC) 327/2, za operacije odgovora na krize koje nisu u članice, uspostavlja smjernice za provođenje NA5CRO unutar Alijanse. NA5CRO može biti ograničen u cilju, sredstvima, području i vremenu u zavisnosti od željenog krajnjeg stanja, međutim, NA5CRO može uključivati napad, odbranu, stabilnost i aktivnosti koje omogućavaju. Ovisno o situaciji, NA5CRO može biti zahtjevan i intenzivan kao i operacije iz člana 5, posebno tokom operacija izvršenja⁷⁷, (2010:1-3 – 1-4).

4.2. Upravljanje i rukovođenje Oružanim snagama Bosne i Hercegovine do odlaska u operacije podrške miru

U pogledu pravnog okvira „procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije izvan teritorije Bosne i Hercegovine propisana je Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine, koji daje opšte smjernice, i Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i

⁷⁶ AJP-3.4(A), ALLIED JOINT DOCTRINE FOR NON-ARTICLE 5 CRISIS RESPONSE OPERATIONS, OCTOBER 2010.

⁷⁷ Ibid.

Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu iz 2005. godine. Pored toga, u Smjernicama za odbrambeno planiranje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, kao funkcionalni i operativni prioritet postavljeno je učešće u aktivnostima definiranja mogućeg angažovanja Oružanih snaga BiH u NATO vođenim operacijama podrške miru i UN mirovnim misijama⁷⁸, (2011:3). Na osnovu Zakona o odbrani i Zakona o učešću pripadnika Oružanih snaga, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, „ministar odbrane BiH je propisao Pravilnik o učešću pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu. Ovaj Pravilnik propisuje postupak za izvršenje aktivnosti pripreme, upućivanja, izvršenja, povratka, vanrednih događaja, te prava, obaveze i odgovornosti državnih službenika i zaposlenika u Ministarstvu odbrane Bosne i Hercegovine i pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine koji se upućuju u operacije podrške miru. Proces pripreme BiH kontingenta za angažiranje u OPM započinje naredbom ministra odbrane BiH za izvršenje pripremnih radnji za angažiranje pripadnika OS BiH u OPM, a cjelokupan proces učešća BiH kontingenta u OPM se realizira u tri faze:

I Faza - Priprema BiH kontingenta za angažiranje u OPM (D-230 do D),

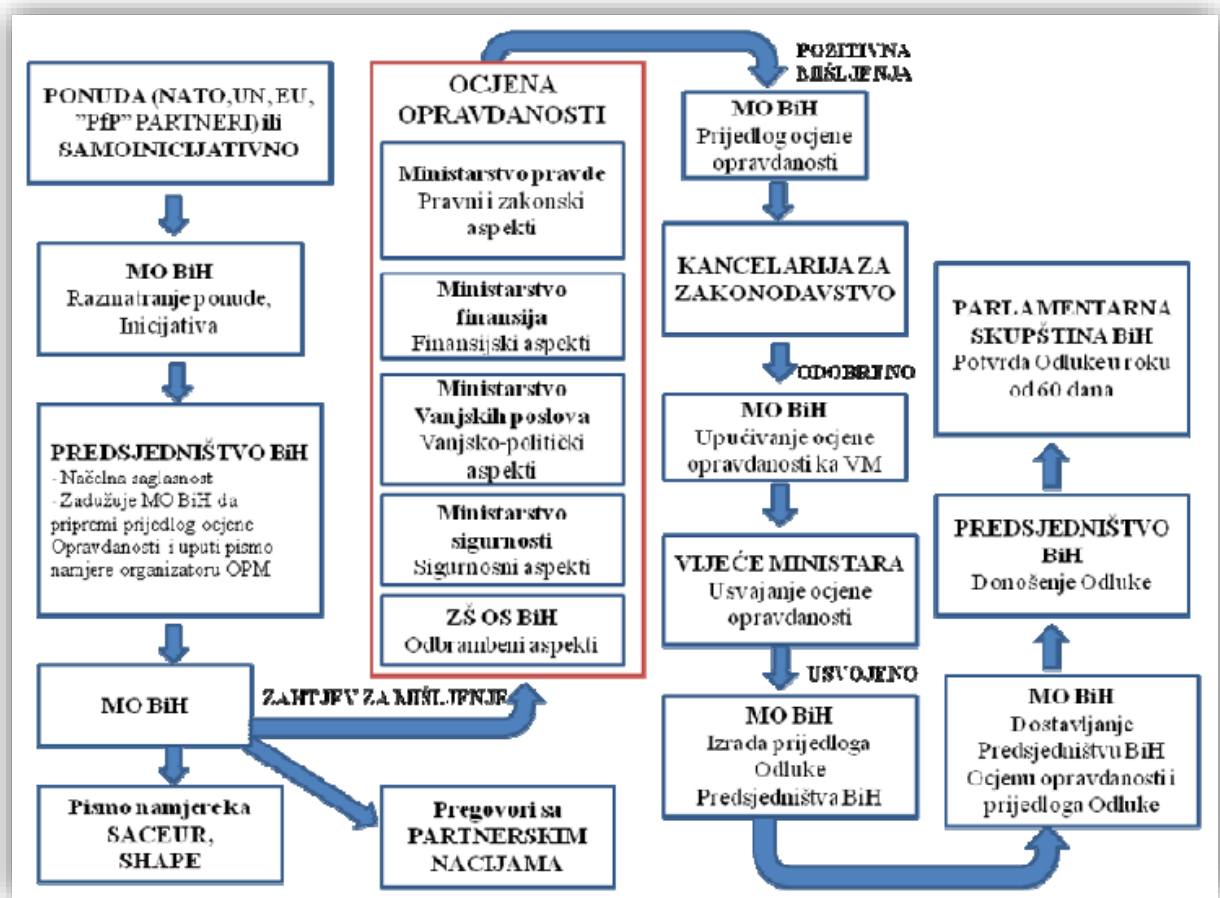
II Faza - Angažiranje BiH kontingenta u OPM (D do D+180/365),

III Faza - Prihvat BiH kontingenta iz OPM (D+180/365 do D+210/395).

U procesu učešća BiH kontingenta u OPM, organizacijske cjeline ZŠ OS BiH i GPK OS BiH vrše međusobnu (vertikalnu i horizontalnu) koordinaciju u cilju pravovremene pripreme, angažovanja u OPM i prijvata BiH kontingenta iz OPM. Najviši akt na nivou BiH koji propisuje procedure donošenja odluke za angažiranje u OPM je Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu. Ovim zakonom je propisana procedura donošenja odluka i naredbi, ovlaštenja za sprovođenje odluka, postupci u slučaju promjene mandata ili vanrednih okolnosti, finansiranje, kao i

⁷⁸ Sekretarijat zajedničkih službi Parlamentarne skupštine BiH, Istraživački sektor, Istraživanje broj: 097, Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije u inostranstvu, Sarajevo, 10.06.2011.

komandovanje i izvještavanje. Proces donošenja odluke za upućivanje pripadnika i jedinica OS BiH u OPM u skladu sa zakonom prikazan je na sljedećoj šemi:⁷⁹, (2018:7-8).

Izvor: Standardne Operativne Procedure za učešće Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru.(2018:8)

4.2.1. Procedura donošenja odluke za učešće OS BiH u OPM⁸⁰

Iniciranje. „Proces donošenja odluka započinje obrazloženom inicijativom VM BiH, na prijedlog nekog od ministarstava ili nadležnih državnih ili entitetskih organa, koje prepoznaje mogućnosti BiH da učešćem u određenoj operaciji podrške miru BiH može ostvariti vanjsko-politički cilj. Na osnovu iskazane inicijative, MO BiH izrađuje informaciju kojom upoznaje Predsjedništvo BiH sa misijom, zonom angažovanja, kapacitetima koje OS BiH mogu ponuditi za navedenu misiju i okvirnom cijenom koštanja. Nakon što da načelnu saglasnost za učešće u operaciji podrške miru, Predsjedništvo BiH zadužuje VM BiH da pokrene proceduru u skladu sa zakonom i da ministar odbrane BiH uputi Pismo namjere organizatoru OPM (UN, NATO, EU) u kom ističe da je BiH zainteresirana da učestvuje u

⁷⁹ Standardne Operativne Procedure za učešće Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru, 2018

⁸⁰ Ibid.

navedenoj operaciji. Istovremeno to je i signal MO BiH da započne pregovore sa potencijalnim partnerima koji su spremni pružiti podršku za koju BiH nema potrebne kapacitete (npr. strateški prijevoz, MEDEVAC, logistička podrška u zoni operacija i slično)⁸¹, (2018:8-9).

Izrada ocjene opravdanosti. „Nakon dobijanja načelne saglasnosti Predsjedništva BiH, VM BiH započinje proces izrade ocjene opravdanosti. Navedena ocjena sadrži vanjsko-političke, pravne, sigurnosne, odbrambene i finansijske aspekte i svaki od navedenih aspekata izrađuje nadležno ministarstvo BiH. Ocjena opravdanosti se dostavlja Predsjedništvu BiH u roku od 60 dana od dana kada to Predsjedništvo BiH zatraži. Za učešće pripadnika OS BiH u OPM, MO BiH je zaduženo da, nakon prijema aspekata ocjene od nadležnih ministarstava, istu objedini i Prijedlog ocjene opravdanosti dostavi Kancelariji za zakonodavstvo koja ima zadatak da utvrdi, da li je navedena ocjena opravdanosti u skladu sa važećim zakonima. Nakon što Kancelarija za zakonodavstvo potvrdi da je prijedlog u skladu sa važećim zakonima, MO BiH ovaj Prijedlog ocjene opravdanosti dostavlja VM BiH na razmatranje⁸², (2018:9).

Donošenje odluka, naredbi i naređenja za angažiranje kontingenta OS BiH u operacijama podrške miru. „Nakon usvajanja Ocjene opravdanosti od strane VM BiH, ista se upućuje Predsjedništvu BiH zajedno sa Prijedlogom odluke Predsjedništva BiH u kojoj se definira misija, zona operacija, broj pripadnika OS BiH, trajanje mandata, komanda i kontrola tokom izvršenja misije. Odlukom Predsjedništva BiH se također nalaže načelniku ZŠ OS BiH da prenese nadležnost OPCON nad kontingentom OS BiH na nadležnog komandanta u OPM dok operativnu komandu (u daljem tekstu: OPCOM) zadržavaju nadležne institucije BiH. U skladu sa zakonom Parlamentarna skupština BiH (u daljem tekstu: PS BiH) je dužna da u roku od 60 dana razmatra Odluke Predsjedništva BiH. Ako PS BiH ne potvrdi Odluku Predsjedništva BiH u roku od 60 dana, navedena odluka se smatra odbijenom i obustavljaju se sve aktivnosti na njenom provođenju. Za produženje misije koja je odobrena ranijim odlukama Predsjedništva BiH i PS BiH, donosi se samo Odluka Predsjedništva BiH o produženju misije. Postupak donošenja naredbe o upućivanju kontingenta OS BiH u OPM također je regulisan. U skladu sa navedenim zakonom, kontingent OS BiH se naredbom ministra odbrane BiH upućuje u OPM, a na osnovu odluke Predsjedništva BiH. U skladu sa pravilnikom, na osnovu naredbe ministra odbrane BiH, načelnik ZŠ OS BiH izrađuje naređenje za angažiranje kontingenta OS BiH u OPM, čime se zaokružuje proces i zadužuje

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

komandanta OK OS BiH da preuzme komandu nad kontingentom OS BiH, u skladu sa odredbama Zakona o odbrani BiH⁸³, (2018:9).

4.2.1.1. Nadležnosti i odgovornosti organizacijskih cjelina ZŠ OS BiH i GPK OS BiH tokom procesa donošenja odluke za učešće OS BiH u OPM⁸⁴

Uprava za personal ZŠ OS BiH (J1 ZŠ OS BiH). „Nosilac je izrade prijedloga kriterija za učešće pripadnika MO BiH i OS BiH u OPM i dostavlja ga MO BiH, te pokreće proceduru anketiranja pripadnika MO BiH i OS BiH zainteresiranih za učešće u OPM⁸⁵,(2018:10).

Uprava za obavještajne poslove i sigurnost ZŠ OS BiH (J2 ZŠ OS BiH). Učestvuje u izradi ocjene opravdanosti učešća pripadnika OS BiH u OPM po pitanjima procjene stanja sigurnosti i nivoa prijetnje u području angažovanja⁸⁶, (2018:10).

Uprava za operacije i obuku ZŠ OS BiH (J3/7 ZŠ OS BiH). „Učestvuje u izradi procjene mogućnosti angažovanja OS BiH u OPM u kojima nije angažovan BiH kontingent, zatim učestvuje u izradi procjene mogućnosti povećanja angažovanja OS BiH u OPM u kojima je angažovan BiH kontingent. Saraduje sa Upravom J-5 ZŠ OS BiH u izradi ocjene opravdanosti učešća pripadnika i jedinica OS BiH u OPM, vezano za odbrambene aspekte i nosilac je izrade prijedloga organizacijsko-formacijske strukture ili sastava BiH kontingenta koji se upućuje u OPM⁸⁷(2018:10).

Uprava za logistiku ZŠ OS BiH (J4 ZŠ OS BiH). „Utvrdjuje stanje zaliha i potrebe OS BiH za nabavkom nedostajućih materijalnotehničkih sredstava i opreme, kao i neophodnih vakcina za geografski prostor u kome se provodi OPM⁸⁸, (2018:10).

Uprava za politiku i planove ZŠ OS BiH (J5 ZŠ OS BiH). „Nosilac je izrade procjene ZŠ OS BiH o mogućnosti angažovanja OS BiH u OPM u kojima nije angažovan BiH kontingent, kao i izrade procjene ZŠ OS BiH o mogućnosti povećanja angažovanja OS BiH u OPM u kojima je angažovan BiH kontingent. Na nivou ZŠ OS BiH nosilac je izrade ocjene opravdanosti učešća pripadnika i jedinica OS BiH u OPM, vezano za odbrambene aspekte, koju izrađuje u saradnji sa organizacijskim cjelinama ZŠ OS BiH. U saradnji sa MO

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

BiH učestvuje u pregovorima sa partnerskom nacijom i u izradi Memoranduma o razumijevanju i Tehnickog sporazuma za učešće OS BiH u OPM⁸⁹, (2018:10).

Uprava za komunikacije i informatičke sisteme ZŠ OS BiH (J6 ZŠ OS BiH). „Vrši procjenu mogućnosti OS BiH da osigura komunikacijsku podršku BiH kontingentu u OPM za koju se izrađuje ocjena opravdanosti⁹⁰, (2018:11).

Uprava za finansije i budžet ZŠ OS BiH (J8 ZŠ OS BiH). „U saradnji sa OK OS BiH i Sektorom za finansije i budžet MO BiH, organizira i kontrolira proces planiranja potrebnih finansijskih sredstava⁹¹, (2018:11)

Operativna Komanda OS BiH. „Na operativnom nivou nosilac je izrade procjene mogućnosti angažovanja OS BiH u OPM u kojima nije angažovan BiH kontingent, kao i izrade procjene mogućnosti povećanja angažovanja OS BiH u OPM u kojima je angažovan BiH kontingent, te izrade ocjene opravdanosti učešća pripadnika i jedinica OS BiH u OPM, vezano za odbrambene aspekte⁹², (2018:11).

Dalje, „zbog svoje složenosti OPM su po svojoj prirodi multinacionalnog karaktera vođene od strane više aktera i pod međunarodnom supervizijom sa ciljem adekvatnog odgovora na krize, a imaju za cilj da ponovno uspostave mir i oblikuju okruženje na takav način da stvore preduslove za pomirenje, izgradnju društva i uspostavljanje legitimne vladavine prava. Shodno navedenom, a na osnovu Zakona o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, MO BiH i OS BiH su uspostavile sistem pripreme BiH kontigenata za OPM, kao neophodan preduslov za planiranje, organizovanje i izvršenje dodeljene misije. U uspostavljanju navedenog sistema uzeto je u obzir da OS BiH neće izvoditi OPM unilateralno, već kao dio ukupnih napora međunarodne zajednice i da se OPM izvode u kompleksnom, nedefiniranom i nepredvidljivom okruženju. Proces učešća pripadnika i jedinica OS BiH u OPM, u skladu sa Pravilnikom o učešću pripadnika MO i OS BiH u OPM i drugim aktivnostima u inostranstvu, prikazan je na, u nastavku prema Shemi⁹³(2018:12).

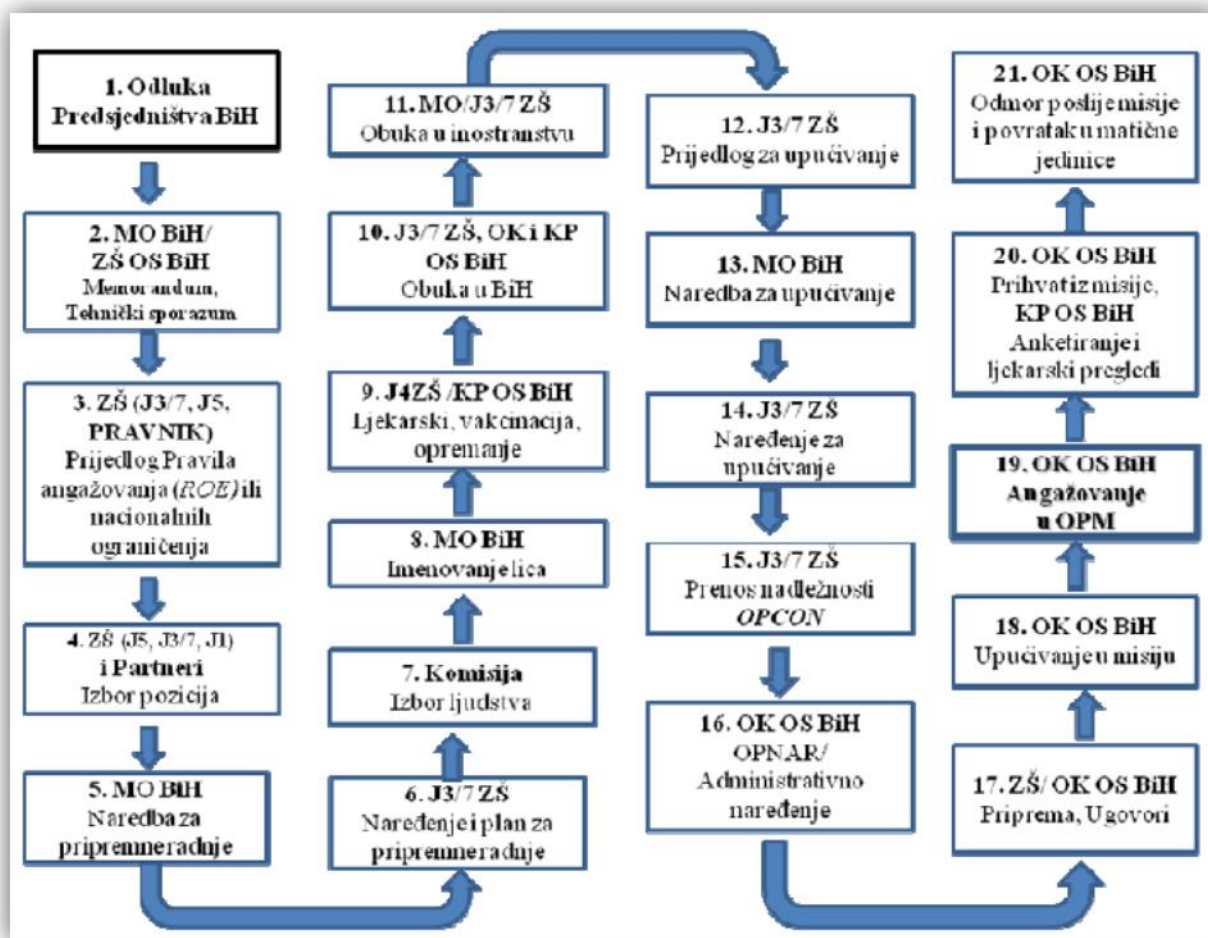
⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid..

1. Prvi korak u procesu učešća OS BiH u OPM je odluka Predsjedništva BiH. Odlukom Predsjedništva BiH se definira misija, zona operacija, broj pripadnika OS BiH, trajanje mandata, komanda i kontrola tokom izvršenja misije. Ovom odlukom se također nalaže načelniku ZŠ OS BiH da prenese nadležnost OPCON nad BiH kontingentom na nadležnog komandanta u OPM. U skladu sa Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, PS BiH je dužna da u roku od 60 dana razmatra odluke Predsjedništva BiH. Ako PS BiH ne potvrdi odluku Predsjedništva BiH u roku od 60 dana, navedena odluka se smatra odbijenom i obustavljaju se sve aktivnosti na njenom provođenju. Za produženje misije koja je odobrena, ranijim odlukama Predsjedništva BiH i PS BiH, donosi se samo odluka Predsjedništva BiH o produženju misije.
2. U slučajevima kada MO BiH nema određene kapacitete da pruži logističku podršku BiH kontingentu u OPM ili je uspostavljeni sistem logističke podrške u OPM rentabilniji, MO BiH pregovara, a potom i izrađuje i potpisuje MOU ili TA sa partnerima koji su spremni

pružiti potrebnu podršku BiH kontingentu (npr. strateški prijevoz, MEDEVAC, CASEVAC, logistička podrška u zoni operacija i slično.)

3. Pravila angažovanja predstavljaju smjernice i ograničenja pripadnicima i jedinicama OS BiH za upotrebu sile tokom izvršenja misije i ista obuhvataju pravne, političke i vojne aspekte, kao i elemente međunarodnog ratnog prava. Svaka zemlja može da propiše ROE za svoje snage ili da primjenjuje ROE koja propisuje odgovarajuća međunarodna organizacija ili institucija pod čijim se vođstvom OPM izvodi (UN, EU, NATO). Ukoliko određene odredbe ROE, koja je propisao organizator OPM, nisu u skladu sa zakonima ili vanjskom politikom BiH izrađuju se nacionalna ograničenja BiH (kavijati) i ista se dostavljaju organizatoru OPM. Ovim ograničenjima BiH ne dozvoljava svojim oružanim snagama provođenje određenih aktivnosti u OPM, koje su propisane i odobrene ROE, a kojima bi se kršile odredbe zakona BiH ili koje nisu u skladu sa vanjskom politikom BiH.
4. Svaka država učesnica u OPM koordinira sa vodećom nacijom u OPM za angažiranje svojih pripadnika na određenim pozicijama u OPM. Koordinacija se provodi kroz bilateralne ili multilateralne sastanke na kojima se preciziraju pozicije i opći kriteriji koje treba da ispunjavaju lica koja će biti angažirana na određenim pozicijama.
5. Na osnovu odluke Predsjedništva BiH, MO BiH izrađuje naredbu za izvršenje pripremni radnji kao inicijalni dokument kojim otpočinje proces pripreme za učešće BiH kontingenta u OPM.
6. Na osnovu naredbe ministra odbrane BiH, ZŠ OS BiH izrađuje naređenje i plan načelnika ZŠ OS BiH za izvršenje pripremni radnji, na osnovu kojeg GPK OS BiH izrađuju svoja naređenja i planove.
7. Karakteristike i specifičnost okruženja u kome se izvode OPM zahtjevaju od BiH, kao učesnice u OPM da posebnu pažnju pokloni izboru ljudstva. Pored moralnih i ljudskih kvaliteta koje treba da posjeduje svaki pojedinac, potreban je i nivo obučenosti i opremljenosti za konkretnu misiju jer svaki pripadnik OS BiH u multinacionalnom okruženju svojim ponašanjem, obučenošću i opremljenošću predstavlja OS BiH i Bosnu i Hercegovinu. Pravilnikom o učešću pripadnika MO i OS BiH u OPM i drugim aktivnostima u inostranstvu propisano je da Sektor za upravljanje personalom MO BiH u saradnji sa ZŠ OS BiH izrađuje kriterije za učešće pripadnika MO i OS BiH u OPM. Tim kriterijima se definira propisani čin, godine života, potreban stepen poznavanja stranog

jezika i neophodan stepen stručne spreme i osposobljenost za obavljanje općih i posebnih dužnosti u OPM. Za učešće formacijskih jedinica ili jedinica privremenog sastava OS BiH u OPM, komandant OK OS BiH određuje komandu/jedinicu koja je nosilac aktivnosti pripreme za učešće u OPM. Komanda/jedinica koja je nosilac pripreme formira potkomisiju koja, u skladu sa kriterijumima za izbor kandidata za učešće jedinice OS BiH u OPM i procesom selekcije u toku pripreme, izrađuje Rang listu i Prijedlog personalne popune jedinice OS BiH za učešće u OPM i isto dostavlja Komisiji za izbor kandidata za OPM. Izbor BiH kontingenta za učešće u OPM vrši Komisija za izbor kandidata za OPM koja je formirana odlukom ministra odbrane BiH u cilju provođenja kvalitetnog izbora kadra za OPM. Pri odabiru kandidata komisija uvažava karakter OPM, stručnost i iskustvo, kao i da u OPM ne može učestvovati pripadnik MO i OS BiH protiv kojeg se vodi krivični ili disciplinski postupak, te koji je kažnjavao za krivična djela za koja se postupak vodi po službenoj dužnosti. Prilikom izbora kontingenta osim profesionalnih kvalifikacija i poznavanja stranog jezika komisija mora da zadovolji kriterije nacionalne zastupljenosti u skladu sa Odlukom Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama Oružanih snaga BiH. Ukoliko zbog veličine kontingenta nije moguće u potpunosti provesti propisanu nacionalnu zastupljenost, ona se uz saglasnost svih članova komisije provodi u periodu od tri rotacije. Komisija vrši inicijalnu selekciju osnovnih i rezervnih kandidata koji će proći proces zdravstvenih pregleda, obuke i dalje selekcije, u skladu sa zahtjevima formacijskog mjesta u OPM. Po završetku procesa selekcije komisija izrađuje prijedlog pripadnika BiH kontingenta, sa dužnostima koje će obavljati u misiji, i isti dostavlja MO BiH.

8. Na osnovu prijedloga komisije, MO BiH izrađuje odluku ministra odbrane BiH o imenovanju pripadnika BiH kontingenta za učešće u OPM.
9. Realizacija zdravstvenih pregleda, vakcinacija se vrši u ovlaštenim zdravstvenim ustanovama, sa kojima MO BiH ima sklopljene ugovore, a vakcine koje primaju pripadnici BiH kontingenta su prilagođene geografskom prostoru u kome će kontingent biti angažovan. Kvalitet i kvantitet opreme BiH kontingenta u značajnoj mjeri utiču na uspjeh mirovne operacije zbog čega je, prilikom opremanja BiH kontingenta, potrebno uzeti u obzir uslove i okruženje u kojem će boraviti tokom misije. Oprema BiH kontingenta također treba da doprinese interoperabilnosti i potpunoj integraciji kontingenta OS BiH u strukturu međunarodnih snaga u OPM.

10. Obuka u BiH za operacije podrške miru (preduputna obuka) osmišljena je tako da se može uhvatiti u koštac sa složenim i hitnim slučajevima i velikim izazovima u nesigurnom i brzo promjenjivom strateškom okruženju. Operacije podrške miru su vrlo zahtjevne i zbog toga vojne snage moraju biti obučene, opremljene i snabdjevene za izvršenje svih vrsta zadataka. Zadaci u OPM nisu tipične vojne aktivnosti. Svaka OPM je specifična po pitanju sposobnosti koje se zahtjevaju od učesnika u njoj, a obuka orjentirana na misiju doprinosi razvijanju potrebnih sposobnosti i vještina za izvršavanje zadataka. Sistem preduputne obuke (u daljem tekstu: PDT) za mirovne operacije je sveobuhvatan, usmjeren ka izgrađivanju visokih moralnih i stručnih kvaliteta starješina i vojnika, a kroz ovu obuku se podstiče inicijativa, smjelost, odlučnost i odgovornost, ali i nepristrasnost i neutralnost, svijest o multikulturalnim različitostima, poštovanju međunarodnog humanitarnog prava, poštovanju ženevskih konvencija i dopunskih protokola i ograničenoj upotrebi sile. Veliki značaj u obuci se pridaje potpuno jasnom razumijevanju pravila upotrebe kako ne bi došlo do prekomjerne upotrebe sile u okruženju u kojem je upotreba sile veoma ograničena. U stručno specijalističkom smislu teži se da obuka osigura: vrhunsku osposobljenost u rukovanju modernim i složenim tehničkim sredstvima (oružjima, oruđima, elektronskim sistemima i informacionim tehnologijama), primjeni taktičkih radnji i postupaka koje je organizator OPM (UN, EU ili NATO) propisao i koje predstavljaju standard koji svaki pripadnik kontingenta mora dostići prije angažovanja. Obuka jedinice za mirovnu operaciju u načelu je u nadležnosti i odgovornosti svake države, a kako bi postigle interoperabilnost i operativnu spremnost za učešće u OPM OS BiH ovu obuku provode kroz blisku saradnju sa partnerskim nacijama. Prema NATO direktivi 75-9 (BI-SC Directive 75-9: "Bi-SC Training, Exercise, and Evaluation Directive") PDT za OPM provodi se u tri faze:

- Prva faza je nacionalna obuka, namjenjena razvijanju individualnih znanja i vještina (fizička obuka, upotreba pješadijskog naoružanja, obuka u NATO procedurama, unapređenje znanja engleskog jezika i taktička prva pomoć).
- Druga faza obuke izvodi se u cilju razvijanja timova i obuhvata međusobno upoznavanje ljudstva iz različitih država i izvršavanje zadataka u uslovima što približnijim uslovima u OPM.
- Treća faza obuke je obuka u zoni operacija kada se kontingenti detaljno upoznaju sa okruženjem u kome će provoditi misiju i važećim SOP-a za različite aktivnosti i situacije.

11. Kao što je naprijed navedeno 2. faza PDT izvodi se u inostranstvu, u skladu sa planom vodeće nacije i odlukom MO BiH.
12. Po završetku pripreme BiH kontingenta za OPM, a na osnovu izvještaja o spremnosti BiH kontingenta za upućivanje u OPM, ZŠ OS BiH izrađuje prijedlog za upućivanje BiH kontingenta u OPM i dostavlja ga MO BiH.
13. Na osnovu prijedloga ZŠ OS BiH, MO BiH izrađuje naredbu ministra odbrane BiH za upućivanje i angažiranje BiH kontingenta u OPM.
14. Na osnovu naredbe MO BiH, ZŠ OS BiH izrađuje naređenje za upućivanje BiH kontingenta u OPM.
15. U cilju uspostavljanja efikasnog sistema komandovanja i kontrole tokom angažiranja BiH kontingenta u OPM, odlukom Predsjedništva BiH se propisuje da, načelnik ZŠ OS BiH prenese OPCON nad BiH kontingentom na nadležnog komandanta u misiji. Nadležnost OPCON se prenosi za period angažovanja kontingenta u OPM, ali nadležnost OPCOM nad kontingentom zadržava OK OS BiH, u skladu sa linijom komandovanja koja je definirana Zakonom o odbrani BiH. Prenos ovlaštenja se formalizuje dokumentom koji se zove prenos nadležnosti (eng. Transfer of Authority) i prenos ovlaštenja počinje danom dolaska kontingenta u zonu operacija, a prestaje danom povratka u BiH.
16. Na osnovu naređenja načelnika ZŠ OS BiH, OK OS BiH izrađuje Operativno/ Administrativno naređenje za upućivanje BiH kontingenta i angažiranje u OPM.
17. Priprema BiH kontingenta se vrši u cilju izdavanja smjernica i naređenja, uručivanja dokumentacije, sagledavanja pripremljenosti kontingenta za misiju, kao završnih psiholoških priprema za izvršenje misije. U sklopu navedene pripreme se organizira i potpisivanje ugovora između pripadnika BiH kontingenta i MO BiH.
18. Upućivanje u misiju realizira se u koordinaciji sa partnerskom nacijom ili vodećom nacijom u OPM angažiranjem kapaciteta OS BiH i strateškim transportom partnerske nacije.
19. Angažiranje u OPM započinje prijemom dužnosti i danom prenošenja OPCON sa načelnika ZŠ OS BiH na nadležnog komandanta u OPM. Vremensko trajanje angažovanja pripadnika i jedinica OS BiH u OPM definirano je odlukom Predsjedništva BiH i obaveza je MO i OS BiH da planiranjem, organizovanjem i realizacijom aktivnosti osiguraju da trajanje angažovanja u OPM bude u skladu sa odlukom Predsjedništva BiH.

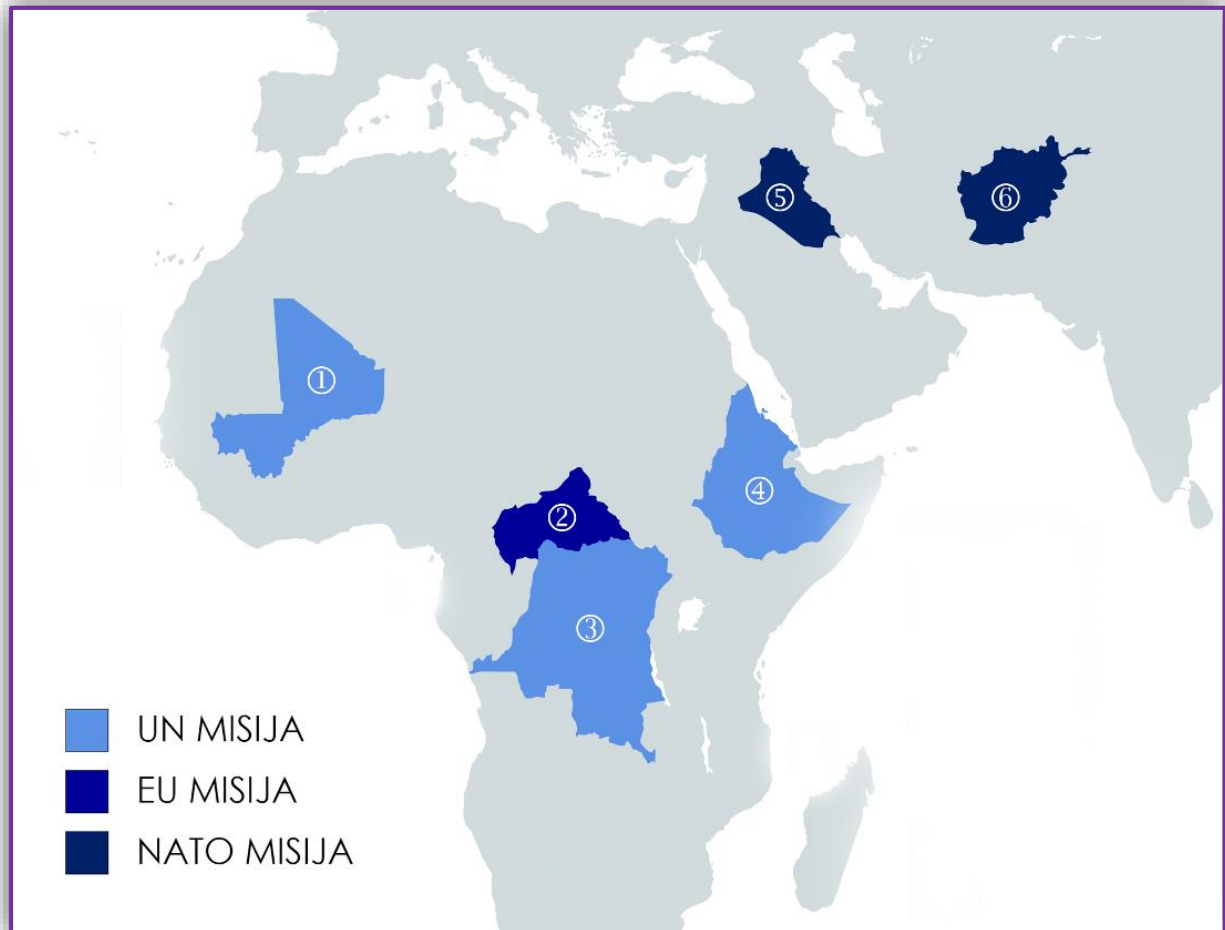
20. Po završetku angažovanja i prilikom povratka BiH kontingenta u BiH organizira se sveobuhvatno anketiranje sa pripadnicima BiH kontingenta (Anketnim listićem za ispitivanje pripadnika OS BiH po povratku iz OPM) u cilju prikupljanja relevantnih informacija neophodnih za unapređenje pripreme i opremanja kontingenta za OPM, identificiranja aktivnosti koje treba nastaviti, kao i postupaka koje je potrebno unaprijediti u narednom periodu. U cilju sagledavanja zdravstvenog stanja ljudstva nakon završetka misije organizuju se i provode sistematski ljekarski pregledi, kako bi se sagledalo da li je tokom misije očuvana zdravstvena sposobnost ljudstva ili postoje određena odstupanja. Pored toga provodi se psihološki debriefing, popunjavanje upitnika za procjenu psihičkog statusa pripadnika BiH kontingenta kao i dekompresija, odnosno aktivnosti u svrhu smanjenja napetosti, prilagođavanja i reintegracije nakon OPM, informacija neophodnih za unapređenje pripreme i opremanja kontingenta za OPM, identificiranja aktivnosti koje treba nastaviti, kao i postupaka koje je potrebno unaprijediti u narednom periodu.

21. Završni korak učešća BiH kontingenta u OPM je upućivanje pripadnika kontingenta na odmor poslije misije, u skladu sa odlukom ministra odbrane BiH, nakon kojeg se ljudstvo vraća u matične jedinice i nastavlja sa izvršavanjem dodijeljenih zadataka u OS BiH, u skladu sa naredbom o postavljenju.

4.3. Učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru

Uzimajući u obzir strukturu OS BiH, njenu veličinu, vremenski period od početka upućivanja pripadnika MO i OS BiH u OPM, zatim analiza sačinjenih od strane eksperata iz više oblasti, može se reći da „pripadnici MO i OS BiH su od 2001. godine kroz realizaciju različitih misija imali čast i privilegiju da daju svoj lični doprinos naporima u jačanju mira, stabilnosti i sigurnosti u svijetu. Učestvovali su i dali značajan doprinos u aktivnostima izgradnje demokratskih državnih institucija vlasti, jačanja kapaciteta odbrambenog i sigurnosnog sektora, poštovanju ljudskih prava i sloboda. U okvirima i granicama svojih profesionalnih i ljudskih mogućnosti, pripadnici MO i OS BIH i dalje pružaju pomoć u kriznim žarištima širom svijeta. U dosadašnjem periodu, OS BiH su bile uspješno anagažovane u nekoliko operacija podrške miru i to u Etiopiji i Eritreji, Iraku, Afganistanu, Demokratskoj Republici Kongu, Maliju i Centralnoafričkoj Republici. Svi pripadnici MO i OS BiH koji učestvuju u mirovnim misijama i operacijama podrške miru imaju i značajnu podršku nekoliko psihologa MO BiH. Psiholozi MO BiH su također dostupni i za članove

porodice pripadnika koji odlaze u misiju. Ovaj vid podrške je veoma značajan i doprinosi da pripadnici iz ovih struktura, prije svega psihički budu dobro pripremljeni za odlazak u misiju, ali i da se porodice pripreme za period odsustva člana porodice koji se nalazi u misiji⁹⁴, (2018:15-16).

Pregled mirovnih misija u kojima su učestvovali predstavnici MO i OS BiH⁹⁵

1. **MINUSMA** (Multidimenzionalna integrisana stabilizacijska misija u Republici Mali);
2. **EUCAR** (Centralnoafrička Republika);
3. **MONUSCO** (Misija organizacione stabilnosti UN-a u Demokratskoj Republici Kongo);
4. **UNMEE** (Etiopija i Eritreja);
5. “**Iračka sloboda**” (Republika Irak);
6. **ISAF** (International Security Assistance Force) i “**Odlučna podrška - RSM**” (RSM- Islamska Republika Afganistan)

⁹⁴ D. Hadžović, M. Hodović, A. Kržalić, BiH u mirovnim misijama - doprinos održavanju mira širom svijeta, CSS, 2018.

⁹⁵ Ibid.

ISAF – Afganistan⁹⁶

Oružane snage BiH, u skladu sa Odlukom Predsjedništva BiH od 23.07.2014. godine o produženju mandata pripadnicima OS BiH u operaciji Snage međunarodne sigurnosne pomoći (ISAF) u Islamskoj Republici Afganistan, učestvovala su sa osam oficira u zoni Regionalne komande Sjever u sastavu kontingenta OS SR Njemačke. U skladu sa Odlukom, jedanaesta rotacija od osam oficira iz sastava Oružanih snaga BiH, u julu 2013. godine, upućena je u Štab Oružanih snaga Savezne Republike Njemačke u okviru Regionalne komande Sjever, (od 01. augusta 2014. godine TAAC North – Komanda za obuku, savjetovanje i asistenciju – Sjever) sa trajanjem mandata do 31.12.2014. godine. U toku 2014. godine realizirana je 11. rotacija kontingenta iz OS BiH od po osam štabnih oficira BiH, koji su bili raspoređeni na rad u Komandi njemačkog kontingenta kao štabni elementi komande. Misija je okončana 31.12.2014. godine. Odlukom Predsjedništva BiH o trenutnom povlačenju Pješadijske jedinice OS BiH iz operacije ISAF, od 04.06.2014. godine, prekinut je mandat Pješadijskoj jedinici OS BiH 10.06.2014. godine. OS BiH su doprinosile misiji ISAF sa Pješadijskom jedinicom od oktobra 2010. godine u sastavu Danske borbene grupe u okviru Regionalne komande - Jugozapad. Misija Pješadijske jedinice OS BiH (kontingent od 45 pripadnika) je okončana 09.06.2014. godine, nakon ukupno upućenih osam rotacija, (2016/17:44).

RESOLUTE SUPPORT - Afganistan⁹⁷

Pješadijski vod iz OS BiH sa zadatkom unutrašnjeg osiguranja baze „Bagram“ u okviru Komande za obuku, savjetovanje i asistenciju SAD-a - Jug (TAAC-South), upućen je na zvršenje misije. Kontingent iz OS BiH od osam štabnih oficira u sastavu njemačke Komande za obuku, savjetovanje i asistenciju – Sjever (TAAC-North) otpočeo je izvršenje misije 01.01.2015. godine. U okviru Američko-jadranske povelje (A5) od 01.03.2015. godine nalaze se i dva podoficira OS BiH u Komandi za obuku, savjetovanje i asistenciju – Sjever (TAAC - North), gdje je lider nacija R. Hrvatska, sa zadatkom obuke ANA.

⁹⁶ Službena stranica MO BiH, <http://www.mod.gov.ba/arhivbrosura3b.pdf>,(preuzeto10.02.2022).

⁹⁷ Ibid.

MONUSCO – Kongo⁹⁸

Oružane snage BiH, u skladu sa Odlukom Predsjedništva BiH od 06.03.2014. godine o produženju mandata kontingentu OS BiH u organizacijsko - stabilizacijskoj misiji UN-a u Demokratskoj Republici Kongo (MONUSCO), učestvuju sa pet pripadnika. Mandat pripadnika OS BiH u jednoj rotaciji je u trajanju od jedne godine.

MINUSMA – Mali ⁹⁹

Oružane snage BiH, u skladu sa Odlukom Predsjedništva BiH od 06.03.2014. godine o učešću oficira OS BiH u Multidimenzionalnoj integriranoj stabilizacijskoj misiji UN u Republici Mali (MINUSMA), učestvuju sa dva štabna oficira. Prva rotacija štabnih oficira iz OS BiH upućena je u septembru 2014. godine.

U skladu sa zakonskim odredbama, „u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inostranstvu mogu se upućivati samo obučeni i prethodno pripremljeni pripadnici Oružanih snaga BiH. Pripadnici profesionalnog sastava Oružanih snaga BiH i policije mogu biti upućeni u inostranstvo radi učešća u operacijama podrške miru i drugih aktivnosti u inostranstvu, dok pripadnici rezervnog sastava Oružanih snaga BiH mogu biti upućeni u inostranstvo samo radi pružanja humanitarne pomoći, te učešća u vježbama i obuci na osnovu međunarodnih ugovora i pod uslovom dobrovoljnosti“¹⁰⁰, (2011:5).

4.4. Perspektive angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru

Bosna i Hercegovina, kao članica UN-a, prihvatajući obaveze koje proizilaze iz potpisanih međunarodnih ugovora i sporazuma, te opredjeljenja države da aktivno učestvuje procesu pristupanja u članstvo NATO-a, kao i da na globalnom planu angažira svoje vojne efektivne u operacijama koje podržavaju nastojanja očuvanja mira definirala je da „operacije podrške miru su jedan od najznačajnijih segmenata u okviru koje zemlje kandidati za

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Sekretarijat zajedničkih službi Parlamentarne skupštine BiH, Istraživački sektor, Istraživanje broj: 097, Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije u inozemstvu, Sarajevo, 10.06.2011.

punopravno članstvo u NATO-u imaju priliku pokazati koliko im je stalo do kolektivne sigurnosti, gdje pripadnici oružanih snaga više zemalja i nacionalnosti rade u partnerstvu kako bi ostvarili zajednički cilj, a to je kolektivna sigurnost koja je u suštini i razlog postojanja NATO saveza. U međunarodnom okruženju svaki pojedinac je u određenom smislu ambasador svoje države. Tako pripadnici OS BiH svojim aktivnim učešćem predstavljaju državu BiH. Kroz njihovu sposobnost da odgovore dodijeljenim zadacima formira se mišljenje o cjelokupnim OS, te iste dobijaju ili gube na ugledu. Upućivanjem pripadnika OS BiH u NATO i UN vođene operacije postepeno dobijamo sve veći broj pripadnika OS BiH koji posjeduju znanja i iskustva u radu u internacionalnom okruženju i isti nam kao rezultat pospješuju i na određen način ubrzavaju put OS BiH ka NATO-u kao punopravnog partnera. Također, učešćem u misijama ovakvog tipa, šalje se poruka da su OS BiH kredibilan partner, koji i na terenu želi u potpunosti doprinijeti uspjehu i rezultatima kada su NATO i UN misije u pitanju¹⁰¹. Iz navedenog može se zaključiti, da je Bosna i Hercegovina angažiranjem Oružanih snaga, kroz dosadašnje OPM uspješno ispunila sve zadate misije i zadatke, te da kao uspješan i pouzdan partner pri realiziranju istih može nastaviti realizirati aktivnosti OPM i u budućnosti.

¹⁰¹Službena stranica MO BiH, <http://os.mod.gov.ba/os-bih-u-misiji-podrske-miru/>, (preuzeto 07.03.2022).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Namjera i osnovni cilj rada bio je usmjeren na opis, analizu i upoređivanje, Zakona, koncepata, politika, strategija, doktrina, pravilnika, relevantnih doktrinarnih publikacija, dokumenata i rješenja koji se koriste u planiranju, organiziranju i izvršenju, aktivnosti, prije, u toku i nakon učešća u operacijama podrške miru. Sam proces u osnovi sastoji se od tri faze.

Svrha rada sadržana je u dokazivanju da li pravilno provođenje procesa upravljanja i rukovođenja u sistemu odbrane Bosne i Hercegovine doprinosi uspješnom učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru.

Rad je određen glavnom hipotezom: *Uspješno učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru determinirano je pravilnim provođenjem procesa upravljanjem i rukovođenjem u sistemu odbrane Bosne i Hercegovine.* Glavna hipoteza operacionalizirana je kroz dvije pomoćne hipoteze.

Prvom pomoćnom hipotezom iskazana je pretpostavka da: *Uspostavljanjem jedinstvenog sistema odbrane u Bosni i Hercegovini stvoren je lanac komandovanja i kontrole nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine i preduslovi za ostvarivanje svih faza upravljanja i rukovođenja u operacijama podrške miru.* S ciljem i u svrhu dokazivanja, korištenjem analize sadržaja, deskripcije i komparacije, kao navedenih metoda rada, izvršen je opis i analiza sadržaja Zakona, koncepata, politika, strategija, doktrina i drugih odbrambenih dokumenata. Na osnovu predstavljenih činjenica iz naznačenih, navedenih i citiranih djelova dokumenta, djela i različitih izvora kroz rad, može se zaključiti da je **potvrđena prva pomoćna hipoteza.**

Drugom pomoćnom hipotezom iskazana je pretpostavka da: *Pravilnim upravljanjem i rukovođenjem Oružanim snagama Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru Bosna i Hercegovina se približava zahtjevanim standardima za članstvo u NATO savezu.* Potvrđivanjem druge pomoćne hipoteze, zasnovano je opisu i analizi sadržaja odbrambenih dokumenata, kao i dokumenata na upotrebi u Oružanim snagama I, II i III nivoa, te združenih savezničkih doktrinarnih publikacija svih nivoa. Uzimajući u obzir da navedeni dokumenti korišteni za izradu ovog rada sadrže konkretne aktivnosti, može se zaključiti da je **potvrđena druga pomoćna hipoteza.**

S obzirom, da su potvrđene pomoćne hipoteze može se zaključiti da je **potvrđena generalna hipoteza**, odnosno da *Uspješno učešće pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru determinirano je pravilnim provođenjem procesa upravljanjem i rukovođenjem u sistemu odbrane Bosne i Hercegovine.*

U narednom periodu potrebno je u kontinuitetu pratiti razvoj doktrinarnih publikacija saveznički snaga, razvijenih za potrebe NATO-a, koje se koriste u svrhu planiranja, organiziranja i realizacije aktivnosti u operacijama podrške miru, a sve s ciljem poboljšanja procesa upravljanja i rukovođenja u sistemu odbrane Bosne i Hercegovine.

POPIS SKRAĆENICA

A	
ANA	Afganistanske nacionalne snage
AJP	(eng. Allied Joint Publication) Združena saveznička publikacija
B	
BiH	Bosna i Hercegovina
Bi-SC	NATO Direktiva TE&ED
C	
CASEVAC	Evakuacija povrijeđenih
COIN	(eng. Counterinsurgency) Protupobunjenička borba/djelovanja
CRO	(eng. Crisis Response Operations) Operacije odgovor/a na krizne situacije
C2	(eng. C2 command and control) Komandovanje i kontrola
D	
DRC	(eng. Defence Reform Commission) Komisija za reformu odbrane
E	
EADRCC	(eng. Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre) Evroatlantski centar za koordinaciju odgovora na katastrofe
EU	(eng. European Union) Evropska unija
G	
GAP	Gender akcioni plan
I	
IFOR	(eng. Implementation Forces) Snage za implementaciju
IGO	(eng. Intergovernmental organization) Međuvadina organizacija
IMTF	(eng. Integrated Mission Task Forces) Integrirana operativna grupa za misiju
IO	(eng. International organization) Međunarodna organizacija

IPTF	(eng. International Police Task Force) Međunarodne policijske namjenske snage
ISAF	International Security Assistance Force,
M	
MC	(eng. Military Committee) Vojni komitet
MEDEVAC	(eng. Medical evacuation) Medicinska evakuacija
MINUSMA	(eng. United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) Multidimenzionalna integrirana stabilizacijska misija UN u Maliju
MO BiH	Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine
MONUSCO	(eng. United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of Congo) Misija Organizacije Ujedinjenih nacija za stabilizaciju u Demokratskoj Republici Kongo
MOU	(eng. Memorandum of understanding) Memorandum o razumjevanju
N	
NAC	(eng. North Atlantic Council) Sjevernoatlantsko vijeće
NATO	(eng. North Atlantic Treaty Organization) Organizacija Sjevernoatlantskog sporazuma, Sjevernoatlantski savez
NA5CRO	(eng. non-Article 5 crisis response operations) Operacije za odgovor na krizne situacije koje nisu u skladu sa članom 5. Izvan člana 5.
O	
OK	Operativna komanda
OPCOM	(eng. Operational command) Operativna komanda
OPCON	(eng. Operational control) Operativna kontrola/nadležnost
OPM	Operacije podrške miru
OSBiH	Oružane snage Bosne i Hercegovine
OSCE	(eng. Organization for Security and Cooperation in Europe) Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

P	
PARP	(eng. Planning and Review Process) Proces planiranja i revizije
PDT	(eng. Pre deployment training) Preduputna obuka
PfP	(eng. Partnership for Peace) Partnerstvo za mir
PSBiH	Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine
PSF	(eng. Peace Support Force) Snage za podršku miru
PSOTC	(eng. Peace Support Operations Training Centre) Centar za obuku za operacije podrške miru
R	
ROE	(eng. Rules of engagement) Pravila angažovanja
S	
SAD	Sjedinjene Američke Države
SFOR	(eng. Stabilisation Force) Stabilizacijske snage
SKVP	Stalni komitet za vojna pitanja
SNFM (JOA)	(eng. Standing Naval Force Mediterranean - joint operations area) Stalne pomorske snage za Sredozemlje - zdrruženo područje operacija
SOFA	(eng. States of Forces Agreement) Sporazum o statusu snaga
SOP	Standardne operativne procedure
T	
TA	(eng. Technical agreement) Tehnički sporazum
TAAC N	(eng. Train Advise Assist Command – North) Komanda za obuku, savjetovanje i asistenciju Sjever
TAAC S	(eng. Train Advise Assist Command – South) Komanda za obuku, savjetovanje i asistenciju Jug

TOA	(eng. Transfer of authority) Prenos nadležnosti
TOR	(eng. Terms of reference) Projektni zadatak
U	
UN	(eng. United Nations) Ujedinjene nacije
UN CTC	(eng. UN Counter-Terrorism Committee) Odbor za suzbijanje (borbu protiv) terorizma
UNHCR	(eng. United Nations High Commissioner for Rufugees) Visoki povjerenik Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNMEE	(eng. United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea) Misija Ujedinjenih nacija u Etiopiji i Eritreji
UNMISSET	(eng. United Nations Mission of Support in East Timor) Misija podrške Ujedinjenih nacija u Istočnom Timoru
UNPROFOR	(eng. United Nations Protection Force) Zaštitne snage Ujedinjenih nacija
V	
VFBiH	Vojska Federacije Bosne i Hercegovine
VM	Vijeće ministara
VRS	Vojska Republike Srpske
Z	
ZŠ OS BiH	Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

LITERATURA

1. AJP-3.4(A) Allied Joint Doctrine for Non-Article 5, Crisis Response Operations, october 2010.
2. AJP-3.4.1, Allied Joint Doctrine for the military contribution to Peace Support, Edition A Version 1, december 2014.
3. AJP-3.4.1, Operacije podrške miru, decembar 2008.
4. ATP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Techniques and Procedures, august 2001.
5. ATP-3.4.1.1 Tehnike i postupci u operacijama podrške miru, januar 2009.
6. AJP-3.4.4, Allied Joint Doctrine for Counter-Insurgency (COIN), Edition A, Version 1, 2016.
7. Augustin Zonjić, Ivan Kraljević, Društvena i tehnička istraživanja, Ujedinjeni Narodi – između ljudskih prava i sigurnosti, 2017.
8. Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, 2005.
9. Darvin Lisica, Zlatan Bajramović, Planiranje u sektoru sigurnosti, Sarajevo, 2021.
10. Dejan Milenković, Dušan Ignjatović, Igor Novaković, Analiza nacionalnih kapaciteta za doprinos međunarodnim civilnim misijama, Beograd, mart 2017.
11. Denis. Hadžović, Mirela Hodović, Aida Kržalić, BiH u mirovnim misijama - doprinos održavanju mira širom svijeta, CSS, Sarajevo 2018.
12. HEADQUARTERS MULTINATIONAL PEACE FORCE, South – Eastern Europe Brigade, Peace Support Operations Handbook, SEEBRIG Handbook 1, 2000.
13. Igor Janev, Međunarodne organizacije i integracije 2019/02.
14. Izet Beridan, Ivo Tomić i Muharem Kreso, Leksikon sigurnosti, 2001.
15. Jagoš Dujović, Rukovođenje i upravljanje u sistemima sigurnosti, Sarajevo, 2006.
16. Komisija za reformu odbrane, Put u partnerstvo za mir, Izvještaj 2003.
17. Komisija za reformu odbrane, OSBiH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK, Izvještaj 2005.
18. Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine, Politika odbrambenog planiranja. broj: 06-03-3-728/09, od 16.januar 2009. godine.
19. Ministarstvo odbrane, Pravilnik o učešću pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, Broj: 07-02-3-4076/10, Sarajevo, 09.09.2010. godine.
20. Ministarstvo odbrane, Pravilnik o učešću pripadnika Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, Broj: 07-02-3-1454/15, Sarajevo, 22.04.2015. godine.

21. NORDCAPS PSO Tactical Manual, Volume I, 2007.
22. ODNOSI NATO i UN, https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006_part9.pdf, (preuzeto 01.02.2022).
23. MO BOSNE I HERCEGOVINE, Ured za odnose s javnošću MO BiH, Brošura Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, 2015.
24. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Odbrambena Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-2978-51/08, od 26.novembra 2008.godine.
25. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sigurnosna Politika Bosne i Hercegovine, broj: 01-011-142-35-1/06, od 8. februara 2006. godine.
26. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine, broj: 01-645-30/03, od 26. marta 2003. godine.
27. Ružica Jakešević, Mirovne misije Ujedinjenih Nacija nakon hladnog rata, FPN, godišnjak br. 5, jun 2011. II Deo: Međunarodna politika i međunarodni odnosi.
28. Sekretarijat zajedničkih službi Parlamentarne skupštine BiH, Istraživački sektor, Istraživanje broj: 097 Procedura upućivanja pripadnika Oružanih snaga u misije u inozemstvu, Sarajevo, 10.06.2011.
29. Selmo, Cikotić, Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010.
30. Standardne Operativne Procedure za učešće Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru. Broj: 16-06-03-10-494-8/18 Sarajevo, 18.05.2018. godine.
31. Strategija vanjske politike Bosne i Hercegovine, Za period: 2018. - 2023.
32. TP-1, Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, 2013, prijedlog.
33. TP-1, Doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, 2017.
34. Vojna doktrina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, januar 2004, Predsjedništvo BiH, Zaključak, broj: 01-2154-10/03, od 27. novembra 2003. godine.
35. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik BiH“, br. 88/05).
36. Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj 43/03).
37. Zakon o službi u Oružanim snagama BiH (Službeni glasnik BiH, br. 88/05),
38. Zakon o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu, („Službeni glasnik BiH“, broj 14/05).
39. Zakon o Vijeću ministara BiH, ("Službeni glasnik BiH", broj 38/02).

IZVORI

1. <https://www.vps.ns.ac.rs/wp-content/uploads/2019/02/MOI-deo-2-1.pdf>, (preuzeto 10.02.2022).
2. <http://www.mod.gov.ba/afoto2016/12320-arhivbrosura3b.pdf>, (preuzeto 10.02.2022).
3. <http://www.mod.gov.ba/afoto2016/12320-arhivbrosura3b.pdf>, (preuzeto 10.02.2022).
4. http://www.mod.gov.ba/dokumenti/odbrambeni_dokumenti/?id=21743, (preuzeto 10.02.2022).
5. <http://os.mod.gov.ba/os-bih-u-misiji-podrske-miru/>, (preuzeto 07.03.2022).
6. http://www.mod.gov.ba/o_nama/Odbrambena_struktura/default.aspx?id=21715, (preuzeto 10.02.2022).
7. http://www.mod.gov.ba/slike2014/02.28.20_2_Odbrambena%20politika%20BiH.pdf, (preuzeto 10.02.2022).
8. http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20odbrambenog%20plani_ranja%20-%20Bosanski%20jezik.pdf, (preuzeto 11.02.2022).
9. http://www.mod.gov.ba/slike2014/02.28.20_1_Sigurnosna%20politika%20BiH.pdf, (preuzeto 10.02.2022).
10. http://www.mod.gov.ba/slike2014/02.28.20_3_Strategija%20vanjske%20politike%20BiH.pdf, (preuzeto 10.02.2022).
11. http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870, (preuzeto 10.02.2022).
12. http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/?id=21752, (preuzeto 10.02.2022).
13. <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Bijela-knjiga-bs.pdf>, (preuzeto 10.02.2022).
14. <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/part9.pdf>, (preuzeto 01.02.2022).
15. http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/osnovni_pravci_vanjske_politike_bih/?id=2, (preuzeto 03.03.2022).
16. <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/part9.pdf>, (preuzeto 01.02.2022).
17. <https://peacekeeping.un.org/en/un-peacekeeping-70-years-of-service-sacrifice>, (preuzeto 23.02.2022. godine).
18. http://os.mod.gov.ba/os-bih-u-misiji-podrske-miru/Default.aspx?id=96&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1, (preuzeto 07.03.2022).
19. Ltc. René Orellana, Director, Joint Plans Department NATO School Oberammergau, Germany, NATO OPERATIONS PLANNING PROCESS, AN OVERVIEW, KIEV, UKRAINE April 2016.